

De corpore cribroso Hippocratis seu de textu mucoso Bordevii dissertatio medica ... / [Jean Abadie].

Contributors

Abadie, Jean.
Université de Montpellier.

Publication/Creation

Monspelii : Apud Augustinum-Franciscum Rochard, 1774.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/dggznu7h>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

J. Abadie
de Corpore cuboso Hippocratis

10014/P

A

10014/P

D E

CORPORE CRIBROSO

HIPPOCRATIS

SEU DE

TEXTU MUCOSO BORDEVII

DISSERTATIO MEDICA,

QUAM in Augustissimo Ludovico Medico Monspeliensi, Deo duce & auspice Dei-parâ, tueri conabitur, JOANNES ABADIE, è Loco Sancti Andreae de Cubsaq, Dioecesis Burdigalensis, Artium Liberalium Magister, & in Almâ Universitate Monspeliensi, jamdudum Medicinæ alumnus, die mensis anni 1774.

Pro Baccalaureatûs gradu consequendo.

MONSPELII;

Apud AUGUSTINUM-FRANCISCUM ROCHARD, Regis & Universitatis Medicinæ Typographum unicum.

M. DCC. LXXIV.

D. B.

COMPTON & COMPANY
HIPPOCRATES
ARTU MUCOSO BORDEN
DISSERTATIO MEDICA

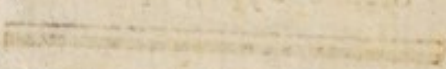
U. S. A. in August 1860. In 1860, the
British Museum of Natural History
acquired the collection of the
British Museum of Natural History
from the British Museum of Natural History
in 1860. The collection was
acquired from the British Museum of
Natural History in 1860.

Pro Receptorum gradu conferendo.

MONTEPULI

1860. In August 1860, the British Museum of Natural History
acquired the collection of the British Museum of Natural History
from the British Museum of Natural History in 1860.

1860. In August 1860, the British Museum of Natural History
acquired the collection of the British Museum of Natural History
from the British Museum of Natural History in 1860.

ERRATA.

- G. 5. lin. 8. præcipuè notantur , *leg.* præcipuè notavit,
 7. lin. 2. delibasse , *leg.* subodorasse.
 7. lin. 10. Notæ Iæ. qua in plerisque , *leg.* quæ in plerisque.
 em lin. 1. Not. 3. insensibilmente , *leg.* insensibilmente.
 3. ejusdem Not. filosofii , *leg.* filosofi.
 8. lin. 5. Not. com' ancora , *leg.* com' ancora.
 italæ pag. 8. *post hæc verba* canali si offervi , *sequentia addantur quæ
 uriâ Typographi prætermiffa sunt.*
 i solamente adunque si assorbiscono , e si tramandano per i meati , o
 aletti oscuri ed incospicui del nostro corpo tante forti di liquori ; ma
 gna credere ancora che cotesti oscuri canali formino dentro di noi una
 e di oscuri e lunghissimi meati , per entro de' quali scorrimenti assai
 ghi , ed assai più solleciti , che per entro i canali manifesti non si fanno ,
 nello stato sano , come nel morbofo , si osservano. Ed a queste mara-
 e ebbe peravventura l'occhio il grande Ippocrate , quando disse , che
 e l'nostro corpo al di fuori ed al di dentro tutto tutto ripieno di
 ghi. *Mosca part. 1. tom. 1.*
 9. lin. 15. innotescit , *leg.* innotescunt.
 10. lin. 14. glutiuoso , *leg.* glutinoso.
 10. lin. 6. Not. solida sunt. in compacto , *leg.* solida sunt in compacto.
 11. lin. 7. §. V. & , quoad centrum seu nucleum organi , *leg.* & , quod
 centrum seu nucleum organi spectat.
 12. lin. 15. §. VI se habent , *leg.* se habent.
 12. lin. 4. §. VII quique , *leg.* quique.
 15. lin. 11. mucosi , *leg.* mucosi.
 16. §. XIII. lin. 5 quoad meatus , *leg.* quantum ad meatus.
 17. lin. 13. re vera , *leg.* reverà.
 17. lin. 2. Not. 2. extenuantur , *leg.* extenuantur.
 25. lin. 8. Not. 3. obtinet , *leg.* obtinet.
 32. lin. 2. Not. cum enim flatus , *leg.* cum enim flatus.
 a lin. 7. quæ , *leg.* quæ.
 3. lin. 34. refferri vult. *Helmontius* , *leg.* referri vult *Helmontius*.
 4. lin. 9. concuritur , *leg.* concutitur.
 o. lin. 5. & 6. Not. descendere , *leg.* descendere.
 lin. 7. pñs , *leg.* ipñs.
 6. lin. 34. disnoscat , *leg.* dignoscat.
 8. lin. 6. Not. 3. elogii historicis , *leg.* elogii historici.

CÆTERA EMENDABIT LECTOR BENEVOLUS.

DISPUTATURI.

R. R. D. D. PROFESSORES REGII.

R. D. JOANNES-FRANCISCUS IMBERT, *Cancellarius & Judex.*

R. D. PAULUS-JOSEPHUS BARTHEZ, *Cancellarius & Judex Adjunctus.*

R. D. FRANCISCUS DE LAMURE, *Decanus.*

R. D. GABRIEL-FRANCISCUS VENEL.

R. D. CAROLUS LE ROY.

R. D. GASPAR-JOANNES RENÉ.

R. D. ANTONIUS GOUAN.

R. D. FRANCISCUS BROUSSONET.

R. D. HENRICUS HAGUENOT, *Decanus Professor Emeritus.*

P R O Æ M I U M.

INTER præstantiora Dogmata quibus olim éminuit ac etiàm nunc insignitur Medicina Græcorum, seù medicina observationis, præcipuè notanda veniunt illa quæ versantur circa *Corpus Cribrosum*, *motum humorum*, *Crises* seù expectationem in curandis morbis, *Artem Sphygmicam* seù *Pulsus*, & *Topica* pleraque. Corpus Cribrosum prodidit, prædicavit magnus HIPPOCRATES, de hoc multa perquam meditatè tenens, & forsàn ex Colloquiis cum DEMOCRITO satis; notavit & etiàm motus varios humorum; Crises & Topica itidèm præcepit exposuit; de Pulsu quædam tantùm adjecit; sed in hoc ab HEROPHILO aliisque, præ cæteris à GALENO, egregiè suppletus est. Talibus fulcris innixa floruit ac penè stetit Medicina, nimirùm à summi sui institutoris ævo, per subsequèntia ad GALENUM tempora. Exindè verò in ea temporis eremo quæ Barbarorum impetum in Romanum imperium sequebatur, labefactata in dies corruebat penitùs que fortè concidisset ars medica, ni Arabes aliquantulum illam præcipitantem sustinuisent. Scholas condiderant isti, potissimùm in Alexandria civitate & in Hispaniis per-celebres. Hic medicina Græcorum non immediatè quidèm, sed ex libris GALENI primùm edocta, in posterùm, redeptis plurimis Achaïcis Manuscriptis, propiùs à fonte nituit; licet tamen genuini illius mores, ingenii gentilitii caractere apud gentem Arabicam constantè inficerentur. Extinctis præfatis Arabum Scholis, ad Monspelienfes & Salernitanos confugit medicina; hæc namquè in Australi Europæ regione semper delectari visa est, ibique incunabula habuit ubi primùm huic parti orbis affulsit. Porro MONSPELIENSIS ACADEMIA tunc temporis non parvam celebritatem jam adeptæ erat, ac tum ob vicinium cum Hispanicis regionibus, tum ob insigne quod Urbs hæc-ce cum variis Orientis plagis, præsertim cum Alexandria, commercium alebat, codices Græcos & Arabes cumulatim recepit collegitque; undè brevi Salernitanam Scholam obscuravit, & facta est veluti focus generalis ad quem omnes Græcorum & Arabum medicæ opes còactæ congestæ sunt. Hinc GUIDO DE CAULIACO RAIMUNDI DE MOLERIIS hujus-ce Academiæ Cancellarii discipulus, ac subindè plurium Romanorum Pontificum Archiater, veram ac legitimam artem chirurgicam, hucusquè temporum acerbitate densissimis tenebris obcæcatam, totæ Europæ patefecit aperuit. Chirurgos jam ex ARNALDO DE VILLANOVA Professore Mons-

pelienſi, & fortè antea, inſtituerat (1) diligentiffimèque edocebat hæc eadem Medicorum Schola, quod quidè aliquamdiu poſt imitatione conſecuta eſt ACADEMIA PARIENſIS, nempe duobus Doctõribus negotium dedit ut eos qui ſe de hac arte exercenda profitebantur, anatomiam cæteraſque Chirurgiæ partes edocerent, GUIDONIS DE CAULIACO & aliorum libros, linguâ vernacula his-ce interpretarentur &c. (2). Sic ideo veluti prima ſanctuaria Medicinæ legitimæ imò & veræ Chirurgiæ in Europa præbuiſſe, jure & meritò laudem ſibi adſciſcere valet MEDICORUM MONSPELIENSIUM ACADEMIA.

Interea tamen dum ARNALDUS DE VILLANOVA, GORDONUS, GUIDO DE CAULIACO, JOANNES DE TORNAMIRA, VALESCUS DE TARENTA, RONDELETIUS, L. JOUBERTUS(3), HUCHERUS, ANDRÆAS LAURENTIUS aliq̃ue Prifcorum veſtigia prementes factis & ſcriptis orbem illuſtrabant, nonnullis in aliis Scholis, potiffimùm in per-illuſtri PARIENſI FACULTATE, ac Nobilibus PATAVINA & BONONIENſI ACADEMIIS, viri præſtantiffimi adornabantur qui famam æternam & meritiffimam his-ce conciliavere. Præ cæteris Schola Parienſis DURETUM, HOLLERIUM, BALLONIUM, JACOTIUM, &c. Viros immortales habuit qui in medicina Hippocratica exponenda ſagaciſſimos doctiſſimos que, in ſtabilienda ac promovenda conſtantes & diligentes admodum ſe præſtiterunt; ita ut Medici Galli, generatim loquendo, Primi, nemine refragante, habendi ſint qui doctrinam Hippocraticam, ſaltèm in Europa, felicius excoluerunt edocuerunt que, ac veterum Praxim theoriarum ferè ubiq̃ue vagantium labe immunem tutiùs ſervaverunt. Speciatim verò Monſpelienſes Medici, inſignioribus medicinæ Græcorum partibus ſuperiùs indicatis incubuerunt, eorum que Elucubrations, ſociali affluviò, Græca illa Dogmata ultrà omnem ſpem ampliſſe ac perfeciffi videntur. Enim verò nemo nescit quantum in tractandis *Criſibus* felices fuerint & arti profecerint GERARDUS DE SOLO, GORDONIUS, A. LAURENTIUS. Vulgata etiã ſunt quæ de hac eadem materie in *Encyclopedia* ſcripta con-

(1) Circà annum 1295.

(2) Vid. *Éloge Historique de la Faculté de Médecine de Paris*, pag. 29.

(3) *Anutius Foëſtus*, Facultatis Parienſis Bacalaureus, & antiquior Hippocratis interpres de quo ſe meritò jactat prædicta Facultas, *Laurentium Joubertum* magnis laudibus extollit in ſuis commentariis; *iſtum locum*, ait ille, *multi Doctiſſimi hujus ſæculi viri excuſſerunt, imprimis que Laurentius Joubertus in ſuis Paradoxis &c.* (Commentar. in lib. 1. Hippoc. de morb. pag. 691.)

signantur (1). Norunt pariter omnes quæcumque de cauteriis, vesicantibus & aliis topicis memoriæ prodiderunt GUIDO DE CAULIACO, GORDONIUS, FEYNEUS, RIVERIUS & alii, nec-non quæ iterum in *Encyclopædia de Medicina Epispastica* passim inserta leguntur (2). Sic amplius LAURENTIUS JOUBERTUS primus ex ARÆTEO vesicans supra latus dolens, in morbis pectoris adhibere ausus est. Sic valida hæc-ce præsidia quotidie à nonnullis ex nostris Doctoribus feliciter adhibita vel renovata cernimus (3). De fluxionibus aut Catarrhis, veterum more differuere A. LAURENTIUS & ILLUSTRISSIMUS BORDEVIUS. VARANDÆUS, VIEUSSENSIUS ad disquirendam Pulsuum causam insudarunt, Experimentum Galeni iterando quod vicissim, ejusdem disquisitionis gratiâ, adhibuerunt HARVÆUS, PLEMPIUS, THOMAS CORNELIUS CONSENTINUS cæterique. Ast gloria ILLUSTRISSIMUM LAMURE manebat, ex hoc Experimento, inutili vel inepto prope-modum ab omnibus habito, nitidam Pulsûs Theoriam eruendi ac stabiliendi; undè pronum est arteriarum pulsus à *Loco-d motione* quadam totius arteriosi systematis, ex præcedenti commotione vel *Loco-dimotione* peculiari cordis produci, neuti-quàm verò à distentione tunicarum aut ab ista paululum fictitia ampliatione diametri vasis quam *Diastoles* vocant, per impellentem columnam sanguinis, ut censebat medicorum vulgus. Hujus-ce vestigia secutus est CLARISS. Doctor LAFOSSE qui arteriarum pulsus in *Loco-dimotione* quadam peculiari ac veluti *partiali* ramorum diversorum arteriosi systematis, non sine veri specie, iterum reponi vult. Demonstrat enim quàm plurimas dari arteriarum anastomoses in corpore. Atqui binæ columnæ sanguinis quæ ambæ ramum utrumque cujuslibet anastomosis percurrunt, dum sibi invicem occurrunt & alia in aliam impingit, tunc ramum utrumque cum ramusculis appendentibus commovent aut subsilice faciunt, datò simul ambarum columnarum sanguinis retrocessu; undè arteriarum Micatio, pulsus; quæ quidem sententia, plurimis experimentis autoris fulcitur. Idem sumto de truncis majoribus; adsunt enim divaricationes, inflexus varii quibus sanguis in illis retrocedere plus minus-ve cogitur. Retrocessum vel regressum istum sanguinis in

(1) Ad verbum *Crise*.

(2) Ad verbum *Vesicatoires*, sub quo plura & nimis quidem prope-rantèr congeffit Encyclopedista, quæ minùs directè ad vesicantia propriè dicta pertinent, verùm quæ in Epispasticorum censu unà cum vesicantibus facillè reponenda sunt. Vid. etiàm ad verba *Ventouses*, *Ustion* &c.

(3) Primus in hac civitate *Moxam* adhibuit Celeberrimus Doctor *Farjon*, & in Xenodochio *D. Eloyfi* modum adhibendi præcepit.

eodem vase , imò & contrà proprium pondus affurgentis , jàm observaverat in pectoris vasis ILLUSTR. LAMURE , & huic regressioni sanguinis motus cerebri omninò deberi demonstravit. ILLUSTRISSIMUS ARCHIATROTORUM COMES SENAC , hujus-ce Universitatis Doctor & alii quàm-plures , hos sanguinis retrocessus in eodem arteriæ trunco non semèl observaverunt. Sic motum humorum , non sinè artis emolumento peculiaritèr scrutati sunt Monspelienses Medici. Quod verò ad Doctrinam *Pulsus* Clinicam seu pathologicam attinet , neminem latet hanc-ce Doctrinam jàm à non-nullis annis in Hispania renovatam , exindè à Monspeliensibus medicis adeò feliciter excultam fuisse , ut priscos medicos hodiè in hac Praxeos parte principe longè ante-ire videantur Neoterici. Præ manibus omnium extant iis que teruntur opera quæ circa sphygmicam artem , nupèr a Doctoribus nostris publici juris facta sunt. Tandem *Corpus Cribrosum* , aliam præstantissimam medicinæ Græcorum partem , ut vidimus , præbet quam medici Monspelienses , jure quodam patriò , sibi paritèr adscivere , nimirum diversis disquisitionibus & laboribus vulgatissimis quæ amplius in *introductione* hujus dissertationis declarabuntur , cum aliis bene multis quæ assertum istud invictissimè probant. Ex huc usquè igitur prolatis patet , quod inter Medicos Gallos Primarios Medicinæ Græcorum Restauratores , Monspelienses , omni ævò peculiaritèr præfatæ medicinæ præstantiora Dogmata excoluerint , ac assiduò praxim his adornaverint &c. Intereà , licèt hæc veritas , solâ , ut ità dicam , rerum aut factorum que retulimus appellatione , sat superquè innotescat , nihilominus privata Historia cujuslibet ex quinque suprà-dictis medicinæ præcæ ramis , necessariò tradenda nobis videtur , ut exindè exsurgat veluti tabula comparationis , quâ mentis ac Praxeos veterum & medicorum Monspeliensium convenientia , in apricum proferatur.

Jam verò ex his-ce considerationibus , Historiam peculiarem Corporis cribrosi promodulò aggredi , hodiè nobis animus est. etenim *Corporis natura principium in artis medicæ speculatione obtinet* (1). Atqui humanum corpus rectius ac utilius nisi per organum istud , profectò contemplare licet. & reipsà , videtur HIPPOCRATES ab illo præcipua œconomia animalis in homine sano phænomena planè conspexisse intellexisse , & ex æquò pleraque in statu morbofo spectabilia ad Corpus cribrosum constantèr revocasse. Quicumque attentè opera HIPPOCRATIS pervolvere ac cordatè meditari volet , de hoc quidem certiozem se faciet ; demirabitur insupèr hanc-ce doctrinâ omnia propemodum præstantiora artis auxilia (ut putà pur-

(1) Hippocr. de Loc. in homine , sect. IV.

gatio per emefim, venæ sectiones locales, Cucurbitularum, Cauteriorum, vesicantium & aliorum externorum remediorum applicatio) suaderi, horum effectus apprimè dilucidari &c., dùm è contrà pleræque recentes Theoriæ, potissimùm illæ quæ immodicâ legum circuitûs sanguinis extensione, nec-non systemate serierum variarum vasculorum minimorum innituntur, ex illis magnis auxiliis animum Clinici potiùs deflectunt, nil que cum eorum effectibus consentiunt, vel hos-ce nullô modo enodare interpretari valent, ac efficacissimis præfidiis, masculis moribus, eximiisque admodùm præceptis quibus medicina Græcorum viget, substituunt jejunas ac macilentas agendi rationes, Usus aut habitus imbelles exiguos, vel Gothicas subtilitates & lepidas phrasas *ad imperios juvenes*. Porrò hæc alia contemplatio ad Priscorum medicinam, excussô quarum-libet theoriarum jugô, pro viribus addiscendam, dogmaque HIPPOCRATIS de Corpore cribroso, quatenùs hujus medicinæ clavim supeditans, tùm ex fonte ipsomet græco, tùm ex medicorum Monspelienfium scriptis ac propria auptopsiâ enucleandum, nos ultrò compellere debuit.

Non novam quidè m Doctrinam proferimus, sed antiquam imò & antiquissimam, verbò HIPPOCRATICAM; sub quo postremo titulo utiquè sperandum est fore-ut Conatus nostri benignè excipiantur ab **ILLUSTRISSIMIS HUIUS-CE ALMÆ FACULTATIS ANTECESSORIBUS**, qui ad sustinendam & ampliandam priscam Græcorum de re medica sapientiam, omni ope ac studiô, a vitô more, contendunt, quique operibus & exemplis antiquum splendorem **ISTIUS ACADEMIÆ** in dies adaugent, hujusque veterem famam magis magisque per orbem effundunt propagant, ità ut de hac-ce ut cùm maximè hodiè dici queat, quod de Atheniensium Civitate Poëta conterraneus noster;

. Athenas;
*undè per joniæ populos & nomen Achæum
 versa graja manus centum se effudit in Urbes.*
 (AUSON. Clar. Urb.)

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

DE
CORPORE CRIBROSO HIPPOCRATIS,
SEU DE
TEXTU MUCOSO BORDEVII,
INTRODUCTIO.

CORPUS *Cribrosum* (eo nomine ab *Hippocrate* insignitum) systema integrum series-ve integra audit, pororum aut *parvorum meatuum* quibus perforantur animalium omnes partes, quibusque redduntur istæ permeabiles, ac consequenter *spirabile* fit *totum corpus tam foras quam intrò*, *ipsis etiam sensibus* (1). Sub hac insuper denominatione, ideam vir ille summus comprehendebat materiei aut substantiæ ipsiusmet *Corporis Cribrosi*, ideam scilicet humoris cujusdam glutinosi seu mucaginis, vulgò *muci*, ut conjicere est ex iis quæ præcipuè notantur in suo tractatu *de carnibus*, circà humorem quem humani corporis universam materiam haberi vult, undè *corpus sibi ipsi idem est & ex iisdem constat* (2). Porro huic etiam humori varias densitates seu varios gradus consistentiæ, prò variarum partium indole usibusque peculiaribus assignat; quæ quidem profectò densitatum varietas, ex diversarum temperierum influxu quibus subjicitur humor, promanat, nimirum ex majori vel minori *calidi* aut *frigidi* copia hujusce humoris diversis partibus inhærescente, habitâ ratione munerum queis obèundis istæ dicantur; ... *frigidum quidem carnem constituit condensavit & fecit, glutinosum autem in foramina abiit* (3). Hunc amplius humorem sub duplici generico respectu, id est sub binis consistentiæ gradibus considerasse videtur *Hippocrates*; sub priori quidem, hunc tamquam humidissimum, ideòque æstuosorem, fluidiorem ac consequenter leviter glutinosum minùsque *cellulosum* aut *cribrosum*, nec-non quibusdam

(1) *Hippocr. de morb. vulgar. lib. VI. sec. VI.*

(2) *De locis in hom. pag. 408.*

(3) *De carnib. sec. 3. pag. 251.*

visceribus (ut putà cerebro, hepatis aliisque ejusmodi) materie sufficiendæ aptiorem, censebat. Sub altero verò respectu, prædictum humorem veluti humidi calidique exigua dosi donatum, spectari volebat, ita ut minùs æstuosus id est minùs agitated, ac ideò glutinosior, & exin ad *Cellulosum* seu *Cribrosum* habitum induendum, cum molli quidem ac spongioso textu, pronior evaderet. En habetis, in hac postrema humoris parte, *glutinosum illud quod in foramina abiit*, pulmonum, lienis, cæterorumque hujusmodi viscerum materiam suppeditans.

Demùm contendebat *Hippocrates*, crassiorem minorique *calidi* copia ditam humoris partem quæ substantiæ priorum viscerum (id est cerebri, jecoris, aliorumque) jamjam suppeditata super erat, residuam, inquam, hanc-ce humoris partem vix à glutinoso differentem, in membranas coalescere (1). Quod ad *Corporis Cribrosi* usus attinet, per hoc sudoris, perspirationis, nutritionis materiem, variosque alios humores jugiter volutari undiquè deferri censebat ille, non secus ac fluxiones varias, abscessuum materiem, nec-non aërem seu *spiritum*, ignem seu *calidum*, per hujus tramites ultrò citròque moveri &c. ut cuilibet scripta *Hippocratis* evolventi facilè patebit.

Hæc sunt quæ nobis tradidit artis nostræ parens ac princeps, de origine, habitu, materiaque ipsamet *Corporis Cribrosi*, quæque ad principia stabiliora dilucidiora, magisque ætate nostrâ receptis notionibus accommodata, per securum hujusce dissertationis reducere conabimur.

Extinctò *Hippocrate*, discerpta, deturpata ac penè obliterata fuit doctrina de *Corpore Cribroso*, pullulantibus undiquè sectis ex effreno dogmatis idest ratiocinii impetu. *Erasistrati* solum *Parenchyma* placuit innotuitque. *Asclepiades* autem vir acris ingenii qui, solâ mentis acie, doctrinæ Hippocraticæ amplitudinem complexus erat, hanc de industria adulteravit, dùm *Democriti* & *Epicuri* Philosophiâ corpusculari multum usus, huc rationalem vel ætiologicam medicinæ partem penè totam, quodam modo, revocare contendit. Sic igitur de *Corpore Cribroso* peculiare systema cudit, cui sanè ob novitatem & miram artem arrisit potissimum Romanorum gens, subtilitatum Græcarum recens cupida; verùm istud physicæ potiùs juris est quàm veræ medicinæ cujus oblivionem imò & depravationem aliquatenus inducit; tristior heu! ratio quam recentiores nonnulli, in pluribus *Asclepiadi* non absimiles, miserrimè imitati sunt!

Veteres alii partem unicam *Corporis Cribrosi* agnovere, partem scilicet ambitus corporis, non omiſſis spatiolis in quibus terminari & oculis evanescere extrema vascula arbitrabantur, & hanc-ce *Corporis Cribrosi* partem, *tertiam corporis Regionem* dixerunt. *Galenus* verò ejusque affectæ Doctrinam *Hippocratis* de *Corpore Cribroso*, æquè ac alia dogmata in integrò amplexi sunt. Nonnullos Arabes ultrò sequaces habuerunt isti. Post illos annumerandi veniunt quidam istius Academiæ veteres antistites, inter quos *Illust. Rondeletius*, *Laurentius Joubertus*, ut pote qui castam *Hippocratis* Doctrinam de *Corpore Cribroso* tutius servasse videantur, ut liquet ex eorum scriptis in quibus Doctri-

(1) „Quod verò superfuit, tunica evasit... Quod in glutinoso inheret frigidi id ipsum „à calido colliquatum humidum est redditum, quod verò glutinosi fuit reliquum, in „ipsam tunicam abijit. Vid. *ibid.*

nam istam, ad mentem summi institutoris, candidè edocent ac interpretantur(1).

Ex recentioribus autem, plures *Corpus Cribrosum* delibasse imò & aliquantum degustasse visi sunt, invitâ recentî theoria circuitûs sanguinis, de hoc animos admodum deslectente. Plerique tamen eorum à medicis dogmatifantibus qui post *Hippocratem* viguere, vix, ut apparet, dissentiunt differunt. Enim verò alii Anatomistæ vel Physiologistæ potius quàm medici dicendi, textum quem *cellulosum* vocant, unicè tantum agnovere; itidem alii nihil ultrâ præter textum quemdam lanuginosum priori vix dissimilem, spatioque venam inter & arteriam medio, secretoriis quibusdam in organis conclusum, declaraverunt. Alii tandem artis physicæ vel geometricæ quàm medicæ peritiores, evolvendis aliquot partium poris, ac delineandis cribris cutaneis duntaxat insudarunt. Porrò hos omnes universi *Corporis Cribrosi* genuina textura usulque multiplex omninò prorsus latuit. Quilibet enim ad normam propriæ observationis, corpus istud reduci voluit, vel iis accomodari quibus peculiare quoddam systema ad privati cujusdam phænomeni vel functionis enucleationem, prò arbitrio conderet. Sic amplius *Vieussensius* noster, de cætero vir admodum commendabilis, très meatuum seu pororum classes distinctas in corpore effinxit, ad totidem humorum ordines referendas, in hoc quidem *Asclepiadis* aliquantum æmulus (2).

Nihilominus tamen nonnulli sunt qui rem magis philosophicè contemplare, quos inter eminent *Josephus Mosca* percelebris apud Neapolitanos Medicus, ut videre est in suo eximio tractatu de aëre (3). Clariss. *Thiery* Medicus Parisiensis hic etiam multâ cum laude notandus venit, quippè qui egregium opus de *textu celluloso* ediderit, in quo nonnullas aliorum observationes feliciter in rem suam vertit, licet tamen de unicâ *Cribrosi Corporis* parte, id est de *textu cellulari* propriè dicto, mentionem fecerit, instar veterum qui de *tertia*

(1) „Quod attinet ad illas rationes à spiraculis petitas, dico spiracula aliqua esse venarum & arteriarum, & aliqua etiam in spatia cutis desinentia: his adde, quod corpus est transpirabile, & quia meatus cutis in spatia inania descendunt, venæ & arteriæ poros in spatia descendentes habent quibus nutrimentum fundunt in carnem & quibus aërem eliciunt. *Rondelet de curan. febr. pag. 755. & seq.*

„Præter amplas cavitates & canalium meatus evidentissimos, partes omnes quantumvis solidæ fuerint, poris sunt præditæ, per quos etiam materiarum communicatio undequaque fieri potest; atque id facit corpus omni ex parte transfluxile & transpirabile, ut scripsit *Hippoc.* mutua vero particularum connexio & quasi unitas, illius sympathiæ causa est, quâ in plerisque affectibus non solum morboris, sed etiam sanis seprehenditur. *Laurent Foubert. in lib. 1. Galen. de natu. facul. pag. 26.*

(2) *Vid. de mixt. princip. in ordin. ad cord. human. tract. 1. cap. Vj.*

(3) Questi sono gl' interni spiragli, per cui insensibilmente si fanno tant' e tante separazioni non per anco assai bene conosciute ed esaminate da' moderni Medici, e Filosoffi, e la cui più esatta cognizione ci potrebbe molto illustrare la conoscenza di moltissimi morbi. In quanto poi agli assorbimenti, creder si deve, che dagl' interstizj delle fibre di tutto il corpo si deggiono di bel nuovo assorbire quegli umori da' canaletti assorbenti, i quali dagli escretorj sono stati prime, separati; perchè si conservi in essi la giusta quantità, ed il natural moto proporzionato; conforme al certo fassi della lympha, che dal sangue si sequestra, ed a lui novellamente sen ritorna: e chi sa se oltre agli scorrimenti già conosciuti, per entro gli ordinati canali dell' arterie, delle vene, e di ciascheduna fibra, se ne dieno altri ancora per

corporis regione tantum discernere. Illust. *Hallerus* tandem, ea quæ pollet doctrina & eruditione, de *Corpore Cribroso* similiter egit sub nomine *telæ cellulose*, in præstanti suo opere physiologico; verum, ut ferebat opus, hujusce corporis anatomicam ac physiologicam partem duntaxat tradidit.

Invitis ideò recentiorum æstimandis elucubrationibus, Doctrina de *Corpore Cribroso Hippocratis* etiam nunc apud nos tanquam obsoleta vel saltem depressa jacebat. Interim notare expedit, jam à pluribus annis Illust. *Bordevium*, in opere cui titulus *Recherches anatomiques sur les Glandes*, in aliisque abhinc evulgatis scriptis, plurima passim disseminasse circa Doctrinam *Hippocraticam* de *Corpore Cribroso*, cui restaurandæ indefessè operam dare videbatur. Ex his multa jure ac meritò mutuatus est alter ex nostris Doctoribus Celeberr. *Lacaze* (1); non nulla quoque de *Corpore Cribroso*, more *Bordevii*, notavit Celeb. *Michel* Doctor *Monspeliensis* (2); plura & etiam de hoc eodem argumento, & in ordinem quemdam redacta, leguntur in *Dissertatione de fibræ natura viribus & morbis*; quædam adhuc ex eodem penudeprompta prodidere Clar. *Marmeduc Berdoë* Medicus *Anglus*, doctrinam hancce apud *Monspelienses* nuper edoctus, & Cel. *Robert* Medicus *Parisiensis* (3). Porrò hæc omnia veluti totidem programmata haberi queunt, seu præcursoriæ denunciationes operis aurei quod jam tandem in lucem edidit mox laudatus *Bordevius*, sub titulo *Recherches sur le tissu muqueux*, qui titulus eo accuratior est, quod mentem *Hippocratis* & naturam *Corporis Cribrosi* præclare quidem exprimat, habitum, dicimus, existendi modum atque substantiam ipsammet præfati corporis enunciet.

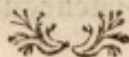
Opus autem illud à quolibet artis nostræ cupido nocturnâ diurnâque manu versandum, *Corporis Cribrosi* doctrinam amplissimè restitutam ac dilucidatam exhibet, & in præstantioribus medicinæ fundatoris dogmatibus feliciter indagandis, à quibus tanquam inextricabili dedalo hucusquæ sese expedire desperasse videntur non pauci interpretes, veluti filum novum ministrat. Ad hujus igitur doctrinæ explanationem accingentibus, profectò nihil satius erit, quàm si, duce jam laudato autore, incedamus, quidquid propriâ observatione propriisque experimentis sumus edocti, pro re nata subjungendo. Erit igitur *Dissertatio* hæc tripartita; & primum de origine, incremento & habitu *textus mucosi* quem unâ cum *Corpore Cribroso* in posterum confundere lubet, agemus; deinceps de hujusce viribus usibusque in statu sano; tandem ejusdem vires & usus in statu morbofo explanabimus.

entro gl' interstizj delle fibre medesime? si danno in noi alcuni passaggi istantanei de' liquori da luogo a luogo, i quali se far si dovessero per le serie ordinate de' canali troppo di tempo si dovrebbe frapportre; come si osserva nelle morbose metastasi de' morbi acuti, e nel traggittarsi del tiero da luogo à luogo nè corpi degl' idropici con impercettibile prestezza; com' ancora nel prestissimo orinare dopo di aver a sazietà mangiato il cocomero, o bevuto acqua fredda à sazietà; nel dar fuori la marcia dalla cavità del petto per la bocca, o per le strade dell' orina, senza che da quella cavità à questi luoghi, serie alcuna di patenti canali si osservi. *Part. 1. Tom. 1.*

(1) *Idée de l'Homme physique & moral, &c.*

(2) *Traité de divers objets de Médecine.*

(3) *Vid. Journal économique. 1754.*

P A R S P R I M A ,

De origine Corporis Cribrosi seu textûs mucosi, ejusque incremento & habitu.

§ I.

V Idimus jam antea *Hippocratem* aliquatenus operam impendisse, in suo tractatu *de Carnibus*, investigationi originis seu formationis *Corporis Cribrosi*, quod assequi ritè putabat diligenti curâ adhibita in rimandis phænomenis, circa primum tempus formationis, apud hominem conspiciendis. Sic etiam iisdem vestigiis iisdemque scrutationibus insistendo, Textûs aut *Corporis* hujusce originem, incrementum vel explanationem unâ cum cæterarum partium embryonis evolutione, pariter cernere datur.

Dùm igitur ad proximiora conceptionis tempora embryonem exploraturi assurgimus, quamplures observantur tenues fasciculi, filamentaque teretia albicantia, seu potius nervea, majori vel minori sensu motuque, visu ipsomet percipiendis, ditata, ex communi stirpe veluti progerminantia. Hæc omnia simul fluitant in humore quodam mucoso-gelatinoso, verbò in mucagine cujus viscositas, tenacitas, itemque lentor (quem tamen immeritò cum statu fibroso ad solum nervum propriè pertinente confundere non nulli) neminem adhuc fugiunt, æquè ac innotescit hujusce mucii ad concrendum indurescendum levissimo licet calore, nec-non ad omnimodè sese versandum ac comparandum facilitas ductilitasque, & (quod in præsentia gravius est) ad *Cribrosum* vel *Cellulosum* habitum induendum singularis aptitudo, ut videre est in albumine ovi huicce mucagini summè analogo; utriusque enim molli substantiæ insunt molculæ fluidi, magna ex parte, aquosi, quibus debetur ejus fluiditas imò & ad fermentescendum virtus peculiaris, ita ut cribrosus seu cellulosus, quodam modo, mucus iste præexistat (1), sic exlonginquò futuram fortem in corpore vivo aliquantum prænuncians.

II.

Si porrò fasciculi nervei, ea filamenta nervea organorum ac omnium partium quas animant veluti opifices, crescunt propagantur, & tanquam sese enutriendo gliscunt sibi conglutinatis molculis fluidi quo innatant aut immerguntur. Fluidum autem istud delectu quodam ac privatò gustu attrahere & in rem suam vertere videtur quilibet fasciculus nerveus, ratione visceris aut

(1) Conjectura hæcce comprobari videtur analysi chymicâ albuminis ovi coagulati, è quo, vi ignis, aqua gelatinâ & mucò propriè dicto foeta elicitur; quæ eadem principia in jure carniùm reperire datur.

partis cujus essentiam organicam, hoc est animalitatem seu vitam peculiarem, constituit, itemque ratione munerum queis obeundis hæc viscera seu partes istæ dicantur. Hic notanda venit potissimum major minorve gemmarum nervearum activitas, quâ mucus proxime ambiens & obliniens gemmas magis vel minus jactatus, atque plus minusve fluidus (humidus) & subtilis evadit; notanda & etiam calor loci seu calidum insitum (1), qualitates humori mucoso adscititiæ &c. quibus omnibus facile elucescunt Ratio & causa diversarum densitatum aliarumque varietatum quæ tum in statu poroso vel cribroso partium, tum in earum variis contexturis animadverti queunt. Non aliter textus mucosus cerebri, v. g., subtilissimus, mitissimus (cremorem mucii diceret) porosissimusque existit, comparatione habitâ cum textu crasso ac tenaci muscoli &c.; sic pulmo, lien, corpora cavernosa, aliaque molli ac spongiformi contextura seu textu mucoso laxiori admodum nec-non celluloso ac glutinoso donantur, dum hepar, glandulæ plurimæ &c., textum perhibent tenuiorem licet confertissimum, minusque cellulosum &c. Textus mucosus cartilaginis, ligamentorum aliorumque, minus durus pariter observatur, itemque cellulosior ac magis elasticus quàm in osse quod aliundè porosissimum est. Quæ omnia, ut jam præmonuimus, animadverterat ipse Hippocrates.

III.

Quodlibet igitur nerveum germen, quælibet fibrilla nervea moleculis humoris mucosi quas excipit induitur & præmunitur, eodem ferme modo, inquit Illustr. Bordevius, ac in madrepora fibra vegetalis terreâ crusta obducitur invaginaturque, aut non secus ac tener adhuc botrus vel uvula nondum matura quæ dum in fluido intensè gummoso, vel in syrupo, lento igne, spissescente versaretur, æstu quodam leni indefinenter jactata, furculo minimo-tenus minimoque vix subsiliente acino, sub cortice seu involucro gummoso vel saccharato sensim crassesceret delitesceretque. His autem involucris mucosis immediatè vel proximè adhærentibus quibus veluti *stratum* fibrillæ nerveæ induuntur, efformatur textus peculiaris quem haud immeritò textum mucosum proprium organi nominaret, id est *textum mucosum organicum*, qui in genere tenuis ac cribrosus aut simpliciter porosus, potius quam cellulosus vel laminatus, inquirenti cultro anatomico exhibetur, eoque magis quod propius, id est magis immediatè, humor hunc textum suppeditans exagitatus fuerit à fibrillis nerveis, & quod istæ fuerint intensius actuosæ seu majori sensu præditæ. Hæc est

[1] De hoc audiamus Hippocratem . . . „horum autem quodcumque, ait ille, concentum sortitum, cum humidum existat, ab igne movetur: motum verò viviscit, & alimentum ad se ab iis quæ in mulierem ingrediuntur, cibo & spiritu attrahit, imprimis quidem undiquaque æqualiter, cum primùm rarum est motu verò & igne siccessit & solidescit, & solidum redditum circumquaque densatur. . . quæ igitur naturâ solida sunt. In compacto & sicco, non absumentur ab igne in alimentum, sed valida redduntur, & humore deficiente compinguntur, quæ quidem ossa & nervi nominantur. Ignis autem ex commixto humore commoto, corpus secundum naturam propter hanc necessitatem componit. Ad summam, ignis omnia quæ sunt in corpore suo modo ad universi imitationem, parva cum magnis, & magna cum parvis disposuit &c. de viit. Lib. 1. pag. 344.

illa portio textûs mucosi quam aliquatenus ad *glutinosum humidissimum & calidissimum Hippocratis* revocare licet, & ex qua proximè oritur crassities, privata moles seu orbis proprius fibrillæ.

IV.

Nunc verò fingamus plures ex dictis uvulis jam multum accretas vel adauctas in quibuscumque suis partibus ac dimensionibus, ob multiplices quibus obducuntur humoris gummosi aut saccharati coalescentis induvias, easque intra eundem humorem æstu continuo jactari, tunc facile intelligere poterimus, non solum uvulas crassitudinem indefinenter adepturas, nec non, humore cui innatant magis magisque crassescente, cujusque petioli ad petiolum, acini ad acinum spatia seu interstitia hocce prorsus adimpleri, verum etiam intelligere pronum erit, ex eadem materie sic exagitata circa organum in eam immersum, huicce postremo accessurum involucrum quoddam magis minus-vedensum, in modum atmospheræ gummosæ vel saccharatæ plus minus-ve extensæ. Tandem, perindè ac singulorum petiolorum & acinorum uvulæ, quæcumque spatiola hæc materie confecti dicebamus, eadem ratione loca inter quilibet uvulas media, pari passu ab ipsa occupatum iri facile deprehendi poterit.

V.

Hæc est, rudis saltem, imago accretionis seu incrementi viscerum omnium, & consequenter ipsius-met textûs mucosi sub congeminatis confertis ambientis fluidi mucosi coalitionibus. Hinc comprobatur ac penè oculis subjicitur continuitas molis mucosæ viscera omnia circumdantis, facilisque ac ubique pervia omnium inter se organorum communicatio concatenatioque indivisa. judicare etiam exindè possumus materiæ mucosæ partem intermedia occupantem, &, quoad centrum seu nucleum organi, magis superficialiariam, textum mucosum præbere, sub aliquo respectu, à textu mucoso proprio seu *organico* discrepantem. Hæc namque portio mucici multò minus experta est proximam immediatam que fibrillarum nervearum actionem, quam altera pars ejusdem humoris quæ fibræ immediatè oblixiuntur; undè, ratione majoris distantiae à centro organi, minus exagitata minusque fluida censenda est illa, in hoc conveniens cum alia quacumque mucici portione quæ fibrillis nerveis parùm ex se actuosis subjicitur, quales v. g. existimare possumus fibras pulmonum, lienis aliorum que. Ex dictis igitur in promptu est, textum præfatâ portione mucici suffectum, glutinosiorem esse necessario, ut est reapse, nec non cellularum & laminarum copiosorem, ac consequenter laxiori spongiosiorique texturâ donari, in his omnibus textum mucosum pulmonis, lienis, corporum cavernosorum, muscutorum &c., non parùm æmulantem. Hic est recentiorum *textûs cellularis* propriè dictus, ex multiplici capite, genuino *Glutinoso Hippocratis* apprimè comparandus, quemque *textum mucosum intermedium* appellare juvat. A superiori seu *organico* in eo differt textûs iste, quod cellulosus ubicumque sit potius quam cribrosus seu simpliciter porosus, sistens veluti stratum superius & atmospheram spongiosam fibrillarum seu visceris ipsiusmet, imò & totius generatim textûs mucosi. Hic demùm in pluribus suis partibus includit oleum

quoddam animale *adeps* dictum, undè impropriè nomen his portionibus inpositum fuit *textus adiposus*, cum rectiùs *textus mucoso - adiposus* appellaretur; non enim est textus adipe confectus, sed textus mucosus adipe proximè imbutus ac penetratus.

VI.

Ad memoratas textus mucosi binas classes, referendæ sunt membranæ simpliciter *mucosæ* dictæ quò distinguantur à membranis nervosis seu nerveo-musculosis quæ nihil aliud quàm nerveæ propagines vel telæ nerveæ plus minusve textu mucoso ferruminatæ, ut videre est in ventriculo, in testinis, cute, dura-meninge aliisque. Hæ verò membranæ mucosæ, ut plurimum esse videntur effluentia seu quædam exsudationes partis crassissimæ textus mucosi *organici*, quæ propriâ indole ad concretionem sunt proclivior, seu citiùs posteriori concrevit coâluit; verbò nihil aliud esse videntur prædictæ membranæ, quàm *Hippocratis glutinosum quod in tunicas abiit*, priori textu commixtum, in quo, roris aquei intervenientis ope, variorum superficiæ suæ punctorum inter se adhæsiõ avertitur, dum actio reciproca seu compressio partium, ad levigandam superficiem ex sua parte concurrat. Mucosæ illæ membranæ in semetipsas veluti convolutæ, plures efformant plicaturas seu caveas quibus major viscerum pars, vasa plurima & quidem notabiliora &c. comprehenduntur. Interim se habent istæ in aliquo sensu, relative ad viscera, non secùs ac cutis relative ad plerosque fructus quorum parenchymati contextè copulatur cum eo se se confundens. Non aliter enim ex membranarum mucosarum postica superficie, exurgere videtur effluentia quædam mucosa quæ vel cum parenchymate seu textu mucoso *organico* viscerum, vel cum textu mucoso *intermedio* promiscuè connectitur. Sic placenta ex lanugine mucosa è postica superficie *amnios* emergente, partim exoriri videtur. Sic demùm membranosæ cerebri vesiculæ quas embryo primis in suis temporibus exhibet, nihil aliud esse videntur quàm pia-mater corroborata quædam pulve mucida adhære cente superficiæ internæ huiusce membranæ cujus cava adimplet, quæque condensata aut congelata & in textum cribrosam aut porosam ordinata, cerebri substantiam suppeditat. Ut ut est, illas membranas inter alios usus ad sistendam molem viscerum & ad illorum formæ æconomiam tuendam inservire, haud immeritò conjicere fas est.

VII.

Verùm, quod in membranarum mucosarum consideratione nostri præcæteris interest, efformant istæ in pectore potissimum & in abdomine quorum cava intus obducunt, tanquàm binos utres aut sacculos præcipuos textus mucosi alterum alteri obversos & applicatos, quique, intervallo suæ applicationis, includunt intersepiunt diaphragma cujus fibras carneas utrinquè penetrant, altè adacta invicem mucosâ substantia vel textu mucoso *intermediario* è quam plurimis locis superficiæ posticæ membranarum subsiliente; ita ut punctum istud mutæ applicationis sacculorum, tanquàm linea secans haberi possit, quâ corpus in duas partes transversim dividitur, quod

quod meherculè adamussim congruit cum præclara divisione ab Hippocrate excogitata, in morbos qui sursum & morbos qui subter septum transversum assident. Præterea membranæ mucosæ quæ omnes valdè porosæ observantur, inter se omnes communicant, se se quasi mutuis amplexibus penetrantes invicemque subeunt. Sic v. g. pleura cum peritonæo apertè communicat tum ope foraminum quibus diaphragma perfoditur, tum mediantibus effluentis aut germinationibus textus mucosi jam memoratis, quibus trajicitur musculus iste singularis. Infernè amplius è peritonæo progeminant non nullæ productiones seu propagines quæ communicationem inter hoc & partes inferiores constabiliunt. Quod ad piam-meningem attinet, hanc cum plerisque organis communicare notum est, dum nervos quos insuper obvestit, ab ipsomet è cranio egressu assiduè concomitatur. De ceterò piameninx textum suum mucosum cum textu mucoso faciei intermiscet, ac proindè aliquam alit cum dura-meninge connexionem. Neminem autem latet postremam hanc ce membranam inter nerveo-musculosas recensitam, è fissuris dictis *laceratis* cranii emergere, quò in orbitas & faciem se se diffundat ad usquè membranam pituitariam aspirans, quæ posterior, ex sua parte, in os posticum, faucium tenus, protenditur. Animadvertendum etiam Duram-meningem manifestè obviàm fieri plevræ quæ, reciproco occurso, in eam incidere videtur cum vasis majoribus è thoraçe sursum tendentibus copulata, quæ eadem vasa adusquè interiora colli & brachiorum ultra prosequitur. Hæ verò omnes quæcumque membranosæ communicationes aut connexiones, sedulò perpendantur oportet.

VIII.

Ex attenta harum-ce membranarum mucosarum contemplatione, quædam aliæ, & quidem non parvi momenti, notandæ veniunt animadversiones; 1°. viscera præcipua tantummodo obducunt obtegunt præfatæ membranæ, sic ut hæc eadem viscera extrà illas posita sint, ut constat ex anatome; undè nec ab eis membranis intercipi, nec uspiàm impediri valet communicatio illorum viscerum inter se; quæ communicatio tractu continuo, id est continuitate universæ molis textus mucosi potissimum innititur, quæque eò facilior censenda est quod ex his visceribus quædam sint, quælia hepar, lien, quæ propter spatium medioximum duplicis terminationis peritonei simul ac plevræ latè posita, in hoc partim includuntur. 2°. Prædictæ membranæ, mediante pulte vel effluentia quadam mucosâ è sua postica superficie emergente, viscerum parenchymati horum que privatis ductibus, nervis, vasis materiem aliquantam suppeditant, nec-non postrema hæcce productionibus propaginibus-ve suis membranaceis prosequuntur. 3°. Eisdem productionibus effluentia mucosâ intimè adhærescente constanter munitis, penetrant ambiuntque omnes quoscumque lacertos aut musculos, fibras que omnes carneas quas assiduè concomitantur ad usquè peripheriam corporis, ubi tandem effluentia terminari ac veluti per exsudationem diffusa condensari videtur, tali industriâ generale quoddam involucrium membranaceum subter cutem, supra verò istam, mucosam quamdam lituram in omnem corporis ambitum expandens effundensque. Sic igitur, dum utrius-

que præcipui sacculi membranacei functiones & habitus relativè ad viscera queis involucrum præbent isti, ritè perpendantur, dùm rursùs attendatur ad eorum sacculorum productiones propaginesve per carnosas partes adusquè corporis peripheriam exporrectas, facile quidem habita partes inter externas & internas communicatio impromptu erit.

IX.

Hic etiam recensendæ sunt terminationes seu fines extremi (*les aboutissans*) marsupiorum membranaceorum, hoc est partes illæ corporis in quibus membranæ eadem mucosæ sibi invicem occurrunt ac se se consociant, seu loci quibus prefixæ terminantur membranarum istarum propagines tum ad quatuor corporis extremitates, tum ad hypochondria, collum, &c. Quò circa notare expedit, ad illas partes veluti ad totidem puncta deferri, ac, ut ità dicam, reflecti præcipuorum sacculorum distractiones ac succussiones varias. Hic ampliùs annotanda venit laminarum vel meatuum textus mucosi constrictio in carpis, malleolis, & generaliter in articulis potissimùm spectanda. Verùm satis sit constrictio hujus textus longitudinalem peculiariter commemorare, quæ juxtà corporis divisionem in duas partes æquales, antrorsùm & retrorsùm progreditur. Hæc porrò veluti constans ac realis linea sejunctionis binas interhasce partes dimidias habeatur, efficta à reciproquo laminarum textus *mucosi intermedii* ex utroque latere corporis emergentium occurru, quæ laminæ sese mutuò corroborant atque penetrant, in ea parte confusæ simul & implicatæ; ita ut, accedente jam notatâ in textu mucoso constrictio quam facile ex eodem omninò principio ac Raphæum generale corporis repeti volueris, tota mucosi textus moles dividatur in duas partes æquales, quæ proindè totidem fiunt textus hujusce veluti magnæ provinciæ aliæ ab aliis, præcipuorum sacculorum instar, distinctæ, quæque non secùs ac isti tum sese mutuò penetrant & jungunt sibi invicem occurrentes, tum inter se communicant; quamvis tamen communicatio hæc ce paulo-minus libera inter has (provincias) quàm inter illos (sacculos) videatur.

X.

Superiùs notatum est (§. II & III) fibræ quamlibet nerveam in sua essentia consideratam, majori vel minori sensibilitatis æquè ac mobilitatis gradu pollere, istam que fibrarum facultatem ad majorem aut minorem densitatem textus mucosi organorum vel omnium in genere partium maximè conferre, quemadmodùm confert ad habitum plus minus-ve cribrosum, plus vel minus cellulosum materiei ejusdem textus. Nunc verò adjiciendum est, mediantibus hisce dotibus fibræ nerveæ inditis ac propriis, tum moleculas mucii queis proximè aut immediatè obducitur ista, tum illas quæ proximiores extant superficiiei organi vel hujus fibrillis remotiores, utrasque, inquam, moleculas dùm in corpus cribrosum aut in cellulas sese comparant, ità sese comparaturas ut omnes ad directionem concentricam (quantùm conjici potest) plus minus-ve incumbant inclinent, habitò respectu ad fibrillas quarum motibus moleculæ attrahuntur; undè pronum est sive textum mucosum *organicum* propriè dictum, sive

intermediarium, directionem ambo pariter in sua conformatione vel in meatuum habitu concentricam referre, respectivè ad nerveum visceris germen, hoc est ad systèma integrum fibrillarum nervearum quæ hujus visceris tanquàm animalem essentiam constituunt. Non aliter adhuc, & istud ex iisdem principiis sequitur, viscera exquisitò sensu donata, dùm in una eadem que corporis cavitate colliguntur (ut videre est præ cæteris in regione epigastrica vel præcordiali), quoddam actionis vividæ centrum constituere debent, cujus influxu portio textûs mucosi viscera circumabientis, in suis meatibus aut cellulis saltem spectata, rursùs huic cavitati concentrica fiat. Prætereà, dispositionem hanc ce concentricam eo latius in textûs mucosi circumjacentis molem sese diffundere necessum est, quod vis actio-ve coadunata & plenaria (1) eorundem viscerum, ampliorem hujus molis (si fas est ità loqui,) latitudinem irradiaverit, & quòd frequentius renovata fuerit hæc actio. Deniquè tandem crebra hæc actionis renovatio quamdam in consuetudinem mutabitur, quæ directionem concentricam cellularum aut meatuum textûs mucosi, præfatam versùs regionem magis ac magis firmabit & adaugebit. Sic etiam, inquit sagacissimus *Bordevius*, in motibus alternis diaphragmatis dùm unus ex præstantibus sacculis à pleura & à peritonæo effictis distrahitur contenditurve, corrugatò tunc temporis altero vel laxato, in promptu est iteratos illos succussus non posse quin directionem aliquam actioni textûs mucosi amborum corporis extremitatum pariter ac trunci impertiantur. (2)

XI.

Dùm igitur in animali formam seù speciem integram adeptò, perpendere volueris tum prædictas concussiones actioni fibrarum nervearum viscerum potissimùm referendas, tum illarum concussionum influxum in textum mucosum ipsum-met vel in ejus existendi modum; dùm rursùs attentè consideraveris earum actionum organicarum latitudinem, nec-non de ista consideraveris plus minùs-ve in orbem textûs mucosi diffundi juxtà scilicet organorum dotes, situm peculiarem quorundam ex illis, legem terminationum variarum quæ ad productiones membranarum mucosarum spectant, illam deniquè juxtà constrictiones sive naturales sive accidentales textûs mucosi diffundi, (vid. §. VI, VII, VIII, IX) hæc, inquam, omnia dùm perscrutari volueris, facile quidem tibi innotescet quodcumque textûs mucosi vel præcipuorum viscerum *provincias* appellant, quas tamen luculentius adhuc illustratas apud ægros cernere datur.

XII.

Existunt profectò actiones aliæ generaliores quæ à partibus nerveis vel ab organis ipsis-met in textum mucosum exercentur, & quidem notatu

(1) Actionem istam plenariam seù complementum actionum organicarum, frustra requiras, nisi priùs adfuerit pabertas.

(2) Vid. *Recherches sur le tissu mûqueux.*

dignissimæ ; tales sunt 1°. Actio viscerum epigastricæ regionis longè latèque irradiata , id est in hunc textum ad usquè circumferentiam corporis quoquò versùs exporrecta. 2°. Actio partium internarum seu nuclei corporis, si ità loqui fas est , quæ actioni cutis aut partium ambitùs corporis , indefesso antagonisimò contranitur , ità ut meatus cellulæ-ve totius mucosi textùs constanter se habeant in statu convergentiæ & divergentiæ , ingensque textùs illius portio quâ confertitur spatium omne medioximum inter superficiem internam membranarum mucosarum , & earum expansionem extimam vel effluentiam in habitu corporis condensatam (vid. §. VIII.) , hæc , inquam , textùs mucosi portio pari passu constringatur & relaxetur aut dilatetur. Huc quodam modo recidunt très illi motus qui juxtà Hippocratem , à centro ad circumferentiam habentur , pariter que tam ab intrò quàm ad extrà , & vice versà , qui omnes textum mucosum plus aut minus in partem trahunt , quibus que magis aut minus afficitur iste.

XIII.

En probabiliora aut verisimiliora quæcumque ex observationibus erui possunt , circà ortum , amplitudinem , formam que textùs mucosi , quæque cum ideis à summo medicinæ parente de eadem materia traditis , non parùm consentire videntur (vid. in *introduc.*). Ad præsens verò ex his concludi potest , 1°. irregularitatem nec non varietatem huic textui , quoad meatus vel poros , maximam incumbere , quippe qui ubicumquè ac constanter in plerisque organis referat habitum cribrosum simpliciter-ve porosum , statui celluloso intermixtum , nexu que sociali utrumque implicatum , sicut ille quòdam modo æquiparari valeat , notante clariss. Bordevio , lini depexi vel lanæ acervo. 2°. Ab eodem textu suppeditari materiem hoc est substantiam omnium humani corporis partium quæ , sub hoc respectu , nihil aliud habendæ sunt , quàm hujuscæ ingentis organi portiones majori vel minori densitatis & activitatis gradu præditæ , tanquàm humanum corpus in integrò acervus esset vel moles , juxtà typum à supremo numine inditum efficta , materiei mucoso-spongiosæ cujus in recessibus aguntur omnia phænomena & munia quæcumque vitæ , tum nervorum opes simul & vasculorum quæ figunt decurrunt ubiquè illius molis substantiam ibique mirificè ludunt , tum ope liquorum variorum qui jugiter istius mæandros permeant , quibus que madet tota imbuta moles. 3°. Demùm observare juvat quàm inaccurata quàm manca sit vulgaris nimirum appellatio *textus cellularis* , quâ textum nostrum significari volunt , æquè ac idea quæ vulgò ut plurimum huic appellationi alligari solet.

XIV.

Verùm enim verò fatendum est , statum cribrosum vel cellulosum partium diversarum corporis , licet vitæ morborumque phænomenis apertè declaratum , non posse cultrò anatomico , saltem in singulis , omninò demonstrari. Jamdudùm observaverat Galenus & post eum aliqui (1) experimenta apud vivos ani-

„ [1] Porro arcani aditus quibus natura utitur ad trajiciendos humores , præsertim
per membranarum poros , non facillè per extispicium revelari possunt , etiam si

mantes instituta, nec-non disquisitiones quascumque anatomicas parùm in his proficere, ut potè cum sivè convulsionibus aut spasms quibus tentantur animalia sic excruciatà, sivè frigore mortis conniveant ac visum penitùs fallant meatus aliundè in animali vivo aut in statu sano maximè conspicui & patentes; quod jam de nonnullis venis notaverat *Hippocrates* (1). Nihilominùs tamen tanquàm vim seù pondus demonstrationis referentia haberi possunt sequentia experimenta à famosissimo nostro antesignano *Bordevio* (2) indicata. »Si duas, »inquit, fibras sibi invicem applicatas ex industriâ divides, myriadem enasci »videbis, quin potius produxeris, tenuium staminum mucosorum quæ sunt »inter se parallela, quibusque millena spatiola interjacent. In his verò spatio- »lis proximè ac immediatè sibi adhærebant fibrillæ, vel nullum ferè occurre- »bat gluten. Atqui talia spatiola quæ nusquàm in animali vivo qualia in duabus »fibris disjunctis cernere datur, re vera tamen existunt, primariasque textûs »mucosi cellulas efformant.» His adde, motum oscillatorium quo vel minima quæque fibrilla corporis indefessè jactatur (3), obstare, ut est verisimile, adhæ- sioni punctorum quibus fibrillæ sese mutuò tangunt, & proindè vacuolum quoddam existere necessariò in loco eorum contactuum repetitorum. »Mus- »culi segmen rite priùs maceratum, pergit *D. Bordevius*, fac congeletur, gla- »ciei frustula inæquales multum & irregulares cellularum formas æmulantia, »aliaque aliis invicem applicata reperies.» Notandum attamen est, postremum istud experimentum argumento esse ad unicam duntaxat portionem textûs mucosi videlicet *intermediarii* vel *textûs cellularis* propriè dicti, quemadmo- dum omnia sunt quæ à variis auctoribus enarrantur & quotidie observare licet, circa acus aliaque corpora acuminata quæ deglutita in stomachum, exin à cellula in cellulam trans mucosum textum irrepento, ad usquè corporis ambitum sæpissimè devehuntur ubi exitum obtinent. Huc forsan revo- canda venit observatio, jam à quinque annis proximè elapsis, facta apud teneram quamdam hujusce urbis puellam, quæ cum aciculam encausto capite & quidem crasso munitam incautè deglutiisset, hanc, paucis abhinc diebus, cum urinis absquè ullo dolore in matula rejecit.

XV.

Restant nunc tradenda quædam nondùm hucusquè (quantùm scire potuimus) tentata experimenta, quibus hancce questionem ulterius dilucidari censemus.

»viventium animalium corpora deglabantur. In iis enim membranæ, nervi & mus- »culosæ fibræ, per inslicta vulnera in clonicas convulsiones adactæ, se ipsas & hu- »morum fluxum subvertunt. E contrario post animalis obitum, solidæ partes concie- »dunt, tum liquidæ fluere cessant, & quæ in poros introductæ fuerant, in iis con- »sistunt & sæpe concresecunt. Quare utroque modo investigator decipi potest. (*Thom. Guidet. de nutrit. § 25.*)

(2) »Hæc venæ multæ) quamdiù homo vivit apertæ sunt, & novum humorem »excipiunt & emittunt. Eo mortuo connivent & extenuantur. *De morb. Lib. VI. pag. 502.*

(3) *V. Recherch. sur le tissu mûqueux.*

(4) *V. Clariss. Doctor Monspel. Roger de Lafermiere, specim. de fibr. &c.*

I.

Junio mense anni 1769, in parte fœmoris interna canis staturæ mediocris incisionem celebravimus, per eamque, mediante folli, cutim inter & musculos habitus corporis aërem insuflavimus, adeò ut animal tumefactum tertiâ fere parte crassius videretur. Oculi hujusce horrendè tuebant extrâ orbitas prominentes, vixque palpebris obtegi posse videbantur; lingua pariter tumefacta hians ac deductum os tenebat, quod quidem non rarò observatur in lanienis dùm inflantur boves & vituli. Per istam autem operationem, corporis habitus palmâ manûs fricabatur, vel leviter baculo percutiebatur. Confutis vulneris oris, nec-non superpositò emplastro agglutinante, sibi relictus est canis in cubiculo conclusus. Erectum stetit animal, ast interdùm pede errante vacillans ad marum, inclinatò capite, sese applicabat. Ingenti horrore concussum videbatur istud, & dùm manu contrectabatur cutis, crepitus non secus ac in quibusdam emphysematibus distinctè percipiebatur. Quadraginta octo horarum spatio alvus adstricta fuit, sed fluxu copioso urinarum diù protractò adstrictio ista compensabatur. Elapsis septem vel octo horis, alimenta oblata vix degustare potuit, in eodem gradu tumoris constanter perstans, qui tumor versùs tertiam diem remitti visus est, sensimque decrescens circà diem quintum omninò prorsùs evanuit. Nihilominùs tamen animadvertendum est, quod invitâ habitus corporis detumescencia, aliquâ suffocatione non nihil tentaretur canis, cum tumefactione manifesta abdominis, quæ suffocatio, post integram detumescenciam, aliquandiu perduravit. Hæc porrò experimenta à clarissimo quodam hujusce Lycei Doctore, de integrò instituta sunt, & quidem cum eodem omninò successu.

II.

Sub finem mensis augusti ejusdem anni, subter cutem in textum cellularem abdominis, super cadavere pueri quatuor circiter annos nati & habitus opimi, mediante inguinis incisione aërem insuflavimus. Per istam aëris introductionem, ambitus corporis assiduè fricabatur. Primò aëris impetu intumuit abdomen juxtâ latus incisioni correspondens, ingressui aëris ad latus oppositum obstante constrictione laminarum textûs cellularis, seu fibrarum decussatione quæ in medio abdominis, ad lineam albam, observatur. Ast, raptò transitu ob vim & copiam aëris, vicissim intumuit latus alterum abdominis, licet tamen depressio levis in medio constans observaretur, quâ tumor abdominis velut in duos utres aut sacculos sectus videbatur. Interim ultrâ progrediebatur aër, invitò novo quodam obstaculo circà costas spurias obistente; intumuerunt mammaræ, passimque tumores aërei inæquales in utroque latere pectoris eminere, simulque aër cujus progressus ad partes superiores paululùm impediabatur, maximâ copia ad inferiora detrudebatur; ità ut tum scrotum tum penis monstròse intumescerent, non sine comminatione diruptionis tegumentorum. Porrò interceptò progressu aëris ad partes inferas, ad superiora visus est faciliùs excurrere; sicque continuatis verberationibus & frictionibus collum, facies, & in hac potissimùm, oris labia & oculorum palpebræ, brevi post tumescere videbantur, æquè ac totum pectoris claustrum. Conversò cadavere, vulnus alterum inflitum est in parte postica & superna fœmoris non procul à coxa,

aëreque rursus ad superiora insuflato, primum ilia intumescere, qui tumor exinde ad lumbos nec non ad scapulas, juxtaque spinam dorsalem, ex latere incisionis protrahatur. Retroversò folle, aër ad inferiora immixtus est, quo partes posticæ fœmoris & tibiæ, pede tenus notabiliter tumefactæ sunt. Tandem confutò vulnere, ad aperturam pectoris properavimus, vixque scindenti cultro omnes quicumque tumores in superficie corporis debebantur. Pulmones tumefacti erant æquè ac pericardium, quod promptâ harumce partium detumescencia, levi licet sectione, apertè declaratum est; quin imò visum est pericardium pari passu ac pulmones detumescere. Deindè, apertò abdomine tumidum lien observabatur quod itidem, vix tangente scalpello, detumuit; at in omento & mesenterio passim disseminati in conspectum veniebant tumores aërei qui mentiebantur hydatides, quique promptè visum efugere. Hoc idem experimentum de novo factum est super binis aliis cadaveribus humanis; verùm in ultimo res multò minùs feliciter successit, ut potè quod in cadavere macilentissimo militis cujusdam, in isto nosocomio regio militari, tabe pœnitùs confecti, institueretur. Hæc autem in mentem revocant observationem jam à plurimis annis in hac civitate factam, in quodam milite quem nebulones quos laniatores dicebant, viventem immaniter insuflaverunt, mediante vulnere cuti inflicto, non secùs ac fit apud boves & oves in lanienis. Meminisse etiam potest, miserum istum penè suffocatum, sese ab orci faucibus eripuisse, cutem, & quidem tempestivè, sibi ipsimet secando.

III.

Mense martio anni 1770, per incisionem in fœmore canis molossi factam, ope syphonis immixta est aqua, ad temperaturam naturalem canis, quoad potuimus calefacta. Mox truncus animalis in integro aquâ redundavit, quæ brevi post ad usquè subter tegumenta cranii provecta est. Deindè abdomen impensè admodum intumuit, cruraque intumuerunt; per hoc istud experimentum animadvertum est, aquam textû mucoso attrahi imò & combibi prout immitebatur, non secùs ac observatur de spongia vel de frustulo sacchari quo superficies cujusdam liquidi, v. g. coffeæ, suspensâ manu, delibatur, ita ut nulla compressione opus esset ad continendam aquam in vulnere, quoties syphon detrahebatur. Dein aquâ referto textu cellulari canis, ad copiam trium circiter pintarum, futurâque occluso vulnere, pannis laneis ritè calefactis totum animalis corpus obductum est, ad fovendum calorem hujusce atmospheræ aqueæ quâ circum ambiabatur. Sic ponitur involutum in cado ita illud coarctante, ut ab involucris suis nequaquam sese expedire posset. viginti post circiter horas materiem quamdam spumofam saponi non absimilem, nec non alimentorum reliquiis intermixtam evomit, priùs antea nonnullis materiebus liquidis per alvum ejectis; panni lanei paululùm madescere visi sunt; frigidum erat animal, jamque incipienti rhonco tentabatur, nec non vix pedibus stare potis erat cum è cado extractus est. Tunc temporis jus carniùm vino impregnatum deglutire cogebatur, simulque pannis & linteis calidis illud excalefacere, totis viribus intendebamus. invitis hisce omnibus curis & auxiliis, convulsus expiravit canis, circa horam quartam pomeridianam, id est, viginti sex horis ab immixtione aquæ. Sectò cadavere, aqua pleuram inter &

pulmones contenta reperiebatur, eaque madefcebat textus mucosus plevræ musculis intercostalibus interjacens. Non majorem tamen quam in statu naturali aquæ copiam pericardium referebat. Pulmones syderati passim in superficie videbantur, vasaque majora è basi cordis emergentia, sanguine poliposo conferta erant. Pauxillum aquæ in cavo abdominis repertum est, verum, compensatione quâdam, hæc turgidus admodum redundabat textus mucosus omenti. Apertò cranio, aqua intrà cranium & duram-meningem collecta observabatur, cujus quantitas in ovi putamine contineri potuisset, videbanturque non nulli hydatides in pia meninge huc & illuc prominentes. Ter repetita est hæc eadem experientia, eosdemque fermè successus habuit; quamvis attamen feliciter adhuc succedat aëre primùm insuflatò. Clariss. *Batt* hujusce Academiæ Doctor, nunc apud Genuentes maximâ cum laude praxim agens, idem, nobis suadentibus, tentavit experimentum, cum eo tamen notando discrimine, quod aquam frigidam immiserit, & sibi ipsi relictum fuerit animal nullo involucro obductum; mox itaque expiravit canis, postridièque tantum sectum fuit cadaver; nihilominus tamen omentum aquâ refertum observatum est.

IV.

Definente mense martio anni 1770, ope syphonis, immissum est colostrum vel serum lactis tepidum in textum cellularem cutis, in cuniculo quadrimestri, prius inciso fœmore ut in antecedentibus experimentis. Hæc autem operatio quolibet bihorio vel trihorio iterabatur, totiesque vulnus cujus ora prius rasa fuerant emplastrò agglutinante obducebatur, licet hæc cautio ferè inutilis esset; ut patet experimento precedenti. Alter verò erat cuniculus ejusdem ætatis, qui impastus de industria in conclavo relinquebatur, quique post nyctimeram extinctus repertus est. Quod ad primum cuniculum attinet, pannis laneis & linteis calidis sollicitè obducebatur, peractâ qualibet injectione colostri, & exindè in cado reponebatur. Hisce curis adhibitis & pastu sic ab extis susceptò, altero cuniculo supervixit iste, spatio fere triginta horarum. Sectò cadavere, non nullæ concreciones seu coagulationes lacteæ visæ sunt cutim inter & musculorum superficiem hærentes. Intestina crassa materie quadam subviridi, liquida, nec-non stercoreis indurati globulis referta observata sunt, & vasa lymphatica hepatis serò tenui valdè turgida conspiciebantur. Hæc eadem experientia in quatuor aliis cuniculis facta est; verum ampliùs, decoctum brassicarum saturatissimum unâ cum serò lactis immitebatur. Ex istis qui diutiùs supervixit, non ultrà quatrimum vixit.

V.

Die vigesimâ quinta mensis Septembris 1771, aqua tepida immissa est, quantum immitti potuit, in fœmora canis venatici, nimirum à parte superna fœmoris ad usquè pedes. Deindè partes sic refertæ tibialibus quibusdam laneis cautè obvestiebantur. Elapso septem dierum spatio, tumores isti œdematosi omninò discussi sunt; ast circa tertium diem, incipiente detumescencia partium, assuetò copiosius mixit animal, cum prius antè per aliquot tempus illa duxisset.

VI.

Idem tentatum fuit in altero cane ; crura scilicet à parte superna ad extremum pedem aquâ replebantur; tumores œdematodei ferè per dies decem perstiterè. Interim nihil aliud observatum est præter quosdam vomendi conatus & quamdam difficultatem respirandi.

VII.

Albumen ovi jam à nonnullis mensibus corruptum, cum sero sanguinis putrefacto & fetorem intolerabilem spargente, partibus ferè æqualibus, commixtum, immissum est, mediante fœmoris incisione, in habitum corporis canis staturæ mediocris. Post biduum fitis adfuit notabilis. Quartò die arteriæ fœmoris vehementer & frequentissimè micabant. Per hoc temporis spatium animal juscula carniùm vinò impregnata, nec-non aliquantam offæ copiam lubenter assumpsit. Exindè verò appetitus omninò fuit abolitus, inò & omnes quoscunque cibos canis abhorruit. Quintò die, diarrhæa vexabatur quoties è cado extrahebatur, vixque pedibus stare poterat. Sextò die manè extinctus est; verùm intactum fuit cadaver ob summum fœtorem qui periculum in sectione portendere videbatur.

Animadvertit Illustr. Bordevius, in plerisque ex hisce experimentis lamellas *textûs cellularis* dirumpi vehementiâ scilicet aëris introducti. Verùm existimamus argumentum istud valere dumtaxat, quod ad *textum mucosum* medioximum cutem inter & superficiem ambitûs carnosî corporis attinet. Aër & aqua liberè & spontè *textum mucosum* permearunt à peripheria corporis ad usquè cavitates aut partes internas. Quamobrem abitrari fas est, hæcce experimenta cum experimentis Clariss. Bordevii jam relatis, concurrere posse ad demonstrandum tum statum *Cribrosum*, tum permeabilitatem omnium omninò partium corporis, nec-non ad firmanda præcepta circa existentiam *Corporis Cribrosi* ab Hippocrate nobis tradita. Prout autem in hac dissertatione progressum faciemus, videbimus quanta & quam utilia sint corollaria quæ exindè, in gratiam doctrinæ physiologicæ & pathologicæ, spontè fluunt, vestigiis Bordevii constanter insistentes in adhibendis, pro re nata, observationibus & experientiis nostris.

 P A R S S E C U N D A .

Corporis Cribrosi seù Textûs mucosî physiologicè spectati vel in statu sano, vires & usus.

XVI.

PRior usus textui mucosò assignandus, & qui naturaliter deducitur ex iis quæ jam in primo paragrapho part. Iæ. exposuimus, ille est ut nervearum fibrillarum actionem temperet, nec-non ut plus minus-ve directè vel proximè influat in existendi modum tum istarum tum organorum quæ animant, nimirum obsistendo fortiùs aut leniùs eorum actioni, idque eò potiùs, quod nullâ

habitâ suâ molis aut voluminis ratione, textus iste sit, ex natura sua, capax in organa reagendi, vel in ea reflectendi aliquantisper actionem seu motum sibi ab eis impertitum. Hi verò effectus naturaliter fluunt ex diversis densitatibus, & ex majori vel minori, in variis organis, tenuitate textûs mucosi, quæ omnia pendent à majori vel minori activitate aut sensu (1) fibrillarum quas vidimus superius (in §. II.), moleculas ipsius mucii quòdam modo ad se attrahere & sibi adæquare; undè illi effectus, sunt in ratione reciproca densitatum & qualitatum mucii. Sic, v. g., textus mucosus organorum sensûs qualia cerebrum, (nequidem exceptis spinâ medulla, sensuumque organis generatim sumptis) mollior, porosior vel cribrosior est, quàm cellulosior, & compage vel materie tenuissimâ donatur, quasi cremor esset vel flos ipse mucii; è contrariò textus organorum motûs, qualia cor, pulmo, muscoli &c., in genere cellulosior est quàm cribrosus vel porosus, quin imò crassus simul ac densissimus, in plurimis ex his-ce posterioribus organis, existit. Quod ad cætera verùm organa pertinet, qualia sunt illa quæ verorum secretoriorum partem maximam sistunt, proprius ipsorum textus mucosus medius esse videtur inter porosum propriè dictum & cellulosum, vel ex utroque compositus, ut priùs notatum est (vid. §. VI.); prò exemplo sint hepar, renes plurimæque glandulæ &c. Eum verò facilè intelligitur, ad unicum & tranquillum sensûs officium exequendum, fibræ nerveæ quæ organis sensuum præest, sufficere leve tantum mucosi textûs *organici* stratum vel tenue involucrum, quale requiritur ut in ea objectorum impressio minùs vivida evadat; dùm è contrà in organis motui præcipuè dicatis, fibra nervea corroborari debuit plurimò textû mucosò, *organico* scilicet atquè imprimis *intermedio* (cui potissimùm, suâ conformatione, elasticitas inhæret), quò sensus nimius retundatur, suaque fulciatur actio. Concipitur demùm fibram nerveam profectò munitam fuisse in veris secretoriis, justâ copiâ simul & qualitate mucosi textûs, quò ista servarentur in eo statu mixto sensûs & mobilitatis, qualis ad munia postremis his-ce organis dicata exigitur.

XVII.

Atqui memoratæ textûs mucosi densitates variæ quæ fibrarum actionem temperant, privati cujuscumque organi actione individuâ magis ac magis auferunt, pariter & actione seu compressione respectiva conterminorum organorum, unò verbo motibus vel exercitio vitæ quod indefinenter nititur ad comprimendas propiùsque annectendas moleculas vel lamellas textûs illiùs, & ad earum cohæsiõnem magis atquè magis adaugendam. Hinc facilè percipias ætatum discrimen, variis (ut à præsentis argumento non aberremus,) in mucoso textu gradibus densitatis, necessariò signari. Sic pueruli textum mucosum mollem parùmque firmum, vel, ut ità dicam, immaturum fortiuntur, quippè qui velut in statu pultis aut gelatinæ etiamnùm persistat, ac

(1) Hic obiter notare expedit, nos plerumquæ vocem antiquam *sensus*, per decursum hujusce dissertationis consultò adhibere, quatenùs sectam minùs redoleat quàm alia vocabula hujus-modi à plurimis neotericis in medium prolata.

sint illius lamellæ teneræ fluxilesque ; dùm e-contrà compactus ; tenax itemque ductilis in adulto seu adolescente reperiatur. Apud hunc - ce insuper cernere est textus mucosi porositates aut meatus mirum in modum patentés , dilatatos , hoc est corpus cribrosum singulariter expansum. Tandem apud senes textus mucosus , comparatione habitâ cum illius statu in adolescente vel in puero, valdè densatus, constrictus & quasi induratus conspicitur , partimque hujus-ce porositates obliterantur. Hæc verò textus mucosi densitas immodica , hæc pororum obstipatio ficitatem necessariò invehens , hæc binæ , inquam , in dies accretæ senectutem ponunt, constituunt expriment , hisque impeditâ magis ac magis fibrillarum activitate , vel proprietatum quibus ditantur exercitatione, id est sensim impeditis functionibus , lentè suffocatur aut deprimitur partium sensibilitas , ac demùm vita extinguitur. Sic itaque in eo sensu dici posset cum *Macrobio* (in *Somn. Scipion.*) , *hebescit usus animæ densitate corporis.*

XVIII.

Ex illis variis gradibus densitatis in textu mucoso conspiciendis , deduci etiã potest virium disparitas quæ inter individua invicem collata , notanda venit , qualis concipitur inter plerosque , v. g. , litteratos , & athletas vel aratores. Et quidem facilè intelligitur , apud subjectos hujus-ce ultimæ classis , videlicet apud aratores , textum mucosum tenacissimum existere , nec-non maximâ elasticitate donari , ob conatus multiplices , exercitationes magnas , duosque labores quibus insuescunt isti. Non aliter leo animal fortissimum existit cum , ex observatione Celeberr. d' *Aubenton* , mucosi textus lamellas ferè tendineas habeat. Sic ampliùs juxtà veteres malè huc-usquè in plurimis confutatos , partes lateris dextri corporis compactiores robustioresque sinistris extant , ut potè quæ magis de more exercentur ; licet tamen in hoc non parùm præstet indoles peculiaris viscerum in utroque latere repositorum , quorumque influxus mucosi textus habitum præcipuè regit. De hoc legi etiã meretur *Baglivius de fibra motr. spec. lib. I. cap. VIII. pag. 325.* Ad eos autem densitatis status varios , nec-non ad habitum magis aut minùs spongiosum & rarum textus mucosi , refertur sexuum differentia imò & gentium dùm alias aliis compares , quoniam cœli temperies ex eaque pendens vivendi ratio , in idolem , elaterem , aliaque accidentia mucosi textus influunt. Si deniquè varietatibus illis in ejusdem textus statu (quatenùs status ille sensum aut activitatem partium modificat) , majorem minorem-ve convenientiam , relationem adjunxeris quæ inter proprietatem seu facultatem fibrillarum unico organo vel pluribus pertinentium , & harum-ce textum mucosum observatur , si perpendaris , v. g. , ex ea cõrrelationum varietate , majus vel minus æquilibrium consequi necessariò inter actionem fibræ & textus mucosi reactionem , exindè primum erit concludere , *temperamenta* maximè referri etiã posse , ad existendi modum textus mucosi seu ad illius habitum.

XIX.

Pluriès jam diximus mucosum textum in organa paululùm reagere posse ; mediante quòdam elasticitatis gradu sibi proprio ; animadvertendum tamen hanc textus facultatem , ex ipsomet non esse prorsus repetendam , cum textus

iste sit in se, id est in abstracto consideratus, corpus merè passivum aut physicum; sed eam mutuatur facultatem tum à nervis, tum à vasculis innumeris &c., quæ illinit & magis vel minùs proximè involvit, quibusque annectitur & arctè conglutinatur. Idcirco motum & actionem obtinet ex his posterioribus (id est ex nervis præcipuè), quibus veluti animatur, aut si fas est ita loqui, *animalifatur*. Sic etiam nervis adscribendus est motus ille contractionis & dilatationis quem, ut superius observatum est, textus mucosus assidue patitur. Nihilo-tamèn minùs res non ita se habet, quin textus mucosus habeat in se ipso actionem sibi propriam quæ, licet à causa merè physica pendeat, non minùs in fibrillas seu in earum facultatem influere valet. Sic, v. g., datis quibusdam aëris temperiebus, laminæ textus mucosi magis aut minus laxæ fiunt vel contractæ vel tensæ, ac consequenter ejus cellulæ plus vel minùs expansæ vel collapsæ aut flaccidæ evadunt, validiùsque exindè vel remissiùs suprâ se agunt invicem, pari que passu magis aut minùs dilatantur vel coarctantur ejus meatus; quæ quidem omnia pro variis tempestatibus variari adhuc possunt. Undè videre est, sub his circumstantiis, majori seu minori libertate vel facilitate suam actionem fibrillas exercere; nam, quod ad earum facultatem insitam vel animale essentiam attinet, mutari unquam ista nescit, ut jam alibi notavimus (1); nequeunt enim fibrillæ *in se*, aut, si fas est ita loqui, *hypostaticè* fieri vel rigidæ vel laxæ, vel fortes vel debiles aut molles, ut vulgò dici solet; principium quò animantur penè par, sub aliquo saltem respectu, phlogistico quò vivificatur metallum (2), immutabile semper est in sua essentia, semperque idem perstat, ac nisi in suis instrumentis vel in suis organis affici valet. Atqui hæc mucosi textus affectio quam merè physicam tantummodo diximus, ad ejus indolem referenda est quæ vel magis vel minùs tum ad sese expandendum & humectandum, tum ad mollescendum & indurescendum, nec-non ad alia accidentia physica in sua substantia vel materie suscipienda, pronus existit, non secus ac, ratione conformationis cribrosæ & cellulosæ, facillè penetratur, imbuitur, dilatatur & contrahitur &c., quibus omnibus confirmari etiàm possent quæcumque, in superiori paragrapho, retulimus circa diversitatem gentium aliæ aliis comparatarum, (quoad robur seu vires physicas) cœli temperiebus, videlicet earum in textum mucosum influxui, facillè adscribendam.

Nunc verò observandum est, ab illis proprietatibus textus mucosi, id est ab ejus elaterio, & variis motibus unâ cum »motibus cutis & totius systematis »fibrosi & vasculosi adjunctis, partim foveri simul & sustentari, inquit Cl. *Bordevius*, motum *tonicum*, ut appellant, quem novit *Helmontius* & adeò sagaciter enucleavit *Stahlius*.

XX.

Verùm inter mucosi textus usus præcipuos ac magis sensibiles, & quos accuratius perpendisse ac peculiariter indicasse videtur *Hippocrates*, notandi veniunt ii qui ex hujus - ce textus conformatione vel ex statu celluloso

(1) Vid. *Dissert. de fibr. natur. virib. & morb.*, & verb. *sensibilité*, in *Encycloped.*, è quibus plurima sanè deprompsimus.

(2) *Aquitan. miner. aqu.*

aut cribroso ; proximè dimanant , quos inter primas occupat *nutritio*. Et quidè functio ista (*nutritio*), ferè tota dicari videtur textui mucoso qui illius functionis est subjectum immediatum. Hinc faciliùs adhuc colligitur , quantum textus hic-ce , pròrata sua parte , conducat in œconomia corporis animalis.

Ut clarè elucescat quod de hac materia tradituri sumus , meminisse operæ pretium est , præcordialem aut epigastricam regionem præbere veluti fontem , aut focum præcipuum caloris ac motus ex isto foco assidue profilientium , quique ex-indè diffunduntur atque irradiantur ubique in omnem ambitum corporis , sic tamen ut sive cutis , sive partium peripheriæ corporis reactione , vicissim quamdam patientur repercussionem , hoc est ad centrum refluerere cogantur. Atqui nunc , succi ex cibis digestionem extracti , nec non centrali calore liquefacti , ac insuper cum aqueo humore commixti , partim è primis viis immediatè irrepunt in textum mucosum , partim verò lacteis vasculis absorbentur. *venæ enim quæ per ventrem & intestina feruntur , in quibus cibi & potus coacervantur , ubi hi incaluerint , id quod est tenuissimum & humidissimum attrahunt.* (1) Porro ex hisce lacteis vasculis succi nutritii devehuntur in vasa majora sanguinea , quæ , sicut alia omnia quæcumque corporis vasa , sibi alveos ipsis-met trans-mucosam substantiam adstructa habent , nec non undequaque ad extremos usque eorum fines , parvis meatibus aut spiraculis perforantur. Jàm verò ex memoratis vasorum extremis finibus & multiplicibus spiraculis , succi alibiles effunduntur in textum mucosum variorum organorum quibus attrahuntur , & quæ sibi hos succos privatim assumunt & adæquant , eodem propè modo quò , crescente fœtu , agere solent , (vid. § II.) *corpus , à cujusvis generis ingestis , sibi quod confert assumit , & una quæque corporis pars de singulis cibis* (2). Effusi in textum mucosum ibique depositi succi alibiles , aliundè in se vel in suis moleculis homogenei , exin à cellula in cellulam , à meatu in meatum progrediuntur , huic textui suas , per viam , apponendo moleculas , dum ex eo pariter detrudunt pristinas particulas & lamellas quas recentibus suppleant. Atqui , ut verisimile est , in hac lamellarum , appositione (scilicet in hujus appositionis actu) quæ nutritionis partem physicam (3) constituit , succi aqueâ parte aliquatenus denudantur , qua suæ moleculæ , ut ita dicam tantum-modò extensæ vel dilutæ in-

(1) *Hippocr. de carnib. sect. III. pag. 252. foef.*

(2) *De victus rat. sect. IV. pag. 365.*

(3) *Nutritio alia dicitur physica , instrumentaria vel organica & secundaria , ut loquitur Staablius , alia verò inorganica , essentialis , primaria , à sensu vel animalitate pabulum exercitii sui indefessè quærenti admodum pendens. Ut res , quantum ad hanc postremam , clariùs constet , satis erit de consideratione incrementi corporis , quod quidem incrementum , malè à sola coagmentatione in solidis , id est à posteriori tantum , æstimares aut definires ; etenim ex illa lenta & successiva particularum muci alibilis appositione , vix concipitur promptum illud incrementum quod plerumque obtinet corpus , nec non proceritas , & quidem spectabilis , quam citiùs adhuc in quibusdam morbis acquirit , quamvis corpus validè evacuetur , diætâ rigida , febre aliisque morbi jactationibus aliundè vexatum , quibus in dies emaciatur.*

natabant; (1) etsi tamen aqueus humor tanquam vehiculum, notante Hippocrate, succis nutritiis præbeat (2), quò faciliùs ingredi mucosi textus varias cellulas, diversosque hujus mæandros liberiùs permeare valeant isti, in hoc quidem, irradiatione jam notatâ motuum à centro ad circumferentiam, nec-non indefessò antagonismo partes externas inter & internas stabilito, peculiariter adjuti.

His porrò agentibus, talique mechanismò jactati ubiquè ac volutati succi in textu mucoso, partibus eatenùs adæquantur, & sensim trans corpus illud cribrosum progrediendo, usquè ad corporis ambitum perveniunt carnibus insuper attracti, *carnes enim attrahunt*; hinc ad intùs, motu inversò, veluti revehuntur, sive per easdem textus mucosi vias aut per eadem vasa recurrunt, sive exsugantur à venulis quarum oscula hiant in hoc textu. (3) vulnus fonticuli, v. g., quod antè cibos ingestos vix humidum extat, paulò post alimentorum digestionem inspicias, tunc videbitur humore quòdam unguinoso vel serò luxuriante madescere, in quo perspiciuntur non nulla puncta albicantia quæ, veluti puris atomi, nihil aliud sunt quàm hujus humoris moleculæ jam coctionem aliquantam expertæ. Cæterùm dicit Hippocrates, *ab externis partibus alimentum ab externa superficie ad intima pervenit; confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia.* (4).

XXI.

Sic igitur nutritio, ope textus mucosi æquè ac in eodem ipsomet textu,

(1) Mucus, juxtà Clar. Fordyce, licet in aqua extensus, nescit visciditatem suam adhæsivam amittere, nisi quatenùs putredinem ineuntem subit, Maximâ aquæ copia dilutus, inibi summoperè extenditur eamque saturat, verùm dissolutione chymicâ immunis existit, quoniam certò caloris gradu iterùm, coadunatis moleculis, coagulatus concretus prodit. Ast cum nonnullis acidis, ut putà nitroso, vitriolico & muriatico combinatus, efformat speciem quamdam saponis in aqua solubilis. Itidem cum solutionibus concentratis alicujus salis metallici, nec-non cum solutionibus sive concentratis sive levioribus aut dilutis alcali caustici, vel terræ calcareæ causticæ efformat compositum quoddam in aqua solubile. (Vid. *Elements of the practice of physic.* &c.

(2) *Humiditas alimento vehiculum præbet.* (de aliment. pag. 383.) Animadvertit Illustr. Cullen Professor Edimburgensis, majorem nutritionem dari, prout adaugetur vehiculum aqueum. Sic vitulos refert multò meliùs enutrirî vel faciliùs pinguefcere aquâ & lacte, ad partes æquales, mixtis, quàm lacte solo pastos; quod phænomenum ex majori lymphæ alibilis dilutione ab humore aqueo, hujusque molecularum faciliori appositione partibus corporis, repeti vult. (*Lectures on the materia medica, as delivered by William Cullen &c. London 1773.*) Aqua nili, juxtà quosdam veteres, pinguefaciebat cum vehiculum alimenti præberet; sic, ait Zacutus, per amplos meatus qui antè præ ficitate connivebant, patentisque poros, nutrimentum ad corporis extremas particulas deduci potest, quo attractò ipsæ commodo fruuntur alimento & nutriuntur. (*Medic. princip. histor. lib. II.*)

(3) De hoc-ec humorum per easdem vias recursu, legatur passim Hippocrates. De cæterò motus retrogradus vel oscillatorius sanguinis in eodem vase tum arterioso tum venoso, quàm plurimis experimentis apud recentiores physiologos comprobatur; quod phænomenum jam innuere videntur tum inflexus varii, tum anguli & implexus multiplices quibus notatur systematis vasculosi tractus vel habitus, tum deniquè variae anastomoses. Verùm observatis pathologicis res apertiùs adhuc declaratur.

(4) *De aliment. lib. sect. IV. pag. 381.*

peragitur, qui textus enutritur & corroboratur tum ex moleculis alibilibus quas excipit & in rem suam vertit, has sibi veluti quâdam trullificatione apponendo, quæque ipsi sunt maximè affines, tum ex his quæ in statu fluiditatis persistentes commorantur in ejus cellulis aut meatibus quos replent, illiniunt vel irrigant continuo; *humor enim in corpore relictus robur præstat.* (1) En adumbrata præstantissimæ hujusce functionis tabula qualis observatione, nec-non interlegenda *Hippocratis* opera exhibetur. Hic animadverti potest, 1°., nutritionem nihil aliud esse præter speciem quamdam textus mucosi renovationem, illam que tam ab intrò quàm ab extrâ fieri. Hæc postrema veritas jam ab *Hippocrate* (ut observavimus) notata, oculis fermè subjicitur in experimentis peractis apud cuniculos quos vidimus per ambitum corporis alitos; quod fanè experimentum, in præsentî quæstione, tanquam *experimentum crucis* haberi potest. Præterea, an tantum per venam subclaviariam chylus in sanguinem? Num quandoquæ è receptaculo *pecquetiano*, vel è ductu thoracico, succi alibiles in textum mucosum immediatè diffundi queunt? Vidimus in hoc gymnasio anatomico unâ cum expertissimo chirurgo & dissectore D. *Laborie*, & quidem aprimè vidimus, vas quoddam albicans immediatè è fundo receptaculi *pecquetiani* emergens, quod æmulans crassitie scriptorium calammum, juxtâ partem dextram vertebrarum lumbarium, ad usquè aortæ in iliacas divisionem, rectò tramite protendebatur; exin citrà ligamentum fallopianum in dextrum femur, sub musculis internis crassissimis immergebatur, ubi visum effugit. Dùm à parte infima aërem cum tubo insufflabamus, tumebat illicò vas, tumebant etiàm, & quidem spectaculo mirabili, vesiculæ receptaculi admodum distensæ, ne dato minimò valvularum vestigio. Tandem, hydrargiro repletis tum vase isto tum receptaculo, hæc cautè è cadavere eximebamus, quò res meliùs discipulis patefceret. Et ne dicant vas istud lymphaticum, etenim valvulis prorsus omninò carebat; ideò *ductum thoracicum inferiorem*, illud appellari juvat. 2°. Videre est succorum alibilium materiem esse semper unam & eandem atquè unius generis (2), nec-non textum mucosum ab ea penetrari ut omnes partes nutriat, sicut spongia aquâ saccharo diluto fetâ penetratur, vel ab eadem attrahitur; etenim partes omnes, quatenus mucoso textu plasmatae, quodam modo se habent ad alibilem materiam, ut saccharum concretum ad aquam mixtam saccharo; nihil quidem essentialiter inter se differunt humores isti, nisi in consistentia & forma. Undè liquet quàm futilis, quàm vana sit *Homæomeria Anaxagoræ* à neotericis quibusdam maximæ notæ, in *moleculis organicis*, finon renovata, saltem æmulata; quàm itidem sint commentitiæ series illæ, per gradus distinctæ, vasculorum minutissimorum à quibusdam ingeniosè delirantibus in intimo conclavi excogitatae (3).

(1) *Hippoc. de morb. lib. IV pag. 507.*

(2) *Alimentum unum, unum quidem, quatenus genus unum.* [*Hippocr. de aliment lib. pag. 380.*]

(3) *Boerhaavius* effinxit quàmplures series tum vasculorum minimorum, tum molecularum in humoribus, mole & figurâ, diversis diametris vel osculis vasculorum

vel perspectæ partim dumtaxat oculis quôdam privilegio donatis, imò & sæpius fictitiis. De cæterò hùc revocari queunt experimenta celeberrimi *Guidetti* quibus probare nititur autor, *suctum oleosi chili, præ ejus traductione ad teneram vitelli membranam, absquè canalium ope fieri posse.* (1) 3°. Demùm patet nutritionem aptè quidem peragi non posse, nisi quatenùs *corpus cribrosum* expanditur, ejusque cellulæ dilatantur; undè eruenda veniunt præclara quædam hygiènes præcepta. Enim verò nemo est qui non percipiat, quantum conferre valeant exercitatio levis & moderata quies ad congruentem aut perfectam nutritionem. Et ut primùm ad ea quæ ad quietem pertinent deveniamus, somni phænomena perpendantur. Vires internæ per feriatiorem & remissionem externarum virium ac organorum sensuum adauctæ, è centro ad circumferentiam, unà cum calore faciliùs uberiùsqne diffluunt; expansio *cribroso corporis* hujusque veluti quædam rarefactio nec non cellularum dilatatio, ex iis necessariò auferunt, & consequenter alimentum fusiùs liberiùsqne in textum mucosum diffunditur; quamobrèm corporis circumferentia (quantum dijudicare possumus ex iteratis super nos-metipfos experimentis), videtur ampliari post somnum, (2) non secùs ac corporis proceritatem tunc temporis adaugeri, hodiè apud omnes inconfesso est. Non aliter *Hippocrates, post cibum autem calefacientes (somnia) humectant alimentum diffundendo.* (3) Ex his quoquè salubres frictionum, balneorum, deambulationum, & verberationum effectus explicabimus, *Hippocratis* doctrinà constanter freti, pariter ac observatione quam juxtà illam doctrinam dumtaxat exponere vel interpretari juvat. *Quod verò in carne densum est, si confricatur in se cogitur, cava verò auferunt, & quæcumque venas habent; excalefactæ enim & exsiccatae carnes, alimentum ad se per venas trahunt, deindè increverunt.... post cibum autem, (balnea) calefaciunt & humectant, cum ea quæ in corpore supersunt in majorem molem diffundunt... cum homo movetur, corpus & cibi incalescunt, humiditatem igitur caro attrahit &c.* (4). Fortè etiam ex majori dilatatione cellularum & porositate mucosi textùs, potissimùm *intermedii*, sub aëris tepidi & crassi influxu

adæquatarum. *Asclepiades* verò atomos seù potius molculas diversæ molis volebat, pariter diametro diversissimorum pororum aut meatuum corporis aptè respondentes. *Boerhaavius* & *Asclepiades* animi congruentià plurimisque aliis, valdè sunt inter se similes. Eorum comparationem concinnè quidem & sagaciter exaratam legere est in diario medico.

f 1 J De hujus sententiæ probabilitate me certiore fecit repetita observatio de gallina quadam floribus violarum pasta, quæ postridiè, matutinis horis, ovum edidit cujus vitellus violaceum colorem & odorem referebat. Eadem gallina, mutato alimento, id est post ingestionem massæ residuæ ab expressione olei juglandum non nihil torrefactæ & contusæ, obscurò colore tinctæ, sequenti mane ovum enixa, vitellum præbuit ejusdem omninò coloris & saporis. (*Joannis Thom. Guidetti Med. Taurinens. dissert. physiol. & medic. dissert. 1a. de animal. gener. pag. 18. 3. 12.*)

f 2 J Illud insuper innuere videtur *Hippocrates* dum ait, *caro quidem somno crescit* [de vict. rat. lib. III.]

f 3 J *De rat. vict. pag. 362.*

f 4 J *ibid.*

influxu continuò, rationem afferre possemus habitus optimi apud coquos, laniatores & pistores spectabilis, quem *Zacutus Lusitanus* & *Celeb. Bordevius* notavere. Denique tandem quod ad verberationes attinet, nemo nescit *Galenum* de quibusdam circulatoribus mentionem facere, qui per urbes imperii vagabant operam suam profitentes ad fanandos vel pinguefaciendos pueros marasino laborantes; quodquidem assequerantur levibus & iteratis oportunè verberationibus *cum ferulis pice illitis*. Notum est etià man-gones quosdam iisdem hodiè verberationibus uti ut equos pinguefaciant.

XXII.

Institutam, circa usus textus mucosi ad ipsius penetrabilitatem quam proximè pertinentes, investigationem persæquamur. Hâc mediante penetrabilitate, maximam succorum aquosorum copiam nunc magis nunc minùs redundantium, (queis immiscentur alibiles moleculæ tum veteres tum crudæ, aliæque particulæ excrementitiæ vel recrementitiæ,) textus iste, potissimum illius *intermediaria* portio, continet. Hi verò succi utrinquè filtrationem in textu mucoso, tanquàm in ingenti massa spongiosa quam imbuunt, experiuntur, directionibus pariter obsequendo variis juxtà motus diversos mucosi textui impressos. Sic ideò pars horum succorum superfluens, effetisque vel excrementitiis particulis maximè feta intus confluit, attracta renibus nec-non succussionibus magni sacculi peritonæi, ad circumjectas mucidas partes vesicæ quam penes est talium succorum excretio. Atqui appulsus iste humorum eò facilior est, quod viæ sint introrsus patentiores; nam *corpus exteriore parte magis quàm interiore solidum existit, & foramina habet augustiora* (1), quodquidem, aliquò modo, confirmatur tum anatomia cujus face præeunte videmus vasorum diametrum è centro ad corporis peripheriam minui, tum notionibus habitis circa densitatem insignem ambitus corporis, in hoc ambitu comprehensis partibus carnosis.

Altera pars succorum aqueorum exuberans, quæque fluidior aut tenuior ac minùs particulis crassis permixta observatur, uberiùs aut lubentiùs ad textum mucosum ambitus corporis defertur, quasi foret, ut ita dicam, stratum precedenti humorum parti supernatans, ibique jugiter fluitat ac volutatur. Hæc est illa quam vocant *sudoris* materiem, quæ vel exercitatione paululùm gravi vel immodicò motu, foràs in superficie cutis proditur. Altera pars succorum aqueorum tenuissima omniumque subtilissima, caloris interni energiâ in vaporis formam dilabitur, & humor perspiratorius vel *perspiratio insensibilis* appellatur. Superest denique humoris aquei portio quædam cæteris omnibus purior aut suavior, quæ impendi videtur ad maximam textus mucosi partem servandam in hoc statu teneritatis vel recentis habitus nec-non mollitudinis & madoris, qualis ad debitam organorum temperiem aut ad bonum habitum requiritur; undè fit, ut huic postremæ portioni succorum aqueorum, diversa receptacula in corpore præbeantur. In ventriculis cerebri (2) collec-

(1) Hippocr. de loc. in homine sect. IV. 4-12.

(2) Hic humor aqueus cerebri interni, sedulò distinguatur oportet ab aqua quæ inter duram & piam-meningem collecta in conspectum venit, quoties cranium

tus humor iste observatur, qui exin medullam spinalem circum alluens, ad usquè os sacrum effunditur; sic etiam anfractus auris internæ perfundit occupat, in quibus, ut existimat eximius *Cotunnus* (1), nervorum acusticorum muneri vel sonorum perceptioni favet &c. &c.

XXIII.

Succi isti à potu & cibo proveniunt. Interdùm adaugetur eorum copia per atmospheræ humiditatem quæ, veluti aquei illius atmospherici dissolutione quâdam, a textu mucoso, præsertim *intermedio* qui corporis est tanquam spongiosa atmosphaera, absorbetur. Vidimus in experimentis, quanta facilitate quantâque [verbo sit venia] aviditate, liquor per cutem incisam immissus, textu mucoso ambitûs corporis absorbebatur. Narratur à viatore *Dampier* quod dùm mare circà oras Hispaniæ novæ navigaret, aquâ cæterisque annonis destitutus, unum ex sociis qui ne guttulam quidem liquoris cujuscumque, per decem aut duodecim dies & ultrà, habuit quam bibere posset, mixisse tamèn quotidie & assatim mixisse ex more, tanquam multum potasset [2]. Observatur etiam, cùm per humidam tempestatem legio militaris incedit, pluriès in via sistere milites urinæ crebrâ cupiditate percitos. Huc etiam recidit absorptio aquæ balneorum per spiracula cutis; quâ de re legi merentur *Clar. Alexandris* Chirurghi Edimburgensis experimenta, circà usum externum antisepticorum facta (3). Jàm verò saturatio seu repletio mucosi textûs ab humore atmospherico & subsequens relaxatio ambitûs corporis, horum-ce phænomenorum solutionem præbent. Verùm tamen nonnullæ cutis contractiones spasmodicæ, quidam animi affectus à nimia nervorum mobilitate, ut videtur, concitati, multæque aliæ causæ quæ diaphragmatis, ac consequenter magni sacculi peritonæi, motiones regulares, nec-non meatuum *Corporis cribrosi* œconomiam naturalem alterant, repentinam urinæ sudorumque excretionem movere valent. Negotiatorem in hac urbe novimus qui quotiès manus suas abluit, meïere illicò cogitur. Idem de *Clariss. Lamoignon Le Vayer* refertur apud *Ill. De Haller*. vasconem inclyti generis cognovisse *Julius C. Scaliger* asserit, qui morphingis sonò suam invitus urinam fundebat &c. Idem suntò, quod ad nonnullos sudores de repente prodeuntes spectat, quales dantur, v. g., à pavore. Atqui hæc omnia profectò minimorum vasculorum theoriâ, nec-non *Harveianâ* circulatione frustra explicare contendas.

XXIV.

Non aliter à totius corporis & pulmonum superficiiei poris aut meatibus, aër exterior intrò trahitur, excipiturque in omni textu mucoso cujus omnes

aperitur illæsâ durâ matre. Hæc autem aqua, quæ velut stratum superius aquæ ventriculorum haberi potest, verisimiliter materiem sufficit perspirationis aut sudoris è capite diffluentis. [*Vid. Dominic. Cotunnii de ischiad. nerv.*]

[1] *Dominic. Cotunnii, de aquæ ductus auris humane internæ* § LXXV, LXXVI.

[2] *Voyage autour du monde.*

[3] *Expérimental essais.*

quoscumque recessus, ad cerebrum usquè, permeat juxtà Hippocratem (1). Porro organum istud aër ingreditur trans arctiora ossis cribrosi foramina, aliaque benè multa quorum auxiliò facilis patet aditus ad encephali cavum, inter quæ recensendi sunt angusti tympani tramites quos primus detexit *Valsalva*, cæterique hujusmodi. *Per hæc eadem foramina*, inquit *Pachione*, vidi ego non aërem modò, sed & Tyberis aquam in homine demerso [cui cranium nuperrimè dissecai] os inter & duram-meningem penetravisse (2). In experimentis (vid. exper. III.), aperto canis craniò, duram-matrem inter & cranium, stagnantem aquam jam antè per corporis superficiem immissam conspeximus. Sic etiam *Hippocrates*, aër confert ad ventriculos ingressus, & ad cerebrum &c. (3).

Ampliores sanè quàm vulgò censetur partes agit aër iste. Admissus irretitus in textu mucoso, inibi modificationes & combinationes experitur (4), quæ multùm conferunt ad hujus-ce textûs robur, elaterium, expansionem & permeabilitatem, pariterque ad bonum habitum vel aptam dispositionem fibrillarum & totius corporis ipsiusmet, quod exindè functiones faciliùs & alacriùs exercet. Undiquè enim apertum corpus & respirans ac motum, quod conducat faciet (5).

Attamen illæ modificationes, hæ combinationes quas in Corpore cribroso patitur aër exterior, nec fieri nec subsistere valent, nisi quantum in statu sano textus mucosus persistit, nec-non quatenùs suæ conformationis motuum que œconomiam aut ordinem, ut & alias proprietates integras servat, retinet. De hoc fidem facit historia emphysematum quæ latitantis in textu mucoso hujus-ce aëris existentiam, fermè ipsis oculis exhibet. Et quidem causa

[1] „ Totum corpus spiritum intrò trahit, cumque plurimùm in suas quisque „cavitates [de carnib.]

[2] *Dissert. Epistol. ad Academ. Bonon.*

[3] *De morb. sacro,*

[4] Hic probabiliter aër dissolvitur, ut loquuntur chemistæ, tum à fluidis tum à solidis partibus quæ alteratæ & continuo vitæ motibus depravatæ, indefinenter aëreò elemento, fortassè etiam igneis particulis elementariis denudantur, quæ unà cum perspirationis vapore dilabuntur, evolant. Dicimus tantùm, verisimiliter aëre recens in corpus immissò, suppleri particulas elementares aëris quæ mox precipitantur, ut loquitur *Illustr. Venet.*, ineunte alteratione [penè diceret levi fermentationis motu] quam fluida, vitæ exercitiò, patiuntur (v. *lettres de M. Franklin*, pag. 346. *derniere Edition*,). Præstantes effectus aëris fixi, ut vocatur à *clar. Priestley*, per enemata immissi apud non-nullos febre putridà laborantes, hanc sententiam fovere videntur (v. *lettre de M. Hey au Dr. Priestley.*) Notum est insuper quantum aër inficiatur aut corrumpatur emanationibus animalium putrefactorum. Rubescunt collaria violacea sicut & claves in perula contentæ, perspirationis effluviis (v. *Guidetti*, loco jam citato.) Mox laudatus *Priestley* innumeris curiosis que admodùm experimentis demonstravit, aërem respiratione vel circulatione per pulmones pessundatum, nequaquam differre ab aëre corrupto animantium aut vegetantium putrescentium inquinamenti. Undè concludit, probabiliter munus pulmonum aliquatenùs impendi in eliminanda emanatione quadam putrida, quæ forsàn corpus vivens promptè atque cadaver corrumperetur. (*Observations & expériences sur différentes especes d'air &c. Article IV.*) Addimus recentem aërem à pulmonibus excipi per respirationem, non secùs ac excipitur a superficie corporis. Ex nostris experimentis existimari etiam posset, aërem subter cutem canis insufflatum, partim à textu mucoso absorptum, inibi combinationem quamdam expertum esse.

[5] *Hippocr. de locis in homine, sect. IV. pag. 346.*

quæcumque interna vel externa quæ sanam textûs mucosi constitutionem lædit, vel quæ seorsim aut generatim ipsius elaterium pessundat, ac proinde pervertit æquilibrium stabilitum inter motus qui in hoc orbe spongioso aguntur, hæc, inquam, causa, sub quibusdam circumstantiis, emphysemata gignere valet. Sic, v. g., vulnus alicui parti inflictum, musculorum & cutis quæ obteguntur isti texturam emphysemate afficit; quin etiam plerumquæ torporem parti inducit, dum scilicet constrictionem in mucoso textu procreat, & in ea textûs portione elaterium dirumpit. De his phænomenis egit *Hippocrates*, dixit que, *cùm ergò status frigidi multi penetrent & inflent carnes, partes corporis torpidæ fiunt* (6).

Anno 1762 & juniò mense, ad noctem mediam, quidam miles vinò captus, è fenestrâ, quam cubiculi sui januam arbitrabatur, quindecim circiter alta pedibus ruit, & ad usquè diluculum remansit in pavimento vel solo in quod ceciderat. Universò emphysemate horrendè tumefactus repertus est; palpebræ mirum in modum turgidæ utriculos seu parvos pugillatorios folles aliquatenus æmulabant. Turgentes etiam manus, turgensque summoperè scrotum; crura pedesque, sed paulò minùs quàm reliquæ partes corporis, tumebant. Vixit tamen per quindecim circiter dies ab infortunio. Septem vel octo dierum spatiò emphysema perstitit, ac dum evanesceret gravis, in ea trunci parte super quam corruerat, echymosis exorta est. Apertò cadavere, pleræque ex costis legitimis lateris dextri penè in medio fractæ visæ sunt, arcûs instar quem si ultrà modo velis inflectere, partim in medio crepitantem dirumpas; alii in pristinam formam, videlicet in arcum solitum, editò frangente conatu, confestim elaterio suò restitutæ observabantur. Inter eas tamen tres annumerabantur nonnullis ossium fragmentis asperatæ, quæ fragmenta pulmonum superficiem vix attingebant. Ex hac observatione clarè constat quid possit, quod ad aërem cum textu mucoso & humoribus contextum attinet, deperditio toni seu vis elasticæ in hoc textu; quid valeant ingentes perturbationes tum in plevræ tum in peritonæi sacculis concitatæ; quid tan-

(11) „*Hippocr. de flatib.*.... Utriusque præfati effectus ratio est in promptu, juxtâ „*Martianum*. Cùm enim status carnosas ingrediuntur partes quæ cavitates amplas „non habent, eas intumescere necessum est; ex quo tumore compressio consèqui- „tur nervorum qui per ipsas disseminantur, tum quia exiles sunt, tum quia molles; „undè torpor succedit libero transitu animalibus spiritibus interceptò.... quum verò „dixerit, *Hippocrates*, carnosas partes intumescere, qualis sit hujus-modi tumor „declarat, & inquit, *velut in trucidatis fiunt*, hoc est similes sunt intumescentiis quæ „in trucidatis conspiciuntur, iis nempe qui ferro extincti sunt... hujus-modi tumo- „res in jugulatis non semel observavi, in his potissimum quos noctè sub diù pe- „remptos manè videre datum est. Eos enim & faciem & manus, cæterasque partes „aëri expositas tumidas conspexi tumore quodam molli, æquali non admodum- „que sublimi. Hæc *Martianus* (*comment. in Hippocr.*) „Assignata ab illo interprete „causa torporis hujus in emphysemate accedentis, vel dubio vel contentionibus „maximè nobis videtur obnoxia. Magis nobis arridet quàm profert ratio de truci- „datorum & jugulatorum emphysemate, quod aëri introducto ab extrâ & in textum „mucosum diffusò adscribit, qui que, condensatâ corporis superficie ab ambientis fri- „gore, non modò non evanescit, sed arctiùs conclusus proximas humiditates in pro- „priam naturam convertit, calore intrinsecùs adjuvante nondum penitus extinctò.

dem perversio motuum interiorum & exteriorum ab eadem causa dependens &c.

Menſe ſeptembris anni 1765. Aromatorii cujuſdam Edimburgenſis uxor, loco ſalis Glauberii immodicam nitri copiam, graviffimò errore, intùs aſſumpſit. Brevi poſt de faucium conſtrictione & ventriculi doloribus crudeliſſimis conquæritur; accedunt cardialgiæ; quædam materies aquea, odore & ſapore nitri multùm imprægnata vomitu rejicitur. Eòdem penè temporis momentò, corpus mirum in modum intumeſcere cepit. Tribus quatuorve minutis ex quo evomerat elapſis, adeò ſe compreſſam & conſtrictam ſua loricâ balænarîa ſenſit, ut eâ, ruptò quàm-citiſſimè funiculò, liberari aut tempeſtivè exui vix potuerit. Maximè tumebat etiam collum, & hæc inflatio creſcens eò devenit ut monili ſuò propè ſtrangularetur mulier, antequàm iſtud vel laxari vel præcidi poſſet. Tàm ingens tàm univerſale erat illud emphyſema, ut celeriter etiam laxari vel exſolvi tunicæ ſimul & perifcelides debuerint. Accerſitus Clar. *Alexandre* doſi convenienti ipecacuanhæ vomitum ciebat, & oleoſis ac demulcentibus uti imperabat. Hæc ce therapeia adhibitâ, omninò proſùs evanuit emphyſema, peractò ſcilicèt quinquies vel ſexies vomitu. Addit etiam laudatus autor, mulieris hujus fauces, à ſummo œſophago uſquè ad inteflina craſſa, per ſtimulum acrem ſalis nitroſi, eroſione tentari ſibi viſas eſſe; quod etiam ex diverſis aliis accidentibus patebat.

Ex hac Cl. *Alexandre* obſervatione, nova etiam erui poſſunt argumenta quibus evincitur quod paulò antè dicebamus tum de ſuccuſſionibus illis ſacculorum ſivè plevræ ſivè peritonæi irregularibus & inſolitis, tum etiam de perturbatione iis adſcribenda in æſtu ſeu fluento oſcillationum quæ trans mucoſum textum excurrunt vel in eo quaſi exſculpuntur. Etenim per hæc omnia læditur laminarum textus mucoſi æconomia æquè ac ipſius elaterium, ſic-que diruuntur combinationes variæ quas aër expertus erat ſivè cum eodem textu, ſivè cum humoribus inibi contentis; unde fluidum illud ſibi quòdam modo reſtituitur, vel fit ſui juris. Huc revocanda ſunt emphyſemata quæ à vermibus organa primarum viarum moleſtantibus producuntur, pariterque, ut eſt veriſimile, nonnullæ tympanitides aliique tumores emphyſematodei; quæ omnia ad *conversionem alimenti proximi ſolidarum partium in Gas Silveſtre*, refferri vult. *Helmontius* (1)

XXV.

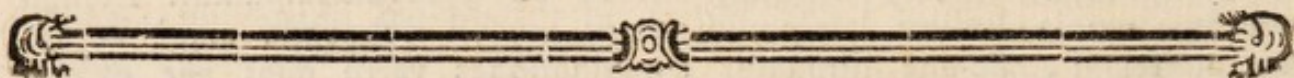
In textu mucoſo, ut priùs obſervavimus, vaſa omnia ſibi ipſiſmet alveos adſtruunt; aſt notare etiam incumbit, veluti quædam ab illo textu præberi ſanguini receptacula, in quibus humor iſte ne quidem ullum circulationis, ſed ad ſummum aliquem oſcillationis motum experitur. Talia cenſenda ſunt, v. g., lien, corpora cavernoſa apud hominem & mulierem, ſinus cerebri vel duræ-meningis, non-nullæ anastoſes, fortè etiam medioximum ſpatium inter plurium venarum & arteriarum fines

(1) *De flatibus &c.*

qui plerique in textum mucosum migrare videntur. Textus ipse genarum, cellulosum veluti receptaculum haberi adhuc potest, quatenus in eum, non secus ac in cerebri sinus lienisque cellulas, portio quaedam sanguinis confugit, ibique deponitur sub non nullis immodicis vasorum compressionibus, vel aliis circumstantiis in quibus processus aut motus sanguinis in directiones insolitas cogitur. Sic igitur, datis violentis conatibus, mucosus textus genarum sanguine admodum confertur, undè rubore suffunduntur istæ; sic in spasms quibus ab animi passionibus regio præcordialis vel epigastrica concurritur, modò pudoris colore egregiò vultus condecoratur depingitur, modò rubrum verecundiæ vel igneum iræ colorem induit. Non aliam hujus phænomeni rationem affert *Hippocrates*; *quam-obrem*, inquit, *ex omni corpore, potissimum circa thoracem, sensus inest, colorum que mutationes contingunt, hoc venas constringente & laxante* (1); quæ quidem observatio minimè, ut videre est, cum systemate seriei minimorum vasculorum, vulgatissimaque circulationis theoria congruit.

XXVI.

Mucosus deniquè textus (*intermedius*) interstitia seù vacuola superficiè corporis occupat, ac proindè rotundos efficit partium ambitus, pariterque ad opimum corporis habitum confert. Partim etiam huic debetur cutis amœnitas, qualis in texturæ firmitate, elasticitate & nitore reponitur &c. imò etiam textus idem, sedem, theatrum, promptuarium quàm-plurium morborum præbet, inter quos plurimi, ut in sequenti parte videbimus, substantiam materiem ejus afficiunt.

P A R S T E R T I A ,

Corporis Cribrosi seù Textus mucosi in statu morbofo, id est Pathologicè considerati, vires & usus.

X X V I I .

PRæmissis considerationibus de natura, origine & forma textus mucosi, nec-non de ejusdem usibus & functionibus in homine sano hætenus habitis, superest ut hunc-ec textum in statu morbofo contemplemus, id est ut inquiremus ipsius agendi modum in morbis, & alterationes quas ex his-ec ultimis patitur. In his autem disquisitionibus, erit semper nobis textus mucosus tanquàm fidelis interpres (quod jam in præcedenti parte fuit, dum de doctrina physiologica *Hippocratis*) ad explananda multa circa pathologiam hujus.

{ 1 } De ossium natura pag. 280.

ce medicinæ Romuli prolata, quorum enucleatio theoriis receptissimis etiam nunc omninò superfuit. Primum itaque videamus quænam sit *Hippocratis* ratio in plerisque morbis considerandis, saltèm quod ad eorum causas vel, ut ipse ait, *principia*, sedes & effectus vulgatiores magisque immediatos pertinet. *Morbi omnes*, juxta, *Hippocratem* hominibus ex bile & pituita oriuntur (1), & ex cælo, id est ex aère; quandoquè etiàm oriuntur, partim quidem ex his quæ in corpore insunt, pituita & bile, partim verò ex his quæ extrà obveniunt &c. (2). Morbi prædictis humoribus producti & de quibus statim sermo erit, ex alimentorum & potuum redundantia originem ducunt, nimirum cum ultrà corporis vires aut assuetum exercitium, eorum adest repletio; vel etiàm à ciborum qualitate, quiete immoderatâ &c., oriuntur; quæ omnia repletionem morbosam inducere valent (3). Addit insuper *Hippocrates*, *mucus & saliva repletionem arguunt* (4); undè conjicere pronum est, plerosque morbos à plenitudine, ad pituitam quæ humorum copiosior, tanquàm ad causam proximam, potissimum referendos esse. Ut ut sit, degit ferè semper in textu mucoso humor exuperans, ibique sensim colligitur cum aliis humoribus permixtus; quod verbis expressis innuit venerandus senex dicens, *in hoc enim sensim collecta repletio, morbum invexit, quod cibi labores superent* (5)..... *Cum cibi labores superant, paulatim collecta repletio existit* (6). Quandoquè tamen humor circà certa quædam viscera magis affluit, quibus attrahitur mediante quâdam affinitate quæ refferri potest ad privatas organorum facultates, vel saltèm ad qualitates veterum occultas. Persæpè etiàm abundè colligitur in textu mucoso binorum sacculorum plevræ & peritonæi medioxumo (7), sive in hunc immediatè ex stomacho irrepit, sive defluit è capite quod veluti pituitæ promptuarium aut receptaculum habebat *Hippocrates*. (8) Superfluens humor in his textis mucosi portionibus coæcervatus, ibi quasi stationalis hæret, aut saltèm levi tantum oscillatoriò motu donatur à centro ad circumferentiam & vice versâ, aut à partibus supernis ad infimas movetur; *Secerni enim non potest* (9), *cum ambitum non habeat*.

(1) *De intern. affect. sect. V. pag. 516.*

(2) *De Morb. lib. I. pag. 446.*

(3) Vid. apud *Hippocr.* passim in *lib. de vict. rat., de Morbis &c.*

(4) *De vict. rat. lib. III. pag. 369.*

(5) *Ibid.*

(6) *Ibid.*

(7) „ Quibus inter septum transversum & ventriculum pituita concluditur &c. (*Aphor. lib. VI. sect. VII. pag. 1260.*)

(8) „ Ingestorum ciborum copia corpus irrigat. Ipsa verò humiditas a ventre intercepta, magnâ copia ad caput viam affectat, (*sde loc in homine pag. 408.*) Quod si non exeat, ex capite in corpus deferri & ventriculum petere necesse est &c. (*sde morb. lib. IV. pag. 500.*) Assèvero autèm quod quicquid in cibo aut potu pituitosum inest, id ubi in ventriculum venerit partim corpus ad se trahit, partim verò caput quod, velut cucurbita corpori incumbens, pituitam attrahit quæ cum viscosa sit, hanc alia ex alia ad caput sequitur. „ (*De morb. lib. IV. pag. 499*) vid. etiam *de loc. in hom., de morb. lib. I, & de morbo sacro lib.,* in quibus plurima leguntur circà ascensum pituitæ ad caput, ejusque defluxum in ventres inferiores.

(9) „ Antè turbationem verò non habet quò secedat humor qui copiâ superat, sed cum alio permixtus sursùm & deorsùm volutatur (*sde morb. lib. IV. pag. 509.*)

Atqui humor superfluens sic hærens & collectus in textu mucoso, eum molesto premit onere, & hujus occludit poros & meatus; quod intellexisse videtur Hippocrates dum ait, *spiritus meatus opplent cum multa sit repletio* (1). Exinde habituales vel naturales motus totius hujus-ce textus molis perturbantur; directio cellularum aut meatuum, ac consequenter humorum motus, pervertitur; hinc necessario datur incommodum vel læsio functionum plus minus-ve notabilis, quæque ferius ocius-ve perferuntur prout major vel minor est quæ adest repletio, humorque plus minus-ve qualitate molestus (2); *exuperantem enim copiosorem humorem, homo sustinere non potest* (3), quem tamen nonnulli *præ robore aut bono corporis habitu*, diutius aliquando perferunt, *donec principium quoddam accedat* (4). Quamobrè necesse est ut humor exuperans evacuetur, & illa evacuatio fit ope cujusdam *conturbationis* quam vel ars prorit exercitationibus, fomentis, frictionibus, vomitionibus aliisque auxiliis quæ humorem exuperantem movent & ad *ambitum* provocant, (5) vel circuitus quidam virium jam ab Hippocrate notatus (6), id est vis illa *naturæ totius corporis partes lustrantis & expurgantis*, juxta *Ballonium*. Sic dantur febres diariæ, febriculæ nocturnæ quas excipiunt sudores, urinarum fluxus, diarrhœæ leves quibus ab infarctu viscerum vel ab obstructionibus præcauentur quàm-plurimi litterati, studiosi, nec-non pueri temperamentò prioribus non absimiles; vel cietur *conturbatio*, novò alimento accedente & obviàm factò [7]; *quæ enim eduntur & bibuntur alia aliorum sunt medicamenta* (8), ut testatur quotidie victus peculiaris à summis artis proceribus, in nonnullis morbis, peritâ nec-non auspiciatâ manu exhibitus; vel tandèmemorata conturbationem excitare valet, certis quibusdam temporibus, præsertim diebus imparibus, natura sui conservatrix, validò quòdam impetu in materiem noxiam irruens, ut patet in judicationibus morborum quæ, hæud infrequenter, vomitu vel diarrhœis mucosis criticis manifestantur, quibusque nonnulli morbi à repletione, feliciter solvuntur [9].

XXIX.

Conturbatio ista *febre* potissimum signatur. Enim verò dum fibrillæ nervæ
ab

[1] *De vict. rat. pag. 369.*

[2] „Copiosum autem aut paucum sui significationem exhibet... & si quidem copiosa pituita fuerit, confestim corpus gravat; si verò pauca, non utique gravat &c. [*De morb. pag. 507.*]

[3] *De morb. pag. 505.*

[4] *Ibid. pag. 451, 452, 507.*

[5] „Dum moventur autem vacuantur [*humores*] [*vid. de morb. pag. 509.*]

[6] *De morb. lib. IV. 503, & sequent.*

[7] *Vid. passim apud Hippocr. de morb. de vict. rat. &c.*

[8] *De morb. lib. IV. pag. 500.*

[9] „Humoris molesti aliquid à recenti humore superatum, extrâ corpus propellitur, & ad inferiorem alvum defertur quæ unâ cum molesto humore incalescit, in se-que magis quàm antea recipit; quod in morbi judicatione contingit [*de morb. lib. IV. pag. 506.*]

ab humore redundante molestiam capiunt, convellantur, contrahuntur, & partes ambitus corporis in consensum trahunt id est contrahunt; undè rigor concentratio virium & humorum, donè calor, vires & humores diutiùs coacti, tandèm, veluti explosione quãdam, ab internis partibus ad externas inò & per totum corpus æquabiliter diffusantur [1]. Porrò in hac caloris & motuum diffusionem, humor exuperans commovetur, incalescit, & quicquid est tenuissimum eliquatur & secernitur, partimque foràs prodit, partim verò intus in corpore remanet; quod autem à calore attenuatum est, in vaporem vertitur & cum spiritu mixtus foràs prodit, (tanquàm rarefactione quãdam textui mucoso inductã). Hæc igitur sunt ejusmodi & ex his sudor oritur (2). Hæc est genuina Febris descriptio qualis fermè ab Hippocrate ipsomet exaratur, cujusque omnia quæque lineamenta ad doctrinam textus mucosi necessariò revocant, qui textus à febre, ut liquet ex superiùs allatis, peculiariter vexatur,

XXX.

Verùm nisi humor exuperans in hac conturbatione expurgetur, id est si intus in corpore multus post secretionem remaneat, tunc varias sortes in corpore subit, nimirum vel in morbum insumitur dùm ampliorem locum accipit & volutatur, non amplius cum alio permixtus (3); vel firmatur in textu mucoso, cum ambitum non habeat & quiescat (4); nequè sanè in corporum carnes æquabiliter cõit, sed in carnosas partes (id est in textum mucosum intermediarium), ita ut his quidem donè exeat molestiam exhibeat &c. (5), undè adaugetur longiùsque protrahitur febris, vel datur morbus pertinacior difficiliorque. Hæc sunt quæ circa hanc-ce pathologiæ partem aperuit nobis Hippocrates, videlicet quæ tum plura, tum pauciora in corpore contingunt, & ex quo ægrotant, quodque morbi diebus imparibus judicantur, & quænam sunt morborum principia, & quænam horum singula in corpore faciunt & morbum adducunt, ex quo etiam rigor ipse febrilis contingit, quamque ob causam post eum febris succedit (6); quæ omnia ulterius, progrediente sermone, dilucidabuntur. Interim plerorumque morborum à plenitudine sedem in textu mucoso, præsertim intermediario, ex Hippocrate ipsomet reponendam esse in promptu est (7), horumque causam materialem, proximam consistere, saltèm

(1) „ Coactio autem cumulatum plurimò sanguine, aer ipse qui sanguinem refrigeravit, à calore superatur, rursus incalescit, incensusque ac velut igneus existens, in toto corpore calorem excitat „ (de flatib. pag. 298). Et alibi, „ sanguine in se coeunte & condensato, dùm venæ contrahuntur corpus contrahant & tremorem excitant. Quod si minus in se coeat sanguis, hoc modò rigor appellatur. (De morb. lib. 1. pag. 458.)

(2) Hippocr. de morb. lib. 1. pag. 458. Et alibi, „ quod incensum est liquatur, ex eoque spiritus oritur quò, ad corporis meatus irrumpente, fadotes fiunt „ (de flatib. pag. 298.)

[3] De morb. lib. IV pag. 509.

[4] „ Affero autem partem ejus humoris qui est in homine cum colliquatus fuerit, in se concretare & incrassari donè morbum pariat (de morb. lib. IV. pag. 510.)

[5] De vict. rat. pag. 364.

[6] De morb. lib. IV. pag. 498.

[7] Heu! tale etiam fuit majorum nostrorum idioma, exin, legendò infortunio, vitia-

plerumquè , in *plethora* quâdam *mucosa* , ut ingeniosè loquitur *Illustr. Bordivius* , id est in humore mucoso exundante qui sensim collectus in textu prædicto , ibi plus minùs-ve mobilior aut fixior existit , ibique immoratur donèc , ob molestiam *sensui* vel sensibilitati partium inductam , foràs propellatur. Sic iterùm elufcescit & inconcussa manèt sententia *Hippocratis* , *nequè enim morbi derepentè hominibus contingunt , sed paulatim collecti acervatim se produnt.* (1).

XXXI.

Hanc-cc *Hippocratis* doctrinam recentes theoriæ tanquàm fabulosam repudiavere , utpotè quæ legibus circuitûs sanguinis , & serierum minimorum vasculorum systemati nequâquam accomodari posset ; verùm quæ jàm , in præcedentibus , exposita sunt de textûs mucosi permeabilitate , de universa pororum & meatuum inter se communicatione , de hujus-cc textûs statu passivo , de variis constrictionibus seu strangulationibus quibus obnoxius est , de contractione & dilatatione quas alternatim patitur ex indefesso virium externarum & internarum antagonismo , tandèm quæ de nutritione tradidimus , hæc omnia profectò varia puncta hujus-cc pathologici compendii mirè dilucidant atquè confirmant. Hinc clarè adhuc elufcescit mœdus quò humores in textu mucoso vel in quibusdam hujus-cc portionibus , cœacervari ibique commorari valent , hic toridem morbosas cœalitionen vel strata morbifica efformaturi , quorum liquatio , resolutio & evacuatio magis vel minùs lentè ac difficilè absolvuntur , & phænomenis plus minùs-ve periculosis ac complicatis stipantur.

XXXII.

Horum-cc dogmatum auxiliò facilè concipitur , infinitis penè numero causis in textum mucosum agentibus , strangulationes aliosque affectus in hoc textu dari , quibus succi , præcipuè mucosi , inibi detinentur ; undè infarctus , obstructions plus minùs-ve graves oriuntur in variis partibus &c. Sic , v. g. , *Inflammati*o veluti mucosi textûs strangulatio spectari potest , cui proximè ansam præbet *tuberculum* (2) seu glomeramen mucosum quod , tanquàm aculeus infixus vel , quod idem est , tanquàm spina *Helmontii* haberi potest , saltèm quod ad effectus pertinet. Hoc tuberculum vel hanc spinam irradiant tum vasa minima huc pertinentia , tum fibrillæ nerveæ quæ præ cæteris tuberculò prædicto molestantur , distrahuntur , & convelluntur. Fibrillæ autem istæ sic distractæ ac proritatæ , dolorem nec-non calorem intensiorem invehunt in

tum aut corruptum. *Rondeletius* , de hoc eodem argumento , præ cæteris , expressò diseruit. *Hippocrates* , ait ille , „ prò certissimo scripsit quibus quotidie rigores fiunt , „ quotidie febres solvuntur. Solvuntur autem quotidie , quia materies est per habitum „ sparsa & disseminatur , id est extrà venas sub cute in carne. „ Addit insuper quod „ sudor in declinatione febris adveniens , est evacuatio carnis immediatè & cutis & non venarum. [*de curand. febr. pag. 755. & sequent.*]

[1] *De vict. rat.* pag. 341.

[2] Vox ex *Hippocrate* mutuata.

parte, undè attractio virium & humorum, si quidem pars quæ calet attrahit (1), ut penè diceret de affixa cucurbitula. Ex altera parte, textus mucosus veluti rarefactus calore adaucto, favet quam plurimum appulsui virium & humorum; hinc tamescit pars vel caro sublimis fit (2), motusque & facilis transitus inibi magis ac magis adaugentur, qui motus & transitus humorum, potissimum ad vasa majora spectant, præ copia, viâ minoribus vasis sensim interceptâ (3). Presso pede sequitur *Suppuratio*; etenim humores qui vasa minima textumque mucosum confarciunt, datò quòdam ruptò, mòx coctionem aliquam subeunt & in pus vertuntur, calore, humiditate & motu adauctis, ut jam notavimus, in parte. Atqui pus istud fovens, humectans & demulcens partem, quæ jam, accedente coctione, inceperat constrictionis in textu mucoso solutionem absolvit; *calefacti enim nervi relaxantur* (4). Quòcirca animadvertendum est, textum mucosum sive tunicarum vasorum minorum, sive *intermediarium* ipsummet, amplius in hac coctione partim liquecere, undè consistentia humoris adaugetur, veraque suppuratio stabilitur. Hæc autem liquatio textus mucosi comprobatur tum depressione, tum excavatione quæ puris evacuationem, id est ulceris expurgationem, excipit (5). Tandem, evacuato pure, in cavum ulceris effunditur materies mucosa recens quæ, veluti liquamen ferruminans, *Cicatricem* inducit. Hæc inflammationis theoria ferè in integrò ex *Hippocratis* scriptis deprompta, nec non observationi consentanea, mirum in modum, ut videre est, favente textus mucosi doctrinâ evincitur ac confirmatur. Ex ea præsertim necessitatem & felices exitus tum venæ-sectionis in parte affecta celebratæ, tum quorundam topicorum, in quàm plurimis inflammationibus, præjudicare possumus.

XXXIII.

Attamen in quibusdam inflammationibus, ob diutiùs protractam textus mucosi strangulationem, debilitatò vel depressò fibrillarum nervearum sensu, extinctòque calore in parte, laminæ textus mucosi labefactantur, ejusque œconomia pervertitur; undè humores hærentes veluti sibi relictì nullam admodum coctionem experiri valent, quin è-contrariò corruptelam suscipiunt cui, natura suâ, ob mucum quem continent, pronissimi sunt. Sic vicissim

f 1] Vid passim apud *Hippocr.*

f 2] „Caro autem suscipit cum nimirum ex inflammatione sublimis existit; cumque eò pervenerit, subterfluens sanies putrefacit & attollit *f de loc. in hom. pag. 418.* J
„carnes rarefactæ transitus præbent *f ibid pag. 411.*)

f 3] „Ubi verò carnes tanquam spongia oppletæ fuerint, non amplius dimittunt, sed in se retinent, quoad ex ipsis aliquid per locum vacuetur. Cum enim in unum collectus sanguis fuerit, præ copiâ viam intercipit. *f De morb. lib. IV. pag. 509.* J

f 4] *Hippocr. de flatib. pag. 298.*

f 5] „Vix in phlegmone suppuratio fit sine carnis erosione; id sinus indicat post puris evacuationem; & sanguis extrâ vasa fusus & calefactus, humidam & calidam carnem quam attingit corrumpit, ex qua carne, si natura robusta fuerit, verum pus nascitur cui non raro admiscetur aliquid *Pyodes* ex humoribus, sanguine extrâ vasa effusò. „ *f Ballon. consil. medic. lib. III. pag. 235.* J

corrumpitur textus ipse mucosus, tuncque adest extinctio, saltē incipiens, vitæ in parte, id est *Gangrena*. Quandoquidē etiā in nonnullis inflammationibus internis contingit, ut textus mucosi strangulationes per suppurationem non evanescent; aut symptomata tantummodo mitigantur aut paululū remittuntur præsentia puris non exitum habentis, quodque sensim copiosius factum prout carnes, id est textum mucosum, depascitur, tandem ocius ferius-ve sopita symptomata exfuscitat ac renovat. Verū tunc temporis debilitata pars evacuationi materiei non sufficit; quamobrē auxilia quædam adhibenda sunt quibus tonus, elaterium-ve hujus-ce textus restituatur, atquē inveteratæ fibrillarum contractiones spasmodicæ penitus discutiantur. Hæc persæpè observanda habemus in plurimis pectoris affectionibus acutis non probè judicatis, vel in suppuratum vergentibus. D. *Taillarda* tinctor qui propter ædes fratrum minorum observantiæ habitabat, para-pleuritide correptus est, circā vigesimam diem à prægressa mucosâ seu catarrhali pleuritide. De maxima igitur respirandi difficultate conquerebatur, & nihil nisi erectus aut residens in lecto stare poterat. Pristinus lateris dolor recruduerat comitem habens tussim molestam cum sputis paucis & incoctis; brachium insuper totaque manus, ex dolenti latere, tumore œdematoso occupabantur, & pulsus æquē se habebat ac in suppuratis & tabidis. Evidens est morbi prægressi crism fuisse imperfectam; hærebat conclusa materies musculos intercostales inter & pleuram, ibique luxurians textus mucosi strangulationem fovebat; indè succussio, distractio fibrillarum simul & plevræ, ac, per continuitatem hujus-ce membranæ nec-non textus mucosi adhærescentis, dabatur infarctus pulmonum, itēque affectio nervorum brachialium quæ vicissim suffusionem portionis hujus-ce materiei, calore vel coctione quâdam ineunte magis tenuatæ (id est liquatæ), à cellula ad cellulam ad usquē totum humerum & manum promovebat. Textus iste amplius in sua substantia conflictabatur ab ea copiosa suppuratione quæ liquaverat quàm-plures ipsius lamellas. Hæc deperditione debilitatus, vix conferre potis erat ad debitos conatus edendos quibus materia per pulmones evacuaretur. Verū discussâ vel ruptâ, ut itâ dicam, strangulatione (quatenus scilicet, ope vesicantis suprâ latus dolens applicati, textus mucosus & pleura prius concussa fuerant & ad pristinum elaterium restituta) per *anarropiam* facta est portentosa evacuatio puris crassi & coloris subviridis quod, veluti per jactus aut fluctus, fundebatur cum tussi penè suffocante. Hinc manûs & brachii tumefactio pari passu evanuit, ægerque integræ sanitati brevè restitutus est.

De præsentī argumento jamdudum notaverat *Hippocrates*, ex morbo laterali superiore ventre purulenti fiunt, cum vehemens fuerit, nequē diebus judicare solitis computruerit, nequē per sputum rejectus fuerit (quod quidem cum casu nostri ægrotaantis apprimè congruit), sed adhærescente ad latus pituitâ & bile ipsum ulceratum fuerit; cumque ulcus factum fuerit, ex se pus effundit, & de vicinis locis calore pituitam ad se adducit, quæ ubi computruit, pus expuitur. Interdum verò etiā ex venis sanguis se ad ulcus transfundit, qui putrefactus in pus vertitur (1). Addit etiam *Hippocrates*, cum copiosior extiterit (materies),

[1] De morb. lib. 1. pag. 451, 452.

plenitudo quolibet transfertur, doloremque gravem adfert, ita ut quibusdam ruptum loco migrasse videatur. Quod si forte ad humerum transferit, gravitatem in manu & stuporem ac torporem inducit (2). Tandem observat, divus ille fenex, pus congeri posse extra pulmonem, aut circa viscus illud, potissimum quidem ex rupto, & ubi caro contusa fuerit circa quam pus colligitur... & hæc quidem inustione curantur (3). Atqui inflammationis effectus apud tinctorem *Taillarda*, perfectam exhibent analogiam cum eis qui rupturam carniū & earum contusionem insequuntur, de quibus hic agit *Hippocrates*, non secus ac effectus vel actio vesicantis quod inter *pyrotica* recensetur, maximè cum ustionibus convenit. Hic etiam animadverti potest quantum conferat aliquando strenua vesicantium applicatio supra latus dolens, sub initio empyematis instituta.

XXXIV.

Nunc ad morbos qui à cælo vel ab aëre pendent deveniamus. Jàm antiquitùs observatum est textum mucosum ex tempestatum vicissitudinibus, varias impressiones variasque modificationes experiri, quæ fibrillarum actionem commovent, ac proinde motum, liquationem, & evacuationem succorum alibilium vel mucosorum in quibusdam hujus-ce textus portionibus commorantium cient; undè morbi plus minus-ve graves procreantur; *mutationes temporum morbos potissimum pariunt* [4], inquit *Hippocrates*. Hæ verò mutationes influunt (ut censebant veteres) in passiones imò & motus quorundam animalium (2). Quod sanè argumentum foret pro iis quæ modò dicebamus de proximo influxu mutationum tempestatum, vel qualitatum aëris in textum mucosum cujus existendi modus, ex æquò, magnoperè influit in habitum fibrillarum nervearum. Nihilominus tamen morbi qui ex tempestatum vicissitudine oriuntur, non omninò semper periculosi sunt, verùm è-contrà.

Mulier sexagenaria, temperamentò phlegmatico donata, collectam, per hiemem, pituitam, jam à nonnullis annis, quolibet verè per os rejicit cum tussi molesta; sicque, per nonnullos abhinc menses, oppressione pectoris cum lassitudinibus conjunctâ liberatur.

Celeberrimus hujus-ce urbis poliater *D. Chaptal*, jam à plurimis annis paulò antè vergiliarum occasum, id est circa finem mensis octobris, tussim assiduò patitur cum ejectione multa materiei mucosæ albæ, insipidæ, per aliquot dies perdurante quâ vegetior & alacrior evadit.

[2] *Ibid.* pag. 455.

[3] *De loc. in homine* pag. 415.

[1] *De humorib.* pag. 50.

[2] Hunc aëris influxum sequenti carmine cecinit *Virgilius*, raritatem & densitatem textus mucosi aliquatenus designans.

„ Verùm ubi tempestas & cæli mobilis humor

„ Mutavere vias; & jupiter humidus austris

„ Densat, erant quæ rara modo, & quæ densa relaxat,

„ Vertuntur species animorum, & pectora motus

„ Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,

„ Concipiunt. [Georg. lib. 1. vers 417.]

Sacerdos quidam, ineunte vere, diarrhœam mucosam, per septimanam experitur, hincque firma & integra valetudo, ad usquè ver proximè subsequens protenditur.

Neminem etiam latet quàm-plures morbos cutaneos à biliosa vel à pituitosa labe, versùs æquinoctia vel sub initio veris, aut desinente autumnò, recrudescere. In his-ce casibus quorum innumera prostant exempla, materies evidenter in textu mucoso infidet præcipuè in *intermedio*, undè foras propellitur actione organorum quæ propiùs influunt in textum mucosum eâ materia gravatum; & verisimiliter organa ista quandoquè sic afficiuntur, ut hanc materiam circà ipsamet fluitantem vel stagnantem sistant detineant, donèc tempus accedat revolutionis organicæ & periodicæ quâ illa movetur & longè protruditur ad extrâ in textum mucosum *intermediarium*. Utcumquè erit, materies hæc-ce sub formis aut speciebus diversis proditur, ratione indolis peculiaris organi cujus actione foràs educitur, vel ratione modificationum quas organum quodlibet imprimere valet humoribus in ipsomet contentis.

XXXV.

Sola mutatio aëris cum ex una regione in aliam migrati ibi commoramur, textum mucosum & humores in eo fluitantes vel hærentes afficere valet, eò penè modo quò affici videntur à mutato notabiliter vivendi more (v. inferiùs ad § XLVIII). Hæc novâ aëris indole, textus mucosus more insolitò commovetur afficitur, ità ut recentes moleculæ alibiles cum laminis textûs mucosi intimè consociari, vel iis nubere planè non possint. Idcirco, moleculis istis superfluitantibus novus quidam textus mucosus efformatur *spurius*, tener aut fluxilis admodum, vel saltèm priori vix adhærescens; si quidèm, notante Hippocrate, vires non sufficiunt ut antea, ad adæquandum quod circum adhærescit (1). Colliquatio vel corruptio quâ textus iste mucosus adumbratus necessariò corripitur, irritationem & vibratilitatem fibrillis nerveis inducit, morbosque acutos parit non rarò periculosissimos. Horum-ce exempla vulgatiore nimis, ut iis diutiùs immoremur.

Sic igitur perspicuum est aërem, suò influxu immediatò in textum mucosum, motus insolitos in humoribus ciere, pariterque humorum redundantiam producere; quorum omnium probè gnarus etiam fuisse videtur Hippocrates (2). Jàm verò notatis his-ce effectibus aëris, adjiciantur quæcumque tum à varia ipsius intemperie, tum ab *inquinamentis* quibus interdum inficitur dependere queunt; (3) iterum deniquè adjiciantur quæ ad varias *idyosinchrasias* & ad ciborum

§ 1] Hippocr. de morb. lib. IV. pag. 509.

§ 2] „Quin etiam syderum ortus & occasus noscendi sunt, ut mutationes & ciborum ac potionum redundantias, ventorumque & totius mundi, ex quibus sanè morbi hominibus proveniunt, observare sciat, s de viñ. rat. pag. 341. J... „ quod verò ex cælo dependet principium, si homini minimè commodum fuerit, aliquid humoris superat, & tanquàm ad morbum viam faciens calefacit, &c. s de morb. lib. IV. pag. 508.]

§ 3] Cum igitur aër inquinamentis hujus-modi quæ hominum naturæ adversantur plenus fuerit, tum homines ægrotant s de statib. lib. pag. 297.

naturam spectant &c. &c. , ex his omnibus ritè pensitatis profectò deducenda esse videbimus diversa principia seu causas varias plerorumque morborum epidemicorum qui ferè omnes , juxtà Hippocratem , ab aère oriuntur , vel partim ex his quæ in corpore insunt , pituita & bile , partim verò ex his quæ extrà obveniunt quin & à calido suprâ modum calefaciente , & frigido suprâ modum refrigerante , & sicco plus æquò resiccante , & humido plus æquò etiâ humedante (1) , quorumque omnium subjectum , sedes , theatrum in textu mucoso , præcipuè intermedio , & in humoribus inibi contentis reponenda sunt. Videbimus quò pacto , dùm textus mucosus diversos habitus aut existendi modos vicissim induit , ac dùm humores varias alterationes successivè experiuntur , idque juxtà prædictas aëris mutationes atquè hujus fluidi vitia diversa , quò pacto , inquam , exindè oriantur morbi epidemici quorum characteres specifici ac determinati generatim observantur.

XXXVI

Ex dictis facilè adducimur ad curiosiùs indagandum quomodò suâ naturâ suisque vicissitudinibus , aër agit in textum mucosum & humores qui inibi degunt plus minùs-ve fluitantes. Ut in hac inquisitione rectè agatur , in limine satis erit effectus perconctari à duabus tantùm præstantioribus intemperiebus aëris pendentes , quales sunt , v. g. , calidum & siccum , frigidum & humidum , ad quæ , velut ad totidem præcipua capita , revocari poterunt aliæ quæcumque aëris constitutiones noxiæ , earumque influxus in textum mucosum ; & primò de intemperie aëris sicca & calida. Hæc constitutio æstati maximè propria est , in regionibus Europæ meridionalibus & australibus ; hinc ideò sæpissimè observantur febres ardentes spuria Piqueri , & febres synochi (2) biliosis temperamentis , & juvenibus familiares (3) , non rarò etiâ causi seu febres ardentes legitimæ , juvenibus potissimùm addictæ. Harum tamen febrium character essentialis , non semel patitur variationes prout major aut minor humiditas cum temperie sicca & calidâ conjungitur , quod vel rori matutino , vespertino aut nocturno tribuendum venit , vel etiam impensæ vaporisationi aqueæ quæ continuò dilabitur juxtà plagas maritimas vel in locis stagnorum , paludum aut fluminum vicinis , ubi datur aëris constitutio australis , ut v. g. in ista regione (4). Legitur apud Hippocratem , in lib. morbor. vulgar , sub tali constitutione quæ est status tertius insulæ Thaseos , multas grassatas esse febres ardentes. Et meherclè , facilè percipitur tum aère calido nec-non plus minùs-ve sicco per tempus æstivum dùm syrius ardet , tum exercitationibus immodicis vividisque animi affectibus , tum etiâ temperamentò sicco , æstuoso , bilioso aliisque hujusmodi quæ in plerisque juvenibus incusanda sunt , his omnibus , inquam , textum mucosum necessariò affici. Etenim tunc temporis sudores vel transpirationes immodicæ & quasi extortæ cientur , danturque

[1] De Morb. lib. 1. pag. 446.

[2] Vid. Piquer , tratado de la calenturas.

[3] „ Febris ardens (videlicet spuria) corripit magis biliosos , corripit itè piuitosos [Hippocr. lib. 1. de morb. 3. itidè animadvertit Piquerus , febre ardente spuria senes & juvenes indiscriminatim conflitari [vid. in opere jam citato]

[4] V. Recherches sur la situation , le climat de Montpellier &c.

irritationes in organis secretoriis & excretoriis, præsertim in regione epigastrica, quibus commovetur bilis mox in textum mucosum *intermedium*, vi organorum, adacta ubi venulis absorbetur (1); quod quidem eò facilius contingit, quòd corpus vel potiùs textus mucosus ipsemet, pravè per istas perturbationes enutriatur; ipsius cellulæ vel lamellæ tenfæ aliquatenus ac rigidæ evadunt, fiuntque ad nutritionem parùm habiles, vel saltèm huic imperfectè oppitulantur; quòdam modo enim resiccantur æquè ac vasculorum fines in hunc textum migrantes. Exindè igitur sive à textu mucoso ipsemet, sive ab his-ce extremis vasculorum finibus, succi serosi & biliosi in hoc textu fluctuantes & penè jàm corrupti avidiùs combibuntur aut absorbentur (2); quin etiàm calidum & humidum aëris (3) pari passu à textu mucoso & à vasculis attrahuntur excipiunturque. Atqui succi isti sordescentes aut aëre squalido inquinati, prout à textu mucoso & à venulis combibuntur, necessariò sanguinem alterant in suâ constitutione vel *crasi*, suoque motus evertunt; undè hujus humoris *disgregatio*, ut, ex *Hippocrate*, vocat *Martianus* (4). Hæc sunt quæ nobis *Hippocrates* tradidit de causis febrium ardentium in genere, quæque doctrinâ textus mucosi non parùm illustrantur.

XXXVII.

Quod verò ad intemperiem aëris frigidam & humidam spectat, notandum est quod cum anni tempestas sit intempestivè frigida & pluviosa (ut frequenter, ineunte vere & desinente autumnò, accidit), tunc aqua solùm-modò mechanicè, ut ità dicam, aërem gravans imprægnans, id est nequaquam inibi chemicè soluta, ad maximam copiam in superficie cutis deponitur, & exin ab ipso corporis calore in vaporem solvitur vel quamdam ab eo dissolutionem experitur. Porrò hæc aquæ evaporatio vel dissolutio quæ immediatè in corporis superficie absolvitur, hanc-ce frigefacit, ac proindè cutis irritationem invehit; idque eò faciliùs quòd purior est aqua (5), & effectus evaporationis ab externo aëris frigore juvantur. Sic ideò hanc cutis refrigerationem & irritationem

[1] „Febris ardens fit ubi bilis toto corpore commota fuerit, & fortè evenerit „ut venæ & sanguis magnam bilis copiam ex carnibus & ventriculo trahant „*[Hippocr. de morb. lib. II. pag. 460]*

[2] „Febris ardens fit cum resiccatae venulæ, horâ æstiva, acres ac biliosos serosos „humores in se ipsas attraxerint. „*[De viâ. rat. in acut. n.º. 34.]* vid. etiam *Piquer* in opere jàm citato.

[3] „Æstate enim hominem circumstans aër calidus est, calidioremque ad se „corpus attrahit. „*[de morb. lib. IV. pag. 504.]*

[4] „Ubi igitur bilis commota venas & sanguinem subierit, ex solita compage „& motione sanguinem dimovet & serò diluit, & percalefacit. „*[Hippocr. de morb. pag. 460. lib. I.]*

[5] Non-nullæ substantiæ, ut putà salia neutra qualia reperiuntur in aqua maris, memoratam aquæ vaporabilitatem & solubilitatem valdè minuunt *[vid. George For- dyce elements of the practice of physic &c. Nautæ & alii quicumque socii navales rarò, per aquæ marinæ madorem, rheumate laborant. In ultimo bello, duces angli militibus suis quotidie debitam aquæ marinæ quantitatem distribui volebant, quâ ves- ses & pallia modestè perfunderentur.]*

tationem proximè insequuntur repressio perspirationis insensibilis, coâcervatio mora que longior succorum in textu mucoso *intermedio*, nec-non horum-ce alteratio quædam cruditati non malè æquiparanda. Non aliter se habet constitutio aëris quæ, constanti ac diligenti observatione, vigere nobis visa est præcipuè dùm *Eurus* spirat, & quam cum *Illustr. Sarcane* appellare juvat *constitutionem catarrhalem* quæ, à nonnullis annis, generalis fermè observatur in Provinciis Europæ australibus. Jàm alibi notatum est (1), hanc aëris constitutionem in succorum mucosorum motus, processus, & elaborationem permultùm influere videri, ac proindè fieri morborum catarrhalium foracem aliorumque popularitèr grassantium, qui periculosi plus vel minus, prout frigidum & humidum à calido vel alia quâcumque aëris intemperie plus minusvè derepentè excipitur. Sic in statu secundo insulæ *Thasi*, qui frigidus, humidus & borealis erat, id est *catarrhalis*, succorum mucosorum seu pituitosorum facta est redundantia & mora in capite, undè accedente calore æstatis & autumnii, præfati succi sese moventes irruerunt, mirò ac successivò progressu trans mæandros textûs mucosi, tum in oculos & lippitudines induxerunt, tum in stomachum undè vomitus pituitosi & biliosi, tum etiam in intestina undè diarrhœa cum torminibus, atque urinarum difficultate; etenim materies alvinæ erant insuper mordaces [2], & cum *vesica à recto intestino incalescens, calore pituita adducitur, à pituita urinæ stillicidium gignitur* [3]. De cæterò si *rectum intestinum obfideat inflammatio, dolor prendit ac febris, & ad alvum exonerandam crebrò defidet; interdùm etiàm urinæ stillicidium opprimit. Qui morbus oritur cum pituita ex corpore in rectum intestinum incubuerit* [4]. Tandèm *sudores aderant atque omnibus undequaquè difflebat humiditas multa* [5], & febres intermittentes non-nullos deprehenderunt &c.; namquè textus mucosus *intermediarius*, diù fucis aqueis, pituitosis & excrementitiis maduerat, qui nunc, influxu aëris calidi, movebantur & exitum quæritabant. Jàm verò his addantur quæ superius exposuimus (in §. XXVII & in not. 8.) circà ascensum pituitæ à ventriculo ad caput trans meatus Corporis cribrosi, hujusque humoris defluxum per easdem vias in ventres inferiores, tunc sanè magis magisque fatebimur, *Hippocratem* nihil rectius intelligi vel explicari posse, nisi facem præeunte doctrinâ textûs mucosi, quæ insuper novam lucem colligendorum fructuum in plerisque hujus-ce operum locis penè intactis aperit, indicat, ut iis quæ dicenda nobis restant apertius adhuc declarabitur.

XXXVI.

Pervolvantur historiæ recentes morborum epidemicorum; inibi paritèr cernere est succorum in textu mucoso coâcervationem, nec-non eorum motus, processus per diversa organa, impellentibus diverso aëris influxu aliisque

(1) Traitement de la petite Vérole des enfans &c., & Recherches sur la situation, le climat de Montpellier &c.

[2] Hippocrates de morb. vulg. lib. I. sect II. status secundus.

[3] Hippocr. de fistul. cap 5. 6. chart. tom. 12. pag. 143-144.

[4] Ibidem.

[5] Ibidem.

circumstantiis ; qui quidem motus & processus humorum , tanquam plurium morborum successionem in uno tantum comprehensam , non raro commonstrant. Attentè perlegamus , v. g. , historiam morbi epidemici tam accuratè à *Celeb. Roëderero & Waglero* descripti , sub titulo de *morbo mucoso* , videbimus succos mucosos superfluitantes ubiquè trans corpus cribrosum irrepisse , eosque nunc circà regionem epigastricam in spatio *alteg-utrius ventris intermedio* , nunc circà tractum intestinorum collectos , vel ad ista organa , mediante illorum irritatione , quasi revocatos ; quin etiàm videbimus illos exindè , modò ad pectus & plevræ sacculum supernè usquè ad caput provectos fuisse , juxtà motuum directiones textui mucoso impressos , ità ut naturæ conamine quòdam criticò paululùm subacti , nimirum in textu mucoso oris interni , ibi vel aphtas produxerint , vel gingivarum textum (1) in tumorem salutarem elevarerint ; modò verò ad infimas partes delatos , diarrhœis mucosis criticis (2) , fluxui mucosarum urinarum , vomitionibus mucosis , œdematibus pedum &c. ansam præbuisse. Hic etiam mucus in textu mucoso hospitans , aliquotiès morâ vitiatum est partim ex his quæ in corpore inerant , partim ex his quæ extrâ obveniebant , undè humorum & textûs mucosi *Eclysis* quæ manifestabatur diarrhœis & sudoribus colliquativis , infarctibus putridis pulmonum , & aliis quæ febrem *synthecticam* malignam arguunt. Postrema hæc-ce , ut notetur per *transennam* , cum phænomenis morborum libri tertii epidem. *Hippocratis* , apprimè quadrant , & quidem eò rectiùs quod aëris constitutio quam *Clar. Roëdererus & Waglerus* tanquam causam præcipuam hujus-ce epidemiæ incusant , non multum differat à *statu pestilente* qualis ab *Hippocrate* assignatur in loco citato de *morbis vulgaribus*. Deniquè animadvertendum est , quod morbus iste mucosus , licet ex sua natura idiopathicus abdominalis esset , tamen in pulmones migraret & pectoralis fieret. Jam verò in sectione cadaverum (3) , viscera mucò infarcta ac perfusa notata sunt , imò & ventriculus & intestina suas tunicas eâ materie multum crassefactas referebant. Quandoquè etiàm pulmonum & plevræ internæ superficies visa est obducta effluentia seù pulte mucosâ quæ intimam adhæsiõnem plevræ cum pulmonibus efformaverat. In nonnullis aliis , *media inter pleuram & pulmonem dextrum* observata fuit *membrana inorganica , crustæ pleuriticæ similis* , quæ , *variâ crassitie* , ferè totum pulmonem cum *diaphragmate* obvestiebat , & cum quadam facilitate deglubi poterat. Caput itidem tumefactum aut crassefactum erat ab *effusa in cellulosa gelatina*. glandulæ omnes jugulares , bronchiales , mesentericæ , inguinales sæpè etiàm mucosâ materie confertæ admodum repertæ sunt. Tandem super cadavere sectionis vj. musculi pallidiores , licet validi , modicâ gelatinæ copiâ circumfusi in conspectum veniebant.

XXXVII.

Per-attentè etiam legatur historia epidemiæ , paucis abhinc annis , in Neapoli sævientis , adeò graphicè depicta ab illustr. *Sarcone* ; ibi pariter videbitis succos

f 1 J De morbo mucoso pag. 54-55.

f 2 J Ibidem.

f 3 J Febre mucosa defunctor. sect. III. pag. 167.

pituitosos ferosos aut aquosos in textu mucoso ambitus corporis congestos, nec non deleterio aëris epidemico inquinatos, exin in viscera irrupisse ad usque textum mucosum *organicum* adactos, & primâ fronte diarrhœas excitasse &c. Deinde, accedente febre rheumaticâ quæ coctionem aliquantam movit, proditæ sunt pleuritis & peripneumonia, morbo qui prius abdominalis erat in pectoralem converso. Apud ægros tali morbo peremptos, totum aliquoties corpus humore glutinoso imbutum ac madescens repertum est; quandoquæ etiam intestina partim referta atque obducta in superficie videbantur, crustâ quâdam glutinosâ, tenaci & lucidâ; in majori verò defunctorum numero, cavum pectoris intus gelatinosâ substantiâ pulmonum superficiem cœperiente oppletum observabatur. Pariter etiam interior capitis pars eadem glutinosâ seu viscosâ materie congesta conferebatur, quæ in nonnullis textum mucosum piæ-meningis adeo lautè perfundebat, ut exin præfata membrana non mediocriter crassefacta videretur (1). Notabile forsàn videbitur succos aëris inquinamenti in ipsomet textu mucoso *intermedio* valde contaminatos, primò impetu in ventriculum & intestina ut plurimum sic irruere; id tamen prohibent biliosi vomitus, fluxus alvini, dysenterix castrenses, aliaque accidentia quibus morbi exercituum vulgò stipantur. Prava succorum illorum indoles, cutis irritatio quâ perspiratio insensibilis sufflaminatur vel ad intus repellitur, stomachi aliorumque viscerum irritatio quæ peritonæi motus solitos aut succussiones adauget, deniquè laminarum textus mucosi flacciditas ac utiquè textus hujus-ce relaxatio, ea omnia profectò succorum prædictorum in primas vias irruptioni, eorumque circa viscera abdominalia congestioni quàm-plurimum favent. Vidimus in experimentis, canem experim. VII. gravi diarrhœâ correptum periisse.

X L.

Verisimiliter adhuc diaphragma, ex suscepta invicem, per consensum aut vicinium cum organis primarum viarum, irritatione quam insuper febris adauget, spasmodicè afficitur; hinc veluti lineam aut Zonam quamdam spasmodicam effingens, gradum quemdam tensionis laminis textus mucosi plevræ vel thoracis inducit; sicque fovetur ascensus materiei in textum mucosum provinciæ plevræ, & datur conversio morbi jam ante abdominalis in pectoralem. Porro istam, ut ita dicam, conversionem seu translationem morbi, probè calluisse videtur *Hippocrates* (2). Sic etiam juxta *Ballonium*, *major est pars pleuritidum & dolorum lateris tum à congestione cujusdam excrementi, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum à ventre inferiore, quàm è capite & partibus superioribus* (3). Præterea pulmones suis motibus validè è toto corpore trahunt, undè *humores à toto & qualibet parte fluere possunt in thoracem &c.* (4). Dixit

(1) *Vid. Istoria Ragionata de' mali osservati in Napoli, nell' intero corso dell' anno 1764*

(2) „Ubi per gulam in ventrem fluxio decubuerit, infra accumulatio, interdum que supra fit. (de loc. in hom. pag. 416.

(3) *Epidem. Constitut. vern. ann. 1575.*

(4) *Martian. Commentar. in Hippocr.*

etiã *Hippocrates*, pulmo à calore ad se pituitam ex toto corpore, præcipuè quæ ex capite trahit (1). En habetis veluti totidè causas generales plerarumque fluxionum catarrhalium, (vulgò *fluxiones pectoris*). De iis multùm & egregiè, suò more, differuit illustr. *Bordevius*, in suis sæpiùs citatis de textu mucoso disquisitionibus gallicè conscriptis. Decubitus pituitæ è capite in pulmones, frequentèr apud pueros observatur; nonnullos specie quâdam catarrhi ex hoc defluxu è capite pendentis, quasi derepentè suffocatos nuperrimè vidimus (2). morbus *Croup* sic Anglis vocatus, puerisque in scotia proprius, non aliam causam agnoscit. Morbus iste quem *stridula suffocatio* peculiari nomine appellari voluit *Clar. Home*, proximè nititur membrana quâdam mucosâ tenacissimâ crassissimâ & albicante, quæ cavum trachææ arteriæ occupat ab uno circitèr pollice infra glottidem. Membrana ista in dies crassescit, adeò ut tandè veluti quoddam glomeramen seu obturamentum mucidum densissimum effingat, quò penitè interceptâ fistula pulmonum, suffocatur æger. Mucosum illud obturamentum in cadaveribus facillè deglubi potest, cùm sit tantùm contiguum aut vix adhærescens parietibus trachææ (3).

X L I.

Harum-ce mucosæ materiei in pectus defluxionum investigationi paulispèr adhuc immorari juvat, (si fortè quicquam addi valeat iis quæ jam de hoc eodem argumento, quantum ad textum mucosum, tradidit *Bordevius*) juxtâ que methodum propositam procedentes observatis clinicis constanter insistamus.

D. *Ittier* quinquagenarius in via dicta *via magna* decumbens, ruri pleuritide mucosâ seu catarrhali corripitur, quam finè ullo remedio adhibito quatri-duùm perpeffus est. Dolor juxtâ diaphragmatis adhæfiones in latere dextro defigebatur; sputa erant copiosa, mucosa & cruenta, aderatque suffocatio imminens. Post sanguinis missionem bis celebratam, & cathartico-emeticum semèl propinatum, promptè restitui videbatur æger, ita ut die duodecimâ ab invasione morbi, febre ferè omninò immunis esset. Nihilominùs tamen levis quidam sensus doloris in latere percipiebatur; sputa erant cruda licet incruenta; vultus opimus ut in statu sano; hippochondria tensa & tumefacta. In his circumstantiis, dolore sat vividò & rubore afficitur pollex pedis dextri; tumet pars, sensimque tumor qui œdematodæus erat, ad usquè pedem integrum & tibiam protenditur, quos omnes affectus pes alter alteraque tibia participant. Ast ad orientibus novis his-ce phænomenis, dolor lateris penitè evanuit, ac omninò libera evasit respiratio; cautèque exhibitis aperientibus, discutientibus, nec-non catharsi per *epicrasim* adhibitâ, perfectè sanatus est

[1] *De morb. lib. I. pag. 450.*

[2] De hoc vid. etiã *Hippocr. de morb. sacro.*

[3] An enquiry into the nature, cause and cure of the *Croup*, By Francis. *Home* &c.... the cause of the disease is a preternatural white tough thick membranous crust, which covers, for many inches, the inside of the wind pipe, beginning generally about an inch below the *glottis*.... it is consistence so tenacious, that it will remain in warm water many days without dissolving &c.

æger. Hic manifestè incusanda erat constrictio inflammatoria plevræ textûsque mucosi, circâ locum memoratum id est circâ septi transversî adhæsiões, qui locus spatium marsupiorum plevræ & peritonæi intermedio valdè contiguus, ita ut quasi cum eo confundatur. Judicatio morbi pectoralis imperfecta fuit, quod arguebant, præcæteris, facies opima, elevatio tensioque hypochondriorum, doloris quamvis levissimi reliquiæ in latere dextro &c. *Si facies rectè valet & hypochondria non sint mollia*, diuturnum morbum fieri, jam pronunciaverat artis nostræ parens (1); quod propriâ experienciâ, vel potius diuturnis observationibus confirmare valent omnes clinici (2). Interim, coctionem aliquantam experta erat materies, undè liquidior, vel paululum liquefacta, ac mobilior evasit, vel in aquam conversa est, ut censet *Hippocrates*; quamobrèm, adoriente dolore in pollice pedis dextri, spasmus constrictorius latus dextrum & partem contiguam diaphragmatis etiamnum occupans, omninò prorsus discutièbatur, & materies veluti sibi relicta ad pedem, qui tanquam terminus productionum (*un aboutissant*) peritonæi haberi vult *Bordevius*, conversâ ad partes infernas meatuum directione, vi scilicèt attractoriâ doloris, appellebat, cum integro thoracis allevamento; quodquidèm nisi trans mæandros textûs mucosi fieri poterat. Notandum insupèr ex *Hippocrate* ipsomet, abcessus ad partes superiores ferè semper cum febre adjuncta fieri, remissâ verò aut penitus evanità in inferioribus enasci; cujus sententiæ veritas apud ægrum nostrum aperte declarabatur.

XLII.

Contagio propriè dicta seu illa deleteria corpuscula quibus aër non rarò inquinatur, quomodò quò pacto in corpora introducerentur, nisi textûs mucosi *intermedi* viâ. Illud evidentissimè patet ex eo quod deleterium veluti stationale vel quasi sopitum in prædicto textu, per septimanas imò & menses integros aliquandò commoretur; quod quidèm non fieret si venas aut arterias immediatè subiret, vel si primâ fronte partem aliquam valdè sensibilem, ut putà cerebrum aliaque viscera, adoriretur tanquam ibi depositum iret. Id ampliùs comprobatur insitione variolarum potissimum ex methodo *Suttonianâ*, nec-non phænomenis quotidie observandis in lue venerea quam haud immeritò, cum nostro celeberrimo *Gardane*, inter morbos ad textum mucosum proximè pertinentes reponas. Venena sic hærentia in textu mucoso *intermediario*, sensim ad usquè textum mucosum *organicum* vel ad fibrillas nerveas progrediuntur, vel unâ cum humoribus à venulis in textu mucoso hiantibus, in sanguinis oceanum deveniunt; quod promptiùs adhuc, commotis à violento quodam animi pathemate fibrillis, ac utiquè concussò textu mucosò evenire potest. Sic

1 1] *Lib. II. epidem. sect. VI. n.º. 10. & lib. II. aphor. sentent. 28.*

2] Yo he confirmado con mi propia observacion lo que dice *Hippocrates* en las *epidemias*; es a saber que si hay calentura, y la cara del enfermo està ni mas ni menos que quando staba sano, significa larga enfermedad que no se quita sin salir sangre por las narices, ó dolor en alguna parte. *Piquer tratado de las calenturas*, pag. 145.

dantur morbi contagiosi privatò caractere, nec-non effectibus identicis plerumquè insignes. D. *Jacobus Lind* qui duas admodum egregias dissertationes conscripfit circa contagionem præcipuè spectatam in morbis contagiosis qui apud classiarios seu navales exercitus grassantur, quàm-plurimos se vidisse refert contagiosâ labe tum à corporum ægotantium squalidis manationibus, tum à solis excrementorum effluviis contaminatos, qui tamèn nil nisi ægotantis cubiculum obiter transgressi fuerant, vel tantum adstiterant depositioni defunctorum in feretro, vel ægris allevandis in lecto, prò re nata, adjutorium præbuerant, vel iisdem latrinis confesserant &c.; atque de hisce animadvertit, illos plerumquè brevi post susceptum contagium conquestos esse, levemque sæpissimè dari contagionem quæ modò jam expositò corpora adoritur, vel saltèm morbos ab-indè pendentes, dum ritè tractentur, lethales nihil admodum esse. (1) verùm etiàm quam-plures vidit classiarios inter eos qui naves contagiò inquinatas nuperimè conscenderant, paucis ab excensione diebus eadem omninò febre peculiari quæ in navibus sæviebat, corripì; quod quidem iis contigit vel quia dumtaxat cibis sese ingurgitaverant aut pergræcati erant, vel rixas violentas cum fociis contraxerant. Præterea ex ducentis ægris qui, mense Decembris anni 1759, in suo nosocomio decumbebant, quique nupèr è navibus morbò contaminatis excensum fecerant, viginti & ultrà annotat qui eadem febris specie quæ in navibus quas conscenderant grassata erat, laborarunt; licèt cum nosocomium ingressi sunt, tunc temporis de morbis istius admodum dissimilibus conquererentur. Quidam nauta præ cæteris, qui in nave *Neptunus* dicta manus suam navale nupèr obierat, ob vulnus quod gerebat in tibia primùm in atrio sauciorum mundissimo repositus, inibi per dies decem degit ne ullam quidem aliam quærimoniam habens, nisi de iis quæ ad vulnus spectabant. Cum autem operam ut sibi vinum furtim adsportaretur dedisset iste, eoque multò inebriatus cum sociis effrenatè rixatus esset, posterâ die febre acutâ decubuit quæ, primâ fronte, inflammatoria illiusque intemperantiæ fructus visa est, ast quæ, tertiâ die, una eadem ac febris maligna navem è qua recens appulsus erat infestans, patuit.

(1) Two papers on fevers and infection &c. By *James Lind* M. D. Physician to the King's Hospital at hasslar near Portsmouth &c. Animadvertit autor, Eos qui per intus-susceptionem contagii, febribus contagiosis laborarunt, plerosque omnes ipsi confessos esse, primò contagionis appulsu, veluti percussos fuisse odore quòdam ingratisimo, odoris qui ex humo recens fossò ex halatur non absimili, quemque ad usquè ventriculi cavum descendere persentiebant; licèt tamèn odor iste minùs teter ac minùs nauseam movens visus p̄sis fuerit, fetore quem cadavera putrida spirant. Priores autèm hujus-ce insultus contagii effectus, levi ac per-brevi quòdam rigore & incommodo manifestantur. Non nulli tamèn ex iis qui sic contagiò tentati sunt, præfatum odorem cum odore straminis putrefacti comparant. Quandoquè etiàm odor iste propiùs accedit ad illum, quem latè diffundunt corpora variolis confluentibus correpta, quotiès ægri per cubile moventur, aut ibi ex alia in aliam partem versantur. Ut ut sit, prò cunctis hujus-modi morbis curatio in genere una eademque sit, nimirum in limine propineatur emetica, dein- de pressò pede ad vesicantia deveniatur (vid. *ibid.*)

Crises, illæ scilicet repentinæ morborum solutiones textum mucosum pariter affectant, sive generatim in exerendis conatibus criticis qui quôdam modo illius textûs lamellas erigunt, ejusque elaterium ac permeabilitatem adaugent restituunt, sive etiã privatim in edenda illa moliminis critici parte cui nomen *coctio morbi* inditum est; quæ quidem peculiaris coctio, comitem assiduam habet *coctionem humorum* ut appellant, quam fortè adhuc promovet, nec-non ad solida id est ad textum mucosum omninò prorsus spectat. Per illam autem morbi coctionem, universa quædam ac levissima fieri videtur in textu mucoso maturatio, aut veluti teneræ cujusdam resolutionis initium, textûs hujus-ce extimam superficiem vix tantum, ut ita dicam, molliens, liquans, cujus ope leniuntur ac debite relaxantur fibrillæ nerveæ quæ proindè faciliores ac liberaliores motus exerunt. Tali igitur industriã textus mucosus non modò humorum mitigationi vel contemperationi magnoperè in crisis oppitulatur, verum etiã portio quædam hujus-ce textûs ipsiusmet aliquandò, per molimen criticum, in coctione morbi liquatur, morbificisque commiscetur cum humoribus qui tunc eadem opera moventur in textu mucoso, quorumque exindè maxima pars à venis combibitur; *humor enim dum commovetur in omnes venas fertur, easque implet* (1). Sic ideò demulsi vel magis contemperati humores morbifici, hinc minùs lædunt sensum aut sensibilitatem organorum quæ pervadunt, quæque eorum excretionem absolvunt. En adhuc, in ista liquatione certæ cujusdam portionis textûs mucosi, quam ampliùs sola commotio febrilis inducere valet, atque in hujus liquaminis absorptione à venulis, habetis causam, originem limphæ tenacis aut crustæ mucidæ (vulgò *crusta pleuritica*) quæ in sanguine recens è vena misso luxurians, sæpissimè observare datur, cujusque conspectus, plurimis in morbis, meritò quidem à clinicis adeò peroptatur. Sic in morbo mucoso cujus historiam, ut jam vidimus, publici juris fecere celeb. *Roëdererus & Waglerus*, aliquandò *crisis in sanguinis gelatinam facta est* (2).

XLIV.

Metastases seu translationes illæ plùs vel minùs subitanæ materiei, jam coctionem aut revolutionem criticam expertæ, ex una parte in aliam seu in aliquam textûs mucosi *intermedii* partem irruentis, itidem adhuc ad textum mucosum evidenter pertinent. Constat enim absquè ipsius ope, vel demtis meatibus aut innumeris viis quas humoribus præbet illius permeabilitas, nullum prorsus his-ce translationibus locum dari; per eos enim solos aditus *natura sibi vias invenit*. Quo pacto igitur veritas illa sensibus ipsismet obvia, quæque praxi quotidianã frequenter adeò nobis perhibetur, in gratiam doctrinæ textûs mucosi non omnes adhucdum animos convertit? Janitoris nosocomii regii militaris uxor, paucis antè partum diebus de nonnullis incommodis leviter conquerebatur; nihilò tamèn minùs marem feliciter enixa est. Tertiã verum ex partu

(1) Hippocr. de morb. lib. IV pag. 506.

(2) De morbo mucoso.

die, igne, id est febre violentâ quam lacteam dicebant, quæque sub vespere cum levi pedum refrigeratione exacerbabatur correpta est. Ritè fluebant lochia, sed cum torminibus interdum sævientibus intermixta. Quinto die febris adaugebatur, erant que exasperata alia quæcumque symptomata. Sedimentò crasso & albicante lingua obducta vel conspurcata videbatur; Respiratio erat sublimis ac paululùm impedita, mammæque penitus collapsæ lacte prorsus vacuæ observabantur; quamvis tamèn, præcedentibus in partibus, mulier ista firmò corporis habitu prædita, lacte exuberanti ferè semper disfleret. In his circumstantiis, venæ-sectione è brachio celebratâ, emeticum propinatum fuit, ac deinceps opportunè exhibita sunt cathartica, aperientia, discutientia, levia diapnoïca & diuretica; tandèm laxitas alvi clysinatibus assiduò fovebatur &c. His-ce remediis junctò, ad calcem curationis, corticis peruviani decocto saturatissimo per septimanam prudenter adhibitò, remissa prorsus visa sunt symptomata, ità ut vigesimâ die ægrotans è lecto surrexerit, ac victus piscium aut carniùm parcâ manu concederetur. Interim noctes erant placidæ, negotiisque suis domesticis, quantum viribus poterat, mulier ista fungebatur. Continuò etiam fluebant lochia, verum parcè fluebant; lentè insupèr reficiebantur vires, pulsusque paululùm febrilis aderat nec-non contractus & concentratus, ad *abdominalem* vergens; interdùm etiam ægra de anxietatibus ac de doloribus colicis, etsi levioribus, querimoniam habebat, cum de improvise, trigesimâ primâ die quæ decima restorationis numerabatur, eccè dirissimis admodùm doloribus in fœmore sinistro per noctem corripitur, quos præcordiales anxietates, vomitus, animi deliquia, marmoreumque frigus in corporis habitu cum glutinoso sudore concomitabantur. Manè ægram invisentibus, tunc adesse nobis visa est malorum quædam allevatio quæ in dies accrevit. Ast fœmur inspicere properantes, illud cum toto crure ac pede monstròse tumefactum vidimus, ità ut penè reliquum corpus mole aut crassitie tumor adæquaret. Partes istæ dolore ac tensione adhuc tentabantur; vasa in superficie reptantia varicosa erant, & passim conspiciebantur maculæ latæ & lividæ quæ gangrenam minitabantur. In consilium vocatis duobus aliis medicis, convenit nobis cum illis de catharticis levioribus, paregoricis, discutientibus, saponaceis, diureticis, nec-non fotibus aliisque topicis idoneis; quibus omnibus cautè adhibitis omninò convaleuit ægra, ne relictò quidem tumoris vestigio. Morbus iste, ut patet, invitâ notabili symptomatum remissione, nondùm judicatione absolutus erat, cum scilicèt febricula aliaque incommoda perstarent, quæ futurum abscessum portendebant (1). Residebat, ad plurimam partem, materies in textu mucoso *intermedio* qui peritonæo adhærescit, nempe circum ovaria vel uteri ligamenta, præcipuèque in lumbis è sinistro latere, id est, in *laterum inanitate*; undè

non

[1] V. *Prænotion. lib. pag. 45.* „ Quibus febris assidua diutiùs cum securitate trahitur, si nequè ex dolore, nequè ex inflammatione, nequè ex alia ulla manifesta causa contingat, in iis abscessum cum dolore & tumore, præcipuèque ad inferiores partes sperare oportet *sprænot. coac. aphor. 71 pag. 138.*]

non rarò pedes dolore vel tumore afficiuntur ; ex *Hippocrate* (1). Materies illa, doloris stimulò , per mæandros textús mucosi ad extremitatem inferiorem extremò pede-tenús appulit, juxtà peritonæi productiones longè ab ipsius foco discedens, eaque metastasis critica ægrè salutì omninò fuit ; *bona sunt si à superioribus partibus ad infernas demittantur, præsertim verò optima sunt quæ ad inferna & infrà ventrem maximè & quàm remotissimè à morbo abscedunt* (2). Rursùs etiàm ex observatione *Celeberr. Piqueri*, cùm morbi materies circùm ilia assidet, tunc futuros abscessus ad partes infernas sperandum est, idque potissimùm dùm illis in partibus quicquam incommodi persentitur (3). Cathartorum & diureticorum præ cæteris actione, materies refuere fursùm coacta, per alvum & vias urinarum foràs ejecta est ; quodquidè non mirum videbitur, modò in mentem revocentur quæcumque fusè hæcenus egimus tùm de magno influxu peritonæi in textum mucosum in genere, potissimùm in hujus portionem quæ partibus infernis prospicit, tùm etiàm de ejusdem textús ipsiusque laminarum elaterio, quò cellulæ agunt suprà se invicem. Facta est insuper ista metastasis juxtà *rectitudinem loci* ; & quidè notatione dignum, rem ità fieri debere in quocumque dato abscessu critico salutari, id est *Diadoche*, quasi natura, dùm rectè operatur ac liberè progreditur, divisionem totius corporis in binas partes æquales, veluti lege sibi met imposità constantissimè servaret, huic religiosè auscultans.

Quidam nomine *Pernot* servus apud *D. Plagniol* qui propè januam dictam de *Lattes* habitat, febre ardente spuria *Piqueri* laborabat. Duodecimâ die, valdè remissa erant symptomata, multùmque imminuta febris ; verùm improvise adest notabilis difficultas respirandi cum tussi sicca, febre recrudescente, facie tumida, & præcordiorum contentione. Die decima sextâ, remissâ iterùm febre, de teste sinistro conqueritur ; adaugetur dolor quem excipiunt tumor & abscessus ; exin perfectè judicatus est æger. Hanc observationem jam annotatam legere est in *Tentamine de Pulsu* (4). Degebat verisimiliter istius morbi materies, in textu mucoso spatii intermediî geminos peritonæi & plevræ sacculos separantis, potissimùmque circà jecur & lienem degebat ; hinc diaphragma irritatum, hoc est spasmodicè affectum, naturalem hujus-ce materiei processum versùs colatoria abdominis arcebat, dùm illam, motù contrariò, partim urgebat in mucosum textum plevræ, ubi quamdam coctionem vel maturationis gradum adeptâ est, ad quam maturationem peculiaris influxus organicus pulmonum non parùm contulit. Ast dolor sinisterum testem adoriens, quamdam in textu mucoso prædictarum partium laxitatem induxit, demtà simul diaphragmatis irritatione,

f 2) „Quibus igitur ex laterum inanitate & lumbis initia ducuntur, iis pedes intumescunt. (*Prænot* lib. pag. 39) Ex purgamentis mulieribus ad pedes & lumbos perstringentes tensiones, suppurationes indicant „ (*Coac. Prænot* sect. II. pag. 205.)

f 2) *De morb. vulgar. lib. II. sect. VII. pag. 1002.*

f 3) También importa saber en qué partes han de salir los abscessos, y se conocerá que saldrán en las partes inferiores, si el fomento de la enfermedad reside cerca de los hijares; y si estas estuviessen sanas, y los síntomas de la cabeza prevalecen, entonces se ha de esperar el absceso en las partes superiores (*Tratado de las calenturas. pag. 146*)

f 4) *Essai sur le pouls. Observ. XXI. pag. 197.*

& ad præfatum scroti latus materiem adduxit. Sic ex *Hippocrate*, quandoquæ febres ardentes *testium tumore* judicantur (1); quam sententiam variis in locis vir ille summus confirmat. Animadvertit insupèr abscessus fieri *iis quidem in inferioribus partibus*, quos *circà præcordia inflammatio fatigat* (2); cujus postremi phænomeni existentiam apud ægrum nostrum arguebant præcordiorum contentio, pulsûsque *irritatio* notabilis, nec-non septi transversi spasmodicus affectus &c. Delata est materies in testiculum cujus tunica vaginalis, ut notum est, productione quâdam peritonæi suppeditatur, in vacuolum quod inter istam tunicam & albugineam observatur irrumpere nesciens; namquæ, ut peculiariter animadvertit *Clar. Percivall Pott*, (3) communicatio inter illud vacuolum & cavum abdominis brevi post natales omninò intercipitur; sed collecta materies in textu mucoso qui posticæ peritonæi superficiæ & plevræ adhærescit, ab una cellula in aliam, juxtâ peritonæi productionem, progressa est ad usquè scrotum, versùs quod meatus aut cellulæ textûs mucosi, doloris stimulo, convertebantur. Notandus hic etiâ venit, magnus ille *partes genitales inter & spiritales* consensus de quo plurimis in locis egit *Hippocrates*, præcipuè quod ad tussim, subortò testium tumore, discussam spectat. Massiliis, paucis ab hinc annis, novimus adolescentem in quo per dies aliquot tussim violentam & tumorem venereum in utroque inguine, alternatim sævientes observare licuit, nimirum silente tussi, illicò rursùs attollebantur inguinum tumores, hâc sedeunte, evanescebant; quodque silentio quidè non præmittendum, pulsûs characteres futuras morbi seu affectûs translationes distinctè prænuñciabant; quod adhuc-dùm testari valet adolescens ipsemet, prædictorum hisque respondentis eventûs non immemor. Sic ampliùs in isto nosocomio regio notavimus nonnullas pthyfes lethales, ex translatione humoris gonorrhææ virulentæ in pulmones &c. Paritèr etiâ visi sunt gravissimi pectoris morbi, discussis scroti tumoribus aut sanatis herniis supervenientes. [4]. His omnibus in casibus, *natura sibi invenit vias trans mæandros textûs mucosi*.

Mercator qui ad forum publicum decumbebat, ex morbo acuto pectoris empyematicus factus est. De salute quidè ægri desperabatur, dum pure rejectò per urinas, circà quadragesimum diem perfectâ judicatione est absolutus. Materies hujus-ce morbi empyematici, è textu mucoso plevræ in quo hærebat collecta [5], ad textum mucosum peritonæi promptè defluxit, &

[1] „Quibus in febribus ardentibus coxendicum dolor est, oculorum perversio, aut cæcitas, aut *testium tumores*, aut mammarum elevatio, hæc febrem ardentem solvunt. (De judicat. lib. sect. II. pag. 55.) Testiculi quoque contentio (in febre ardente) judicationis significationem facit (de rat. vict. in acut. sect. IV. pag. 396.)

[2] *Conc. prænot. sect. II. pag. 181.*

[3] A treatise on the hydrocele or watry rupture, &c. by *Percivall Pott* Esq. London 1773.

[4] „Sæpe ego vidi multos per hernias liberatos esse à gravibus affectibus ab empyemate, hydrope pulmonis &c. Undè si penitè sanetur, poterit multos morbos postea inferre. (Fallop. Observ.)

[5] Non semèl in his casibus materia plevræ inter & musculos intercostales coæcervata observatur. Vidimus in cadavere cujusdam empyematici pus crassum &

exin, continuatò processu, ad usque vesicam pervenit cujus cavum per absorptionis viam ingressa est. Decubitum istum materiei à pectore in ventrem inferiorem apud purulentos jamdudum observavit *Hippocrates* [1]; dixit insuper, cum pituita inter septum transversum & ventriculum concluditur, neque in alterutrum ventrem viam habet, iis per venas in vesicam pituita versa, morbi fit solutio (2). Omnes propè-modum *Hippocratis* interpretes, duce *Galeno*, viam qualis, in isto *Hippocratis* loco, per venas materiei purulentæ assignatur, assentiuntur; verùm quæritur an verisimile sit maximam puris copiam adeò celeriter à venis absumi, exindè devehì ad cor, tandèm per alias circulationis tramites ad vesicam deferri, idque omne fieri per brevissimum spatium temporis quod plerumquè infamitur in translatione materiei cujusdam abscessus, (partem remotissimam sæpius occupantis) ad vesicam? prætereà, ut observat *Machiolus Sennenfis*, fieri non potest ut purulenta materia cordis viscus & arteriarum capacities ingrediatur, quin valetudinarius syncopè aliisque gravissimis symptomatis aut morte intercipiatur, &c. [3] cur tandèm pus illud cum sanguine commixtum, in urinarias vias potius quam in aliud organum quodcumque irrueret? ex his igitur necessariò, ut videtur, confugiendum est ad textus mucosi doctrinam, ad sacculorum membranoso-mucosorum latitudinem, ad illorum productiones &c. Hâc solâ doctrinâ adhibitâ, lubens patet solutio vel explicatio omnium phænomenorum hujus-ce generis, quam alioquin obtinere frustra tentares. Cæterùm, de hac eadem questione mentem suam expressè aperuit *Hippocrates*; dixit enim, quæ per venas alvum, nervos aut cutem abscedunt, ad ossa medullam dorsalem aut alia quædam emissaria effluunt, qualia sunt os, pudendum, aures, nares [4]. In quo profectò videtur innuere id præcipuè fieri mediante Corpore cribroso, quod, voce *écroas*, hîc adhibitâ aliquantùm significat, quamque sagaciores interpretes per spiracula emissaria vertunt. Tullios & canales per quos quæ abscedunt corpus expurgant ait *Foësius*. Sic *tàs occéias tou encephalou écroàs* vocat *Galenus*, cerebri per quæ expurgatur emissaria (5) &c.

X L V.

Hic etiam notandæ veniunt solutiones abscessuum quæ per repentinas & improvisas evacuationes fiunt. *Clazomenius*, æger numero decimus in libro primo morborum vulgariū *Hippocratis*, febre ardente spuria *Piqueri* corri-

sub-viride pleuram intercostalem inter & pulmonem dextrum eâ copiâ collectum, ut in angustum coactus pulmo versusque mediastinum depressus, placentulam exiguâ crassitie æmularet. Plura hujusmodi exempla reperire est in eximia admodum *Historia Anatomico-medica* Illustrissimi *Lieutaud*, à Celeberrimo *Portal* Doctore medico *Monspelienfi*, paucis ab-hinc annis, edita, plurimisque observationibus locupletata.

§ 1) De morbo libro. II. pag. 476.

§ 2) Aphor. lib. VI. sect. VII. n.º. 54. pag. 1260. *Foes.*

§ 3) Vid. apud *Zacut. Lusitan. Medic. princip. lib. II.*

§ 4) De morb. vulg. lib. II. pag. 1004-1005.

§ 5) Vid. *Foes. Comment. in loc. citat.*

piebatur. Decimo septimò die, secundum utramque aurem tumor cum dolore subortus est. Per exordia ex lumbis & partibus superioribus dolere cæperat. Circà vigesimum septimum vehemens coxendicis dolor adortitur. Ad trigessimum primum alvi profluviò & urinis crassis, tubercula nondùm suppurata circà aures conquieverunt. Ex dictis in §. XXVII. not. 8. & in §. XL. facile concipitur pituitam ad partes supernas conscendisse, & trans mæandros textûs mucosi & vi attractoriâ doloris conscendisse, ibique parotidem, modo quòdam decretoriò excitasse; tandèm ad partes infimas, conversò spasmò doloris, iisdem viis in ventrem inferiorem incoctam adhuc descendisse. Solutio ista morbi in *Coacis* amplius memoratur. *Parotides in acutis suppurati expertes, funestæ; sed forsàn his alvi feruntur &c* (1). *Inter acutos, parotides potissimum in causis assurgunt, ac tùm si febrem lege criticâ non expellant nec ipsæ coquantur, nec sanguis fundatur è naribus, nec verò urinæ excipiant crassam hypostasim, moriuntur; sed abscessus ejusmodi non rarò antè residunt* (2). Cùm his aliquantulum congruit sequens observatio.

Celeberr. cujusdam Medici Lugdunensis uxor paululum melancholica, de præcordiorum anxietate, doloribus quandoquè intermixta, præcipuè circà hypochondrium dextrum, conqueritur. Silent ac delentur penitus affectus epigastrici, adveniente constrictione spasmodicâ laryngis, quam excipit tumor in parte dextra colli, malum magnitudinæ ferè adæquans. Discutientia, maturantia, suppurantia & alia hujusmodi per aliquot dies sollicitè adhibentur, sed frustra. Verùm motâ spontè alvò cum nonnullis torminibus, pituita multa vitrea ejicitur; hinc omninò conquievit tumor, & convaluit ægra. In hac observatione, præter ea quæ jam in præcedenti notavimus, animadvertendum est abscessum juxtà *rectitudinem loci* factum esse, vel juxtà provinciam organorum. Portio textûs mucosi actioni hepatis & partis dextræ diaphragmatis subdita, primum experta est succussiones quæ veluti reflexæ fuere ad latum dextrum colli, cui nonnullæ productiones plevræ inferuntur. Conversâ ad ventrem inferiorem meatuum textûs mucosi, nec-non motuum naturalium hujus-ce textûs directione, per datam scilicèt intestinorum irritationem, in hæc irrupit materies nondùm cocta. Ex hoc viscerum ex alterutro latere corporis appensorum influxu in textum mucosum ejusdem lateris, plurima sanè morborum phænomena dilucidantur. Quis enim, v. g., allucinari adeò valet, ut non disgnoscat varios existendi modos quos textus mucosus alterutrius lateris, ac consequentè humores suscipiunt, ex diversis affectibus quibus tùm hepar tùm lien aliquandò tentatur? Non aliis certè principiis nititur observatio *Hippocratis*, nempe in partem dextram magis quam in sinistram defluxiones fieri (3). Juxtà *Dodonæum & Carolum Pisonem*, *experientia constat in omnibus nephriticis ferè dolere renem sinistrum, in paucis admodum dextrum* (4) huc facile revocari possunt, quæ tetigimus in §. XVIII. de minori densitate, minori-que elaterio sinistrae portionis textûs mucosi cum dextra comparatæ, corpus

§ 1] Hippocr. coac. lib. 2. cap. 4. sentent. 5. pag. 107.

§ 2] Hippocr. in coac. Duret. loco citat pag. 110.

§ 3] Hippocr. de morbo sacro, sect. III. finis pag. 306.

§ 4] Vid. apud Carol Pisonem de morb. à Jeros. colluvie sect. 1. pag. 38.

ſpectando quatenùs in duas partes æquales diviſum. De his ſequentem obſervationem notavimus. Miles quidam in iſto noſocomio regio decumbens, ab uno circiter anno, ingenti tumore ſchirroſo teſticuli dextri laborabat. Subortò ulcere, denatus eſt penè maraſmo confectus, jàmque à plurimis diebus nubeculam inſignem in agnata oculi dextri referens. Sectò cadavere, pulmo dexter, pleura vicina & jecur in conſpectum venere tuberculis, laminis-ve ſchirroſis multùm conferta, textuſque mucoſus ejuſdem lateris humore quòdam lymphatico, ſubflavo, nec-non viſcido madefcens videbatur, viſceribus textuſque mucoſò lateris oppoſiti, prorsùs illæſis aut habitum naturalem referentibus.

X L V I.

Internorum plerorumque remediorum actionem quantum ad textum mucoſum dumtaxat conſideratam, non aliò fanè criterio rectè percipere valeas, niſi mediante mucoſi textùs doctrinà. Et meherculè alia ſunt, ut putà *vomitòria*, queis utroſque plevræ atque peritonæi ſacculos, nec-non totam mucoſi textùs molem, de proximo in proximum ad uſquè peripheriam corporis concutere datur, ac utiquè commovere partimque exprimere humores in hoc textu hoſpitantes; alia ſunt *Cathartica* quæ pro-ùt irritationem in teſtinis inducunt, ad eorum colatoria humores quoſcumque in textu mucoſo circumambiente collectos adducunt, modò tamen iſti ad motum convenientèr ſint expediti. Purgantia quatenùs in genere textùs mucoſi meatibus directionem verſùs in teſtinorum tractum magis concentricam impertiuntur, ampliùs ad hunc-ce humores ambitùs corporis trahunt. Purgans, v. g., propinetur datò quòdam ulcere in ſuperficie corporis aut fonticulò uberrimè ſuppurante, hinc brevi exſiccabitur iſte, ſufflaminatà ſuppuratione. Œdemata partes externas deturpantia, quotiès, purgantis actione, diſcuſſa omninò viſa ſunt? *C. Piſo* unius tabellæ diacarthami uſu aſcitem penitùs depulſam obſervavit (1). Quod verò ad alia remedia pertinet, qualia ſunt pleraque ut vocant *Alterantia*, agunt iſta dilatando, rarefaciendo cellulas poroſque textùs mucoſi, vel hæc-ce coarctando, corroborando, aut pravam meatuum directionem immutando &c. Jàm verò, fortàsè inquiet cùm plerorumque morborum materies in textu mucoſo hoc eſt extrà vaſa, vel in quibuſdam textùs mucoſi provinciis ferè ſemper reſideat, procùl à colatoriis in teſtinorum degens, cùm hæc materies certis dumtaxat temporibus à natura ipſamet determinatis moveatur, vel ad evacuationem niſi poſt aliquod tempus apta ſit, nec-non textùs mucoſi diſpoſitio peculiaris ad hanc-ce humoribus aptitudinem conciliandam, neceſſariò requiratur (v. §.XVIII & XLIII.), ex his profectò vanam & damnoſam qualemcunque methodum pronunciare lubet, quæ nihil aliud quàm purgationem & ſanguinis miſſionem clamat & anhelat, has evacuationes indifferentià in quocumque morbi tempore, vel in omnibus morborum circumſ-

(1) Cap. III. de morb. ventr. infer. à proluvie ſeroſa. pag. 333.

tantiis, nusquam lassata profundens (1), Dogmaque purgandum, saltè alternis, omninò diruendum excutiendum esse, tamquam exitiosum, barbarum & damnable dogma? ità profectò se res habet, nec quicquam, ut ex doctrina textùs mucosi patet, à naturæ propositis sic abest vel legitimæ medicinæ adeò adversatur, quàm illa turbulenta praxis omni ævo ab artis magistris merito damnata & nullibi Medicis Hippocraticis ferenda. (2)

XLVII.

Jam ex Hippocrate monuimus (§. XXX) succorum partem qui coctionem liquationem-ve coctionis subierant, aliquandò firmam hæere in textu mucoso præcipuè intermedio, atquè inibi commorari donec inspilletur & concresecat, quodquidem datò quodam spasmò vel inductâ attoniâ non rarò contingit. Atqui, ut jam notatum est §. XXVIII. & not. 4. præsentia illius materie sic in textu mucoso firmatæ, non potest quin motus solitos fibrillarum hujusque textùs ipsiusmet impediatur, disturbet prout mole vel copia crescit. Hinc etiàm naturalis ejus cavitatum directio pervertatur oportet, æquè ac processus naturalis humorum qui tum exindè necessariò depravantur; quæ quidem inordinationes variæ, cum sint in ratione reciproca molis aut voluminis materiæ fixatæ & loci quem ista occupat in textu mucoso, nec-non in ratione

[1] De hac inordinata praxi facile dijudicare possumus sequentibus candidè excerptis è dissertatione quadam de vulneribus propugnata, jam à plurimis annis, in hoc Lyceo medico. Sed quo tempore porrò purgandum in vulneribus quæres? Et quidè omni indiscriminatim tempore.... PURGABIS itaque vulneratos celebratâ venæ sectione, quolibet die indiscriminatim antequàm suppurationis consuetum tempus accesserit; PURGABIS transactò suppurationis tempore; PURGABIS quoque inter initia.... PURGABIS similiter ubi diarrhœa vulneratum invaserit; PURGABIS si sopore gravi corripitur, additis quoque moeblicis medicamentis; PURGABIS si delirio, PURGABIS si matibus convulsivis tenetur &c. (vid. cap. de cura. intern. vulner.) quid igitur, hi medici Hippocratem deidere & veterinarum appellare ausi sunt?

[2] „Illi ipsi expurgatores quibus nihil aliud in mentem subit, quàm vitiosa è corpore
 „pellere quasi manu ageretur, nequè obstarè quidpiam, non contenti sua illa
 „ninorativa, nunquam dimittenda expurgatione quam in ipso limine curationis per-
 „petuò moliuntur, omni morbi tempore, quin & singulis diebus purganti medica-
 „mento uterentur, si vellet ægrotus parere singulis diebus nullâ concoctionis nequè
 „alterius præparationis ratione habitâ. Nimirum hi omnia quæ de concoctione phi-
 „losophati sunt veteres, censent meras nugas. Tantùm spectant quæ de ventre exeunt,
 „æque quò sunt deteriora, eò meliùs actum cum ægrotò putant, cum interim plu-
 „rimorum corpora colliquant; hi sanè ferendi non sunt. (Francisc. Valles. method.
 „medend lib. IV. „Addit conterraneus Vallesii celeberr. Piquer, & el manà, el jarave
 que llaman aureo, y otras medicinas semejantes, nada aprovechan para curar la en-
 fermedad, porquè son poco eficaces para este efecto, y solo sirven para perturbar
 los movimientos bien ordenados de la naturaleza. Quien ha visto hasta ahora curarse
 una calentura ardiente exquisita con el manà, ò jarave aureo? Y cómo pueden
 estas medicinas sacar de el cuerpo el humor bilioso, productor de estas enfermeda-
 des, quando por lo comun està esparcido por todo el cuerpo, y en partes tan re-
 motas, que è tan sacra de la actividad de estas purgas? (Tratad. de las calenturas
 pag. 86.)

majoris seu minoris distantiae quæ fibrillas seu textum mucosum *organicum* & hanc-ce materiem interjacet, profectò morbos plus vel minùs graves plus minùs-ve difficiles cùm tempore producere debent. En fons vel origo plerorumque morborum *chronicorum*, quorum nonnulla exempla idonea hic afferre juvat.

Domina *Chapotin* in horto Domini *Belmond* decumbens, tumorem in abdomine penè lapideum, jam ab octo annis gerebat, qui loricæ instar partem anticam omnem abdominis convestiebat, nempe à cartilagine xiphoidea usque ad ossa ipsamet pubis, quique ex utroque latere ad ilia retrò protendebatur. Matrona hæc-ce insupèr insigni leucophlegmatia laborabat fædèque colore cutis impensè deturpabatur. Exceperant affectus isti hemorrhagias uterinas quas ex terrore, inassuetis admodùm laboribus & abortu, per obsidionem oppidi dicti *Le Fort St. Pierre* apud Martinicanos, ubi tunc degebat ista, diutiùs perpeffa erat. Hujus-ce ingentis tumoris crassities, quantum digito comprimente dignoscere potuimus ubi paululùm liquari cepit in parte superiori, pollicem unum & dimidium ferè adæquabat. Remediis ad majorem partem è plantarum venenatarum familia depromptis, sexdecim mensium spatio indefinenter adhibitis, perfectè sanata est. Jam verò, tumoris hujus-ce materies, ex irritatione uteri & epigastricæ regionis in alia viscera contermina propagata, ortum ducebat; si quidèm ex his viscerum intemperiebus superfluxit humor, cùm in nutrimentum converti non posset. Quaproptèr ad textum mucosum harum-ce partium primùm adductus, in hunc continenter profusus est, & exin à cellula in cellulam progrediendo, spatium quod musculos anteriores abdominis & peritonæum inter-jacet, totum conferfit inibi concrefcens. Illud testatur processus liquationis materiei, quæ liquatio superiùs, nimirùm à cartilagine ensiformi, incòhata, exin ad usquè uteri ligamenta & vicinia sensim progressa est ubi tardior ac difficilior observabatur. Hic enim per aliquod tempus, jam antè penitùs discussò tumore partis anticæ abdominis, durities quædam insignes tactù percipiebantur, quæ tandem omninò discussæ sunt. Hinc etiam pituita alba detinebat & totum corpus tumore albò intumescebat, cùm pituita hæc superabundans minimè expurgata, in ejus carnes verteretur (1). Etenim textus mucosus *intermediarius* ambitùs corporis, æquè ac motuum internorum & externorum antagonismus, ex morbi diurnitate pessundabantur.

Dno. *Deloze* octogenario qui propè magnum fanum habitabat, altera erat duritiès schirofa pollice unò crassa, nil admodùm indolescens, totumque hypogastrium occupans. Senex iste frequenti urinæ profluvio (id est *diabete*) ab aliquot annis tentabatur. Circà diem decimum febris cujusdam exacerbantis, cruentas simul & mucosas urinas uberrimè profudit, tantaque copiâ ut stragula ac lintea quæque cubilia his summè conspurcarentur, hæcque non sinè levi quodam sensu doloris in ductu vrethræ reddidit. Postridiè ventrem ægrotantis contrectantes, dimidium omninò hujus-ce duritiæ usque ad lineam albam liquatum mirè observabamus planèque discussum, ne relictò minimo quidem vestigiò. Quinque elapsis die-

133 Vid. Hippocr. affect. lib. sect. V.

huc altera pars duritiæ quæ hæcenus integra perstiterat, eundem habuit exitum; tota scilicet de repente liquata irruit in urinarum laticem, quæ utique mucosæ simul & cruentæ, ac uberrimæ proditæ sunt. Durities hæc, ut luculenter nobis patuit, in sua parte media per albam lineam veluti scindebatur in duas partes admodum æquales; quod quidem phænomenum fuit naturaliter ex peculiari constrictione laminarum textûs mucosi, in eo corporis loco potissimum observanda, ut notavimus in §. I X. Hærebat materies in textu mucoso peritonæum intèr & musculos abdominis concreta; febre verò liquefcens intùs ad usquè vesicam permeavit, trans mucosi textûs meatus.

XLVIII.

Præterea casus alii dantur in quibus mucosus humor in textu mucoso quem confertit hospitans, quemdam fortitur peculiarem exitum qui quidem hic loci notari meretur; casus dicimus, in quibus humor iste in purulentiam, progressu temporis, vertitur, mediante scilicet coctione quâdam molli, lentaque, quam vel in textu mucoso vel in vasis experitur, absquè ulla omninò febre saltèr notabili. Deindè materies sic alterata, vias sibi ipsimet sternens, ad privata quædam emunctoria defertur, per eaque foras expellitur. talia apud eos observantur qui *suppurati sine febre* vulgò dicuntur. *Hippocrates* de iis meminit qui pus copiosum citrà febrè expuunt, hujusque phænomeni causam exponit, tanquàm observatorum facilè princeps qui observata quæque secùm ipse profundè reputavit. *Qui pus copiosum citrà febrè expuunt. . . . hos*, ait ille, *immodicis corporis exercitationibus & laboribus addictos, & cum juvenes essent operas exercuisse necesse est. Deindè, dimissis laboribus, molli carne & muliùm à superiore differente expletos, tam longè inter se dissidentem corporis habitum habere, ut pristinus cum eo qui postea accrevit nulla in re consentiat* (1). Similiter adhuc *Aetius*, novimus autem quosdam citrà febrè suppuratos ex seroso aut pituitoso humore ex reliquo corpore, in vacuum thoracis delapso, isticque putrescèto (2). Idem ex magno *Hippocrate* repetit magnus *Ballonius* (3). Asserit insuper, se vidisse totum systema venosum pure refertum, & observationem asert cujusdam mulieris quæ per octo menses indefinenter *urinas crassas materia albâ & purulentâ plenas* reddidit; quidam, addit ille, *abscessum in renibus esse existimabant, sed contrà, materia illa subibat venas jam coctâ, putrescèta (ut verbò antiquorum utar) & mitificata, & hypostasim multam faciebat.* Quædam adhuc valdè analoga aut vix dissimilia refert *Celeberr. Hænius* (4), quamvis tamen ne verbulum quidèr addat de autoribus superius

11] *De natura homin. sect. III. pag. 230.*

12] *Tetratib. 2. serm. 4. cap. 65. de pector. suppur.*

13] „Qui solita relinquentes munia, se otio ac desidie dedunt, illi pus, (id est mucum crudum qui, post aliquam elaborationem, pus ipsum mentitur apud *Galenum*), excernunt per os è pectore, per urinas, per alvum. *De Urinar. Hippostas pag. 247.*

14] *Ratio med. tom. I.*

perius laudatis. Probabile est quod in casibus memoratis, recens humor alibilis seu mucor nutritius rectè mucoso textui adæquari nequeat, hunc scilicèt renovare seu convenienter enutrire non valeat; undè veluti quidam novus ac extraneus textus mucosus efformatur, quemadmodùm efformari vidimus (§. XXXV.) apud eos qui è solo patrio, in aliud migravere. Hoc est (ut res eadem aliis verbis significetur), molli carne & multùm à superiori differenti expleti, tam longè inter se dissidentem corporis habitum habent isti, ut pristinus cum eo qui postea accrevit nulla in re conveniat. Non aliter etiàm, ut conijcere est, Cuniculi experiment. IV. textu quòdam mucoso fictitio, per dies aliquot sustentati sunt. Porrò succi isti mucosi vix adhærescentes in textu mucoso luxuriant, ibique morâ, calore &c. coctionem seu elaborationem quamdam subeunt quâ vertuntur in pus. Sicuti verò pus istud nullâ interveniente febre efformatum est, ità dentâ omninò febre paritèr expurgari valet; quodquidem fit per vesicam aut per pulmones, potissimùm verò per istos qui pus vehementer attrahunt, nempè succussionibus validis quas textui mucoso magnum plevræ sacculum ambienti inducunt; non secus ac videmus tum istis plevræ succussionibus adauctis, tum pituitæ redundantia dum Eurus spirat, paroxifmos apud nonnullos asthmaticos recrudescere. Prætereà cum *Martiano & Ballonio* animadvertendum est, pus istud, ut rectè *Hippocrates* intellexit, jam in mucoso textu confectum esse, antequàm ad vesicam aut ad pulmones adducatur, quæ organa nil nisi emunctoria huic præbent; statim à principio matura expuuntur quæ, puris nomine, hoc loco intellexit *Hippocrates*, ait *Martianus* (1); dum è-contrâ perperàmque dicat *Aëtius*, pus in pulmonibus fieri, nempè *istuc putrefacto* . . . Notare etiàm expedit, pus istud neutiquàm assimilandum esse puri tabidorum & empyematicorum quos febris lenta perpetuè tenet, ut pus ejectum per urinas absquè ullo dolore, non idem profectò est ac illud quod ex ulcere renum provenit (2). Deniquè tandèm ex his colligi potest, quanta cautio adhibenda sit in ablactandis puerulis. Quàm-plurimi enim morbi quibus ætatula ista conflictatur, ex incuria parentum aut nutricum circa victum ablactatorum, evidentissimè pendent.

XLIX.

Plurimi hydropes non aliundè quidèm enasci videntur, nisi ex hoc pravo habitu textus mucosi, qui habitus vicissim inducitur affectionibus viscerum quas *intemperies* cum veteribus appellare juvat, præcipuè viscerum epigastri-corum quæ subindè magis magisque pituitâ ingurgitantur, fiunt que pari passu ad debitam istius coctionem inhabilia. Hæc autem pituita gravans viscera vel in aquam aut serum vertitur, ope caloris colliquantis, ut sentit *Hippocrates*; vel pars ejus in textu mucoso aut ejus cellulis quasi defixa & increastata, partem aliam aqueam è penu suo ejicit quâ circumdatur (3). Ex alia parte, repressâ perspiratione & everfò ad majorem partem textus mucosi teno, humoris aquei latex adaugetur eò magis quod potus ad hæc viscera deferatur,

[1] *Comment. Quicumque pus multum spuunt citrà solum vers. 233.*

[2] *V. Martian. ibidem,*

[3] *De morb. lib. VI.*

nequè vesica probè transmittat (1), ac veluti resiccata sit non rarò membrana peritonæi. Humore istò adimplentur potissimùm lien & omentum; plerumquè etiàm *rumpitur omentum* & in cavum abdominis effunditur humor. *Sin minùs isthùc solum circà ventriculum volutatur* (2), id est in spatio sacculorum plevræ ac peritonæi intermedio, undè minima occasione datà, præsertim verò dùm à dolore attrahitur, ad inferiora quàm-facilè irruiat. Hinc patet cur *Hippocrates* voluerit, ut *aquæ inter cutem indicia circà ventriculum solum consistant* (3); at verò, addit ille, *circà ventriculum solum aqua inter cutem istam ob causam oritur*, non aliisque datur *hydropis ortus* (4). Et reverà certum est plurimos hydropicos de regione epigastrica conqueri, longè priùs quàm abdomen in tumorem sensibilem attollatur, aut partes inferiores œdemate corripiantur. Certissimum itidè est suprà dictam epigastrii regionem, sæpiùs tunc temporis intumescentiã quadam pastacea notabili tentari, atquè ibidè non leve incommodum persentiri. Apud cadavera hydropicorum, omentum ferè semper observatur corruptum aut insignitè maceratum, flaccidum; pluraque alia simul regionis epigastricæ viscera infarctibus lymphaticis vel obstructionibus obruta conspiciuntur. Juxtà experim. III. (vid. experimenta) aqua per corporis habitum immissa, in Epiploon magna copiã efluxit. Sic ope doctrinæ *Hippocratis* peculiari doctrinã mucosi textus magis magisque illustratæ, spontè adhuc enodantur phænomena quæcumque in sequentibus observationibus notata.

Prior quidam Carthusianorum jam à nonnullis annis palpitatione cordis laborans, podagrâ in pede sinistro corripitur; tumore œdematodæo brevi intumescunt pes, tibia & femur, quo factò sensim remittitur palpitatio; ast tumor & dolor paulò post minuuntur, aquã tanquàm ad superiora remeante, & pari passu reddit affectio cordis.

Quidam miles scorbuticus ulcera patitur in parte superna œsophagi *Pharynx* dicta, quibus eroduntur paristhmia & velum palati. Curatione idoneã, sensim ulcera evanescent; sed brevi post, adactò dolore in epigastrio, multùm conqueritur æger; adsunt insupèr ventris tormina, quibus sedatis tumor aqueus ventrem & inferiora adoritur. Elapsis circiter diebus duodecim, ulcera oris denuò recrudescere videntur, & tumor aqueus ad maximam partem in inferioribus minuitur. Tandè aquã ad pectus irruente brevi suffocatus est æger.

L.

Hæc autè pituitæ conversio in aquam aut serum ab *Hippocrate* excogitata, minimè quidè fictitia est, quin potius observationibus comprobari videtur. Sic, ut jam vidimus, pituita liquefcit in capite & aquæ formam induit (5). Sic in textu mucoso thoracis collecta liquefcit, & in aquam vel

f 1) De morb. pag. 514 & 515.

f 2) Ibid.

f 3) Ibid.

f 4) Ibid.

f 5) „Quod colliquatum est in aquam vertitur, foris cerebrum ambit, & circum-
circà alluit. | De morbo sacro pag. 307.

serum non rarò convertitur ; undè hydropes pectoris observantur imò & paraly-
ses à defluxu humoris catarrhalis , pituitosi in pectus, vel à rheumate neglecto
aut saltèm malè curato. Prò millenis sit *paradeigma* sequens.

D. *Raoux*, septuagenarius ac temperamentò phlegmatico præditus, qui
non longè à foro publico *magnum fanum* dicto habitat, tussi violenta diù noc-
tuque, mense februariò proximè elapso, tempore jamdiù australi & humido,
vexabatur, ex defluxione humoris catarrhalis in pectus dextrum. Omnem
prorsùs therapeiam, dietam & alia quæcumque idonea pertinacitè respue-
bat. Die decimo octavò, sub vespere, brachii & femoris dextri resolutione
corripitur, cum sensu distractionis dolorificæ qui obliquè, è capite humerì
dextri, ad usquè xiphoideam cartilaginem pectus decurrit; eoque adedò dis-
distorquetur æger, ut resupinus lectoque defixus jacere cogatur. Adfunt insu-
pèr dolores in lumbis & in femore. Interim ne levissimam quidèm capitis
offensionem experitur, atquè rationis & excellentissimæ mentis ut antea
compos, constantè se habet ægotans. Propinatis emeticis, catharticis,
cephalicis, discutientibus, enematis, fricationibus aliisque hujusmodi,
femur aliquantulum restituitur. Ad thermas Bellilucanas delatus, ibique potu
aquarum, balneatione & duciis usus, brachium & manus tumore œdema-
tosò intumescunt; sed exin faciliùs quàm antea partes has-ce movere valet
æger, & dolor distractoriùs è pectore prorsùs dispellitur, qui tamen semper
viget quasi defixus in humero. Jàm verò inpromptu est 1°. Quod irritatio à
fero acri distillante in pulmonem dextrum priùs inducta, strangulationem
in textu mucoso & plevra ejusdem lateris subindè produxerit, quæ strangu-
latio præfatis distractionibus dolorificis sàt supèrque indicabatur. 2°. Quod
hæc strangulatione quasi inflammatoriâ magnam pituitæ copiam attrahente,
hæc iterùm causa cum priori conjuncta nervos brachiales admodùm ægrè
affecerit. 3°. Quod serosa colluvies capitis in ductum osseum vertebrarum se se
propagans, noxia fuerit potissimùm nervis qui emergunt è latere partis in-
fernæ medullæ spinalis femorem totamque tibiam &c. animaturi, quique
sunt totidem propagines prædictæ medullæ. Remedia priori locò adhibita,
infimarum partium affectionem partim dispulerant, quia materies inibi tenuior
ac mobilior erat; ast cum thermæ Bellilucanæ initium coctionis in pituita
textum mucosum lateris dextri thoracis conficiente, movissent, hinc discussa
est strangulatio, & ex æquò pituita liquefacta conversa fuit in serum vel in
aquam quæ, è cellula in cellulam irrependo, effusa est in brachium, undè
allevatio nervorum huic pertinentium. Jàm monuerat *Hippocrates*, quod cum
sanguis à pituita fuerit *superatus*, *congelatur ut proindè partes illæ in quibus
corruptus sanguis fuerit, ad motiones impotentes evadant. In partem autem dex-
tram magis quàm in sinistram defluxio fit* (1); -cujus postremi phænomeni, ex
Hippocrate, ratio est *quia venæ ampliores sunt & plures quàm in sinistris* (2);
quod insupèr explicari facilè potest per elaterium majus quò donatur textus
mucosus hujus lateris, & firmiorem naturæ consuetudinem ex validiori par-
tium correspondentium exercitatione. Dixit etiàm vir ille immortalis, *valdè*

{1} De morb. sacro pag. 306.

{2} Ibid.

senes autem cum supervenerit hic morbus, idem interficit, aut parte aliquâ resolutos reddit (1). Notum est denique *Hippocratem*, pro causa proxima seu materie doloris ischiadici, voluisse serum in capite superabundans, quod exin canalem osseum vertebrarum subeans, medullam spinalem ad usque nervum ischiadicum ejusque ramusculos perfundit (2); quæ quidem doctrina nupèr ab illustrissimo *Cotunnio* non tantum, præmissis experimentis, adoptata fuit, ut videre est in eximio suo opere de *ischiade nervea*, verum etiam miris admodum curationibus quas præstitit autor confirmata, applicatò scilicèt, juxtà methodum antiquorum, vesicante vel cauteriò circa caput fibulæ, in quem locum insignis nervi ischiadici ramus excurrit, cujus methodi præstantiam non semel experti privatim nosmetipsi asseverare possumus. Addendum insupèr est, *Carolus Pisonem* plures brachii paralyses observasse ex *compressione refrigeratione-que*, ab aqua in thorace stagnante, *intercostalium musculorum à quibus ad brachia derivantur nervi*. Sic enim, pergit ille, pulmone inflammato brachium resolvi observavit *Hippocrates* (3). Si vehementer inflammentur appendentes utrinque pulmonis partes ut in latus incumbat, resolvuntur ea parte corporis, ait venerandus *Senex* (4).

L I.

In hac pituitæ degeneratione vel conversione in serum, hujusque coacervatione, nec-non in memorata viscerum intemperie, hoc est in tonò textûs mucosi & fibrillarum depravato, reperire est causam proximam fluxionum ferosarum quæ infinitos penè numerò morbos pariunt. Et quidem supponatur, v. g., quodcumque viscus aliquâ intemperie affectum, sive ex constanti irritatione vel diuturno spasmo quò tandem alteratur aut enervatur textus mucosus, tanquàm exindè resiccatis aut labefactatis ejus laminis, sive à quacumque alia causa plus minus-ve notabili, certè enim textûs mucosi motus, œconomia in genere plus minus-ve tunc temporis perturbabuntur; atquè proindè humores vel circa viscus illud in textu mucoso *intermediario* volutari, vel in illius textu mucoso proprio congeri debere pronum est. Tandem in utroque casu, profectò erunt malè dispositi aut pravè adæquati humores isti, mucosaque imprimis eorum portio depravabitur immutabitur que, saltèm ex parte, in serum plus minus-ve tenue & acre, nimirum juxtà facultates huic visceri proprias & quod ei obtigit munus. Serum autem istud, quò viscus aut illius textus mucosus gravatur, *vel quocumque fors tulerit fluit, potissimum autem ubi quid valdè super-tumefactum fuerit, hanc ob causam fluit humor qui contineri non potuit effluit, fluitque quocumque datum fuerit* (5); id est, suo proprio pondere diffluet humor ille per textûs mucosi meatus, atquè vel in partes vicinas irruet, vel in eas quibuscum pars ægrotans sive naturâ sive con-

[1] De morbo sacro, pag. 306.

[2] „Alius morbus ex defluxione capitis per venas in spinalem medullam, cum indè ad os sacrum impetu fertur, spinali medulla eò fluxionem deducente, & in coxendicum acetabula deponente (de Glandul. sect. III. pag. 273.)

[3] Vid. Sect. III. cap. VII. morb. thorac. intern. ab illuvie serosa pag. 243.

[4] Coac. prænot. aphor. 400.

[5] De loc. ic homine pag. 411.

fuetudine consentit. Non aliter vidimus serum è capite in oculos, aures, colli glandulas, pulmones, stomachi vicinia, partesque alias inferiores defluere, quarum omnium mucosus textus meatus patentiores præbet, ac parcius quàm textus mucosus proprius encephali irroratur (1). Quandoquè verò dùm organò quod cum viscere affecto consentit serum attrahitur, ad illud defertur (2), ut v. g., cùm jecur, lien aliaque viscera epigastrica ad partes superiores dimittunt (quod plerumquè fit juxtà rectitudinem loci); vel eadem opera ad tertiam corporis regionem, id est ad textum mucosum *intermedium* ambitus corporis, serum appellit &c. Jàm verò portio textus mucosi *intermedi* quam permeat fluxio actu sese movens id est ex una parte in aliam migrans, fluento humorum aut fluxionis quòdam modo obsequitur; hoc est lamellarum textus mucosi elasticitas ejusque pororum aut meatuum directio, huic-que humorum fluento obsecundant cedunt, donèc idoneis auxiliis, præsertim revulsionibus, derivationibus, evacuationibus, interceptionibus, affectus isti quos textus mucosus patitur in suo existendi modo, tollantur penitus aut emendentur. Talia eadem nos verbis propriis edocet medicinæ Parens dùm ait, *omnino autem fluidis factis fluxionibus, fluidus etiam fit locus in quem fertur, quoad fluxionis viæ præ gracilitate compressæ fuerint* (3).

L I I.

Ex dictis facile colligi potest, quantum *Ustiones* vel *Cauteria* (4) conducere

§ 1 J „Cùm autem inferiores partes sicca evaserint, superiores verò humidæ...
tùm sanè sicca corporis pars humorem ex capite ducit, simulque meatus ei quæ
ducit magis patent, quàm ei à quâ ducitur (*Hippocr. de loc. in hom.*)

§ 2 J „Altera enim pars ad alteram delegat in corpore ubi singulis, plusquam op-
portet affuerit, & continere non potuerint. (*Hippocr. de morb. mulier.*)

§ 3 J *De loc. in hom.*

§ 4 J De Ustionibus hic animadvertere expedit, quod Celeberr. *Haenius* ustiones cranii penitus evertere, id est è censu magnorum præsidiorum omnino prorsus expungere contendat, ex eo quod in duobus vel tribus tantum casibus quos refert, (*vid. Ratio med. tom III. cap. VI.*), res ipsi infelicissimè successerit. Verùm quærere liceat 1º, an ex duobus tantum infortuniis, aut ex binis observationibus obiter captis methodum quamdam per-utilem hætenus habitam, nec-non omni ævò à famigeratissimis in arte viris feliciter institutam, *damnosam* pronunciare decet? 2º. An operatio qualis à mòx laudato viro describitur, cautelas requisitas omnes, legitimam que operandi methodum complectatur? Quod ad primam quæstionem attinet, sapientis & æqui rerum æstimatoris profectò nobis esse videtur, nil, nisi post congestas observationes, ut aiunt, *contradictorias*, & depositò omni quocumque præjudiciò peractas, de alienis observationibus judicium facere, præsertim quoties infinitis penè numero præstantibus viris, inter quos summi artis Proceres, contradicendum est. Dolendum sanè nonnullos alioquin magnæ doctrinæ viros, ab ista regula, hodiernis temporibus, justò longius aberrare. Hi namquè experientiam & observationem ad normam notionum suarum & peculiaris quem sibi fingunt *Epilogismi* redigi contendunt, undè facta quædam practica summi momenti, fortè quatenus ab aliis allegata, licet tamen è fonte græco cadant, vel merò dumtaxat ratiocinio, vel unica aut altera perfunctoriâ observatione diruere acriter allaborant, posthabitis diuturnis observationibus clinicis, nec-non millenis ac gravissimis testimoniis quibus sulciuntur aut perhibentur ista; dùm aliundè sua tanquam ore divinò ipsomet præ-

debeant plerisque in veteribus fluxionibus, sive quamdam in textu mucoso strangulationem efforment, quæ mittentem aut retinentem organi fluxionis actionem superat, sive erigant vel propius admoveant textus mucosi lamellas ac proinde istius aut viscerum tonum restituant, sive etiã meatuum aut cellularum illius textus directionem immutent & ab internis ad exteriora humores attrahant, vel contra rectitudinem loci quam, ex consuetudine naturæ, subsequuntur isti attrahant, sive tandem iis fluxionis humoribus emissarium aut stillicidium quoddam, saltẽ per aliquod tempus, præbeant, quò corpus utilitèr expurgatur (1). Non aliter *fonticuli* & *setones* ut auxilia præ-

cepta proponunt, hisque sive praxim sive theoriam dirigi sibi, absque ulla controversia, volunt, in hoc quasi Dictaturam artis, nescio quò jure, sibi arrogantes. Quod verò ad alterum quæsitum, in limine notabimus, 1º, tegumentis prius separatis periostæum abrasum fuisse in operatione Clar. *Haenii*; quæ quidẽ methodus, licet à nonnullis forsã commendata, nihilominus & ratiocinio & experientiæ repugnat, nec non quã plurimum sapientissimorum in arte virorum praxi adversatur. Enim verò in his circumstantiis non subitanæ non violentæ revulsiones, derivationes, aut evacuationes movendæ sunt, sed potius lentæ, lenes ac perennes obtinendæ; quod quidẽ juxtã finem propositum rectius absolvi non potest, quã per suppurationem quæ sanè in carnibus movenda est, nequaquam verò in ossẽ. Hinc patet calvariam ipsam-met immediatè, id est periostio denudatam, vri piaculum esse; solæ carnes urendæ sunt periostio tenus, ferè intactò ossẽ; tunc omni periculo vacat ustio, mirabiles que effectus præstare valet; sic *moxam* non semel in vertice capitis, contra cephalalgiam rheumaticam pertinacem, rasã tantum-modò parte, cum pleno successu adhibuimus. Non mirum itaque læsas fuisse meninges in operatione Cl. *Haenii*, quem casum ferè semper lethalem, modò supra tegumenta vramus profectò vitabimus; carnes enim vim ignis infringunt & innocuam, quantum ad meninges, reddunt. 2º. Unicum dumtaxat cauterium in suis ægrotantibus adhibuit Professor *Viennensis*, nec diù fovere potuit suppurationem cum vel pauca vel nulla esset. Atqui plura cauteria simul adhibenda sunt, juxtãque tractum suturæ coronalis ex utroque latere, nimirum inchòando à parte media seu in occursum *[commiffura]* suturæ sagittalis cum coronali *[Fontanellam* in pueris vocant], & hęc loci levitèr vrendum est; deindè fovenda est suppuratio per aliquod tempus, vulneribus aliis post alia lentè que coeuntibus. De cæterò experimenta in calvariis cadaverum capta, nil ad rem facere nobis videntur; & reverà sagacissimus *Batt* & nosmetipsi non-nulla eadem experimenta habemus quæ cum experimentis *Haenii* minimè conveniunt; præterea quotidie canes innocuè supra frontem vruntur, quod Gallicè dicitur *Flatrer*. Addendum, quod supra caput cauteria minimè imponenda sint, quoties organum istud morbi materie, ac, venia sit verbo, connaturalisatione quãdam debilitatur. Præterea sollicitè percontari necesse est, priusquam ad talia auxilia confugiamus, an caput sit pars mittens, aut pars accipiens. Cavendum quoque ne ferrum adeò candens vel calefactum sit, ut cerebrum offendere possit; quæ cautio potissimum à nostris *Arnaldo de Villanova*, *Guido de Cauliaco*, & ab optimo *Lera* expressè notata est. (Legatur, amabo, opus aureum hujus-ce postremi Autoris, Chirurgi Cubicularis Hispaniarum Regis, qui per quadraginta propè modum annos cauteriorum artem felicissimè exercuit.) Tandem cauterium exile, formã que *olivari* in extremo donatum, cannã seu vaginã argentea obducatur, atque Ustio plus aut minus profundè instituaturn juxtã ætates varias. Jam verò, an Ustiones capitis meritò increpet Celeberr. *Haenius?* videant peritissimi & sapientissimi Clinici quos penès judicium esto.

(1) In adhibendis hujus-modi præfidiis indicationes, ait *Lera*, sumantur à loco quem occupant humores quorum evacuatio promovenda est. Considerandum etiã utrũ humores isti quiescant aut moveantur in parte; quod si moveantur, tunc nul-

tantissima meritò prædicantur, quatenus per *carnes perspirabiles*, id est per corpus cribrosum, lentè derivant ac evacuant humores qui textum mucosum cujuslibet organi, præcipuè textum *intermediarium*, gravant, vel qui in aliam quamlibet partem præcipuam se conferunt. Hæc autem derivatio & evacuatio lentæ ac continentes, sublevant cum tempore, imò & tuentur organa affecta, prout directionem meatuum sensim commutant, atquè assuetudinis vi nec-non actione reciproca & assiduâ cellularum aliæ in aliam, quædam versùs fonticulum vel setaceum attractionem efformant. Ea etenim est mucosi textûs conformatio ejusque universalis communicabilitas, ut omnes quicumque humores in vicinio fonticuli degentes, motûs istius directionis aut *tendentia*, ex optimo *Lera*, fiant participes, atquè hunc motum, *paulatim factâ accessione* (1), remotioribus humoribus communicent, qui tali industria viis assuetis divertuntur. Porrò hæc circumstantia, dum hujusmodi præfidiorum effectum profundiorum reddit, hunc scilicet ad usquè intimas & abstrusiores corporis partes adigens, huic quicquam *revulsorium* super-addere videtur (2). Interim derivatio & evacuatio quas præstant fonticuli, sat citò quandoquè obtinentur, nempe quotiès humor organum quodcumque vel textûs mucosi portionem aliquam infestans, ad evacuationem aptus est, atquè fonticulus juxtâ rectitudinem loci, ut decet, nec-non proximè locum affectum, quantum fieri potest, adhibetur.

D. *Avinen* uxor, non longè à Delubro *Divi Petri* decumbens, ulcera depascentia in utràque tonsilla, jam à pluribus mensibus, gerebat quæ nullis cedere poterant remediis. Adhibitò fonticulo super brachium dextrum, viginti ferè dierum spatiò prorsus evanuit ulcus ejusdem lateris; ast persistit alterum ulcus cum impediret constrictio vel decussatio laminarum textûs mucosi juxtâ *Raphæum* generale corporis excurrens (vid. §. IX.), ne derivatio & evacuatio ad ulcus sinistrum protenderentur.

LIII.

Nonnulla alia dicenda profectò super essent circa tonum mucosi textûs peculiariter labefactatum in tunicis ipsismet vasorum, undè varices, fluxus varicosi, aneurismata, quidam hydropes &c., sed manum de tabula ponimus cum rumor ubiquè sit REGEM NOSTRUM DILECTISSIMUM variolis laborare. Hòc nuntiò solutis aliis quibuscumque curis, de morbi natura & exitu mirificè sumus solliciti omnes quicumque medici, nec-non affectûs naturali quâdam copulatione, sævissimo dubio franguntur animi civium omni generis. Etenim in *Monspeli* civitate Medicorum patria, quislibet etiàm ar-

lus quidè nec revulsioni, nec derivationi, nec interceptioni locus est, sed tantum evacuationi immediatæ, videlicet in ipsamet parte, & vice versâ. Hæc autem doctrina vix discrepat ab illa quæ in præscribenda sanguinis missione dirigere debet, servatò tamen discrimine inter morbos acutos & chronicos notando. (V. *Practica de fuentes* &c. cap. VII.)

[1] *Hippocr. Epidem. 6. sect. 2.*

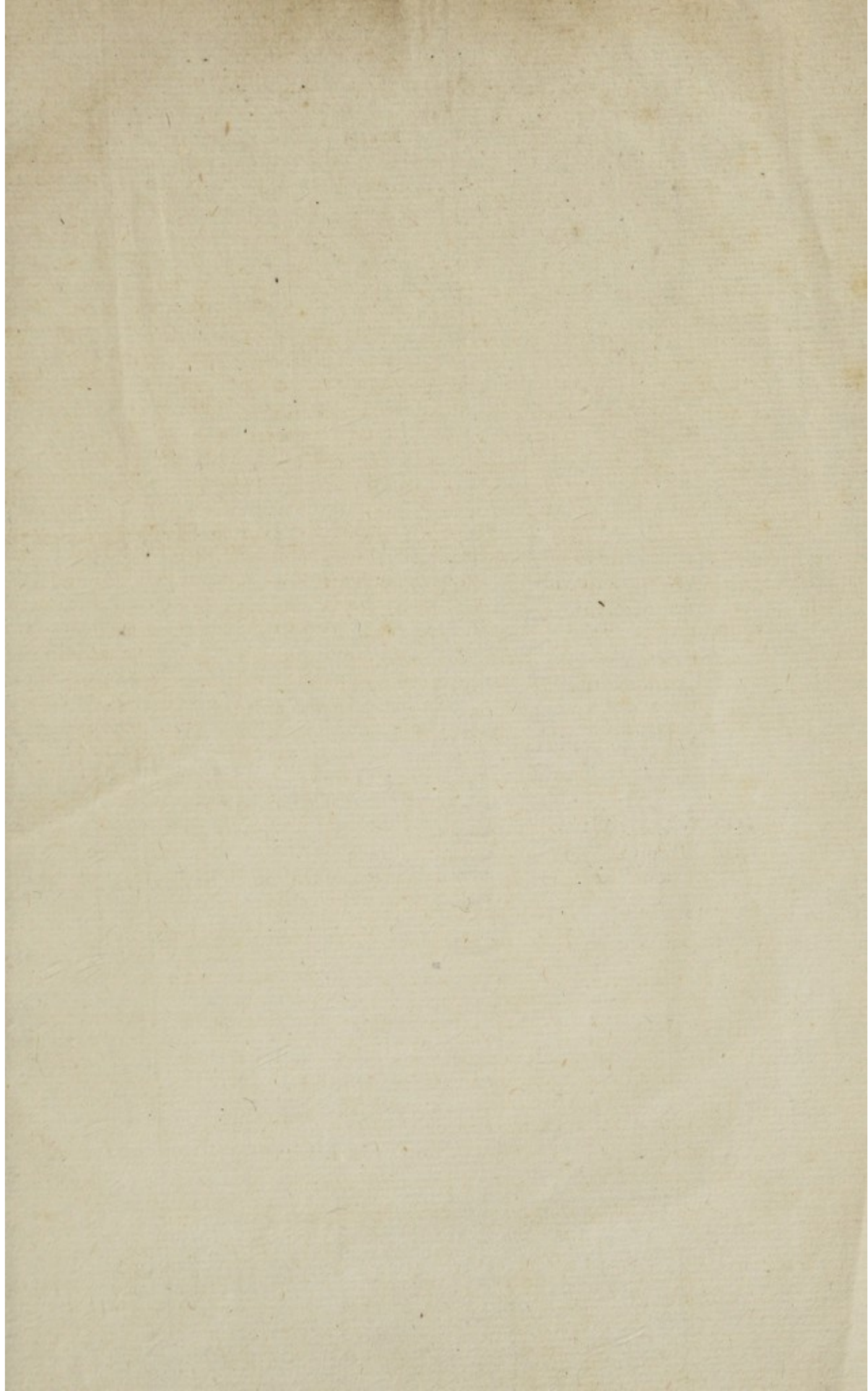
[2] V. *Practica de fuentes* &c. par el Licenciado *Matias de Lera Gil de muro* &c. cap. VII. en que se trata del modo que las fuentes evacuan los humores de nuestro cuerpo. pag. 31.

rixex mediocris, quælibet mulier prolem habens, de variolis non ineptè e-
 dem differere valet; idque eò melius quòd in hac urbe dirus ille mor-
 inter morbos mucosos facillè recensendus (1), Strages maximas edat f
 quolibet quinquenniò. Interim vesicantia, curantibus Medicis Monspeliensibus & Parisiensibus congregatis, præmissâ ac opportunè repetitâ venæ-sec-
 ne, diligenter adhibita fuisse accipimus, quod nobis spem & animos aliqu-
 tenus addebat. Notum est enim quantum conferat in variolis, vesicanti-
 matura diligensque applicatio ad extrâ deducendam noxiam materiem tra-
 mæandros textûs mucosi, in caput, pectus & abdomen irruentem, vel
 his cavitatibus jam propè defixam, nec-non ad alia prava accidentia averru-
 canda (2). *Vesicans* suò stimulo levem quamdam strangulationem in tex-
 mucoso producit, cujus ope ad partem irritatam convergunt tum motus tum
 meatus aut cellulæ præfati textûs, & appellant humores, aliundè per eu-
 dem stimulum fibris nerveis inductum, mobiles vel fluidiores, ut opus e-
 redditi. Verùm prò dolor! altè in imis visceribus, seu in textu mucoso
organico, adacta venenata materies, prout tonum vel sensum fibrillarum
 evertibat, textum mucosum ipsummet & humores subdolè perfundabat
 donè susceptâ in hoc textu atquè in humoribus corruptela, irritis quib-
 libet remediis REX ISTE AMANTISSIMUS, serpente ubiquè gangre-
 obsessus, migravit ad superos, Versaliis X. calendas Maii præsentis anni...
 ... Obversatur antè oculos veneranda admodum ejus effigies marmorea quæ
 ædes hujus-ce Lycei jam suò nomine beati, insigni favore condecorari vo-
 luit, tanquam vultu nos adhortaretur, exercitationibusque academicis si-
 numine præsideret. Ast profundius adhuc infixæ hærent cordibus nostris, Reg-
 lis ejus Beneficentiæ, Benignitatis ac summæ humanitatis lineamenta indel-
 bilia. Tota hodiè spes nostra, totumque solatium in Rege LUDOVICO XV
 meritò reponitur, cujus imperium, jam in aurora sua, auspiciatam ad-
 diem pollicetur nobis. Dii faxint ut avorum exemplis suoque ergà popul-
 innatò amore commotus, artem salutis hominum conservatricem, benevo-
 respicere dignetur, suoque Regio Patrocinio faveat ANTIQUISSIMI
 MONSPELIENSIVM MEDICORVM ACADEMIÆ quæ, omni ævò, A-
 chiatros Regibus nostris suppeditavit, ab HENRICO I. ad usquè LUDOVICUM XV. æternæ memoriæ, qui tres Archiatros hujus-ce ALM-
 PARENTIS liberos, successivè habuit (3).

f 1] Vid. *Roederer & wagler de morbo mucoso. Et Trait. de la p. v. des enfans &c.*

f 2] Vid. *traitement de la petite verole des enfans &c.*

f 3] Medicos Monspelienses in Archiatros sibi elegerunt Reges Christianissimi
 HENRICUS I. LUDOVICUS VIII. PHILIPPUS AUGUSTUS. PHILIPPUS IV. CAROLUS
 VI. CAROLUS VII. LUDOVICUS XI. CAROLUS VIII. FRANCISCUS I. CAROLUS
 IX. HENRICUS III. HENRICUS IV. LUDOVICUS XIII. LUDOVICUS XIV. E-
 LUDOVICUS XV. Ex ea recensione, utiquè mirum videbitur eruditum autorem
 Elogii historicis Facultatis Medicinæ Parisiensis, Archiatros Regum nostrorum per
 omnes, Medicos Parisienses voluisse (*vid. Eloge Histor. de la Faculté de Méd. de Paris*
 du 16 Octobre 1770.)

1845

1845

BEYOND DEPT

1845

1845